

”Ettei tää olis niin kalkkismaininkiä” – Iltaohjelman merkitys rippikoulussa

Riikka Josefina Hämäläinen
Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2009

Sisältö

JOHDANTO	5
1. TUTKIMUKSEN TAUSTA	7
1.1 TUTKIMUKSEN KONTEKSTI	7
1.1.1 Rippikoulu.....	7
1.1.2 Opetuksen tavoitteisuus ja linjattuus.....	7
1.1.3 Oppimisen näkemys rippikoulukontekstissa	10
1.1.4 Rippikoulun tavoitteet.....	16
1.2 AIKAISEMPI AIHEPIIRIIN LIITTYVÄ TUTKIMUS	18
2. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTTAMINEN.....	21
2.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	21
2.2 TUTKIMUSJOUKKO JA TUTKIJAN ROOLI RIPPIKOULUSSA.....	21
2.3 RIPPIKOULULEIRIN KUVAUS	23
2.4 TUTKIMUSMENETELMÄ	27
2.4.1 Aineiston kerääminen	27
2.4.2 Analyysin eteneminen	33
3. ISOSTEN JA OHJAAJIEN ILTAOHJELMALLE ASETTAMAT TAVOITTEET	37
3.1 ILTAOHJELMAN SUUNNITTELU.....	37
3.2 RYHMÄN KOHEESION EDISTÄMISEEN LIITTYVÄT TAVOITTEET	39
3.2.1 Tavoite kehittää ryhmähenkeä ja luoda ilmapiiriä.....	40
3.2.2 Tavoite edistää tutustumista ja luottamusta	42
3.2.3 Tavoitteena, että kaikki pääsevät osallistumaan	45
3.3 ILTAOHJELMAN HAUSKUUTEEN SUJUVUUTEEN JA MONIPUOLISUUTEEN TÄHTÄÄVÄT TAVOITTEET	46
3.4 RIPPIKOULUN KEVENTÄMISEEN TÄHTÄÄVÄT TAVOITTEET.....	50
3.5 ILTAOHJELMAN HENGELLISET JA SEURAKUNNALLISET TAVOITTEET	52
3.5.1 Tavoitteena murtaa ja luoda käsityksiä uskovan elämästä ja Jumalasta	53
3.5.2 Tavoite oppia lähimmäisenrakkaudesta	57
3.5.3 Yhteislaulujen merkitystä ja rippikoulun jälkeistä nuorisotyötä korostavat tavoitteet	58
4. ILTAOHJELMAN TOTEUTUS	61
4.1 ILTAOHJELMIEN AJANKÄYTTÖ	62
4.2 ESIMERKKI-ILTAOHJELMA	65
4.3 ILTAOHJELMAN SISÄLTÖ.....	67
4.3.1 Sketsit.....	67
4.3.2 Leikit	71
4.3.3 Laulut.....	74
4.3.4 Vapaaehtoisohjelmanumerot	74
4.3.5 Luottamusharjoitukset	76
4.3.6 Leiriposti ja palkintojen jako.....	77

5. RIPPIKOULULAISTEN KOKEMUKSET JA ARVIOT ILTAOHJELMASTA.....	79
5.1 ARVIOINTI YHTEISTOIMINNALLISENA OHJELMANA	79
5.2 ARVIOINTI ESITYKSENÄ.....	81
5.3. ILTAOHJELMAN ARVIOINTI SUHTEESSA RIPPIKOULULEIRIN KOKONAISUUTEEN.....	84
6. TAVOITTEISUUDEN TOTEUTUMINEN RIPPIKOULUN ILTAOHJELMASSA.....	87
6.1 RYHMÄN KOHEESION EDISTÄMISEEN LIITTYVÄT TAVOITTEET	87
6.2 ILTAOHJELMAN HAUSKUUTEEN, SUJUVUUTEEN JA MONIPUOLISUUTEEN KESKITTYVÄT TAVOITTEET.....	90
6.3 RIPPIKOULUN KEVENTÄMISEEN TÄHTÄÄVÄT TAVOITTEET.....	91
6.4 ILTAOHJELMAN HENGELLISET JA SEURAKUNNALLISET TAVOITTEET	92
6.5 ILTAOHJELMAN PILOTAVOITTEET	94
6.6 ILTAOHJELMAN SUUNNITTELUN, TOTEUTUKSEN JA ARVIOINNIN LINJAKKUUS	98
6.7 LINJAKKUUS ILTAOHJELMIEN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTUKSESSA	101
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	106
7.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI.....	106
7.2 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU	108
7.3 KOHTI LINJAKKAAMPAA RIPPIKOULUA.....	110
LÄHTEET.....	113
KIRJALLISUUS	113
LIITTEET.....	119

Johdanto

”Mää pistin ton jumalanpalveluksen ekaks siks, ku eiks siellä oo kaikki noi tärkeimmät kristinuskon asiat sun muut. Ja sitten mulla on seuraavaks tää Raamis ja Markus-visa. Siinä käydään sitä Raamattua läpi. Sitten oppitunnilla opitaan kaikenmaailman asioita. Sit tossa Pelasta maailma -videolla kerrotaan niinku kaikkee, et kuinka hirveetä niitten elämä siä Afrikassa on. Ja sit mediksessä: siinä nyt tehään, mitä tehään ja seki on sitten varmaan ihan tärkeetä välillä ja Olympialaiset on sitten sen jälkeen. Varmaan tärkee, et ryhmähenkil nousee ja sillai ja sitten tää iltahartaus on sen jälkeen. Ja sitten toi iltahjelma sillain vaan viihdettä, niin se on viimeene.”

Näin kuvaa rippikoululainen näkemystään siitä, mikä hänen omalla rippikoululeirillään on tärkeintä ja mikä vähemmän tärkeää. Viimeisenä hänen tärkeysjärjestyksessään on rippikoulun iltahjelma, jossa leikitään, lauletaan ja jossa isokset esittävät sketsejä. Tutkimusten mukaan rippikoululaisen tärkeäksi arvioimat jumalanpalvelukset tai oppitunnit eivät kuitenkaan jää useimmille nuorille rippikoulusta päällimmäisenä mieleen. Rippikoulun onnistumisen kuin epäonnistumisenkin kannalta keskeiseksi tekijäksi on havaittu rippikoulun ilmapiiri. Juuri sketsit, leikit ja hauska yhdessäolo, jotka usein sijoittuvat rippikoulun iltahjelmaan, ovat niitä asioita, jotka useimmat nuoret vielä vuosia myöhemminkin rippikoulusta muistavat. (Niemelä 2007, 51–54, 163.)

Arkikokemus on, että rippikoulujen iltahjelmissa seurakuntien sketsipeerinteet on vahvoja. Samoja sketsejä esitetään rippikouluissa vuodesta toiseen (Unkuri 2002, www-dokumentti). Iltahjelman suunnitteluun ja toteutukseen liittyvät ongelmat ovat varmasti tuttuja rippikoulutyötä tehneille. Monissa seurakunnissa pohditaan paikallisesti rippikoulun iltahjelmaan liittyviä haasteita ja etsitään sopivia ratkaisuja.

Rippikoulun asema suomalaisessa nuorisokulttuurissa on vahva. Vuosittain lähes 90 prosenttia 15-vuotiaista suomalaisnuorista käy rippikoulun. On kuitenkin syytä kyseenalaistaa rippikoulun vahvan aseman säilyminen. Pääkaupunkiseudulla on jo alueita, joissa enää puolet nuorista käyvät rippikoulun. Jos rippikoulu on muuttumassa nuoria yhdistävästä, suorastaan itsestään selvästä asiasta enemmänkin jokaisen nuoren omaksi valinnaksi, rippikoulun laadun ja kehittämisen merkitys korostuu tulevaisuudessa. (Niemelä 2007, 172; Niemelä 2009, 11.)

Tämän tapaustutkimuksessa selvitetään rippikoulun iltahjelman merkitystä rippikoulun kokonaisuudessa. Osa tutkimuksen tuloksista on raportoitu aiemmin ”Rippikoulun todellisuus” -artikkelikokoelmassa (ks. Hämäläinen 2009). Tutkimuksen aineisto kerättiin osallistuvan havainnoinnin ja haastatteluiden

menetelmillä. Tutkimuksessa selvitetään, mitä erään rippikoulun iltaohjelmassa tapahtuu, millaisia tavoitteita rippikoulun isokset ja ohjaajat sille asettavat ja miten rippikoululaiset iltaohjelman kokevat.

Rippikoulua on aikaisemmin tutkittu Suomessa lähinnä kysely-, haastattelu-, ja opetussuunnitelmatutkimusten avulla. Havainnointitutkimusta rippikoulusta sen sijaan on vasta vähän eikä rippikoulun iltaohjelmasta ole aikaisempaa tutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena onkin tarjota uudenlaista tietoa rippikoululeirin todellisuudesta rippikoulun kehittämistä varten. (Innanen & Niemelä 2009.)

Rippikoulun opetussuunnitelmassa ”Elämä – Usko – Rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001.”¹ rippikoulun yleistavoitteeksi määritellään ”että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä” (RKS 2001, 18). Kaiken rippikoulussa tapahtuvan tulisi palvella tätä rippikoulun tavoitetta (Pruuki & Tirri 2004, 53). Puhuttaessa rippikoulun tavoitteista ei pitäisi keskittyä ainoastaan erityisiin opetus- ja oppimistilanteisiin, vaan tavoitteiden tulee koskea koko rippikoulua, myös rippikoulun iltaohjelmaa. On arvioitava myös sitä, ovatko jotkut toimintatavat ristiriidassa asetettujen tavoitteiden kanssa. (Pruuki 2004, 179–180, 184.) Ei ole itsestään selvää, että rippikoulun toteuttajien tavoitteet ovat linjassa rippikoulusuunnitelmassa (RKS 2001) asetettujen tavoitteiden kanssa. Rippikoulun iltaohjelmaa tarkastellaankin tässä tutkimuksessa erityisesti tavoitteisuuden ja linjakkaan opetuksen (Kansanen & al. 2000; Biggs 1996) näkökulmasta.

¹ Teoksen nimi lyhennetään tämän tutkimusraportin viitteissä RKS 2001.

1. Tutkimuksen tausta

1.1 Tutkimuksen konteksti

1.1.1 Rippikoulu

Rippikoulu kuuluu evankelisluterilaisen kirkon kasteopetukseen. Opetuksen lähtökohtana on kirkon usko kolmiyhteiseen Jumalaan. Tämän uskonsisältö ja Raamatun luterilaisen tulkinnan pääsisältö on tiivistetty Katekismukseen, joka on lähtökohtana myös rippikouluopetuksen sisällöissä. (RKS 2001, 5–8; Katekismus 2000.) Tämänhetkiset rippikoulun lähtökohdat, opetuksen tavoitteet ja toteutusta koskevat ohjeet on ilmaistu rippikoulun vuonna 2001 hyväksytyssä opetussuunnitelmassa *Elämä – usko – rukous* (RKS 2001).

Rippikoulun ja erityisesti rippikoululeirin historia on Suomessa menestyksenkäs². Leirimuotoinen rippikoulu on saavuttanut suosiotaan 1950-luvulta lähtien (Niemelä 2002, 10.) Suurin osa Suomessa järjestettävistä rippikouluista on nykyään leirimuotoisia ja loput päivä-, ilta- tai yksityisrippikouluja (Kirkon toimintatilastot 2008, www-dokumentti). Rippikoulun opetussuunnitelman ohjeiden mukaan rippikoulun kokonaiskesto on vähintään puoli vuotta, johon sisältyy 80 tuntia opetusta Rippikoulu päättyy konfirmaatioon, jossa nuoret tunnustavat uskonsa, seurakunta rukoilee heidän puolestaan, heidät siunataan ja osallistuvat ehtoolliselle. (RKS 2001, 8, 41) Rippikoulun ja konfirmaation myötä seurakunnan jäsen saa oikeuden osallistua itsenäisesti ehtoolliselle, tulla vihityksi kirkossa ja toimia kummina (ks. Niemelä 2002, 8).

Rippikoululla on edelleen vahva asema suomalaisessa nuorisokulttuurissa. Vuonna 2008 88 prosenttia suomalaisista nuorista kävi rippikoulun. Verrattuna muihin Euroopan luterilaisiin maihin luku on huikea. Esimerkiksi Ruotsissa rippikoulun suosio on laskenut nopeasti. Enää 34 prosenttia ruotsalaisnuorista kävi vuonna 2008 rippikoulun. (Niemelä 2009, 11.)

1.1.2 Opetuksen tavoitteisuus ja linjakkuus

Rippikoulun iltaohjelmaa tarkastellaan tässä tutkimuksessa oppimisprosessina. Kansanen ja muut (2000) määrittelevät opettamis-opiskelu-oppimis -tapahtuman kokonaisuudeksi, jolla on aina tavoitteita. Tavoitteet nousevat opetussuunnitel-

² Rippikoulun historiasta ks. esim. Niemelä 2002, 7–10; Seppälä 1992, 11–17.

masta, mutta myös kaikki prosessiin osalliset tuovat mukanaan omia tavoitteitaan. Keskeinen kysymys onkin, kuinka integroida opetussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet osaksi kasvattajan ja oppilaiden ajattelua, mikä johtaisi tavoitteisuuteen kaikessa oppimisprosessiin liittyvässä päätöstenteossa. (Kansanen & al. 2000, 23, 26; Uljens 1997, 34–36.)

Kasvattajan päätökset perustuvat aina johonkin, vaikka hän ei osaisi tätä perustaansa suoraan määritellä. Kansanen ja muut (2000) selvittivät kuinka kasvattajat perustelevat kasvatuksellisia päätöksiään.³ Tutkimuksessa saatiin selville, että opettajan päätösten taustalla vaikuttavat tekijät voivat olla intuitiivisia tai rationaalisia. Kaikki kasvatukseen liittyvä päätöksenteko ei ole kuitenkaan tietois- ta. Vaikka osaa toiminnasta johtaisikin täysin tiedostetut tavoitteet, on osa päätök- senteosta aina tiedostamatonta. (Kansanen & al. 2000, 6–7, 155–170, 190.)

Intuitiivisen tason perusteluissa tietopohja on luonteeltaan usein väljä ja epätarkka – kasvattaja saattaa perustella päätöksentekoaan esimerkiksi omilla persoonallisuudenpiirteillään. Tyypillinen intuitiivisen tason perustelu voi olla esimerkiksi ”Se oli vaan spontaani teko siinä tilanteessa.” Intuitiivinen perustelu- tapa on esimerkiksi perustella päätöstä omana itsenään olemisella tai ”Sosiaalisel- la minällä”. (Kansanen & al. 2000, 157–158) Tällaisen perustelun taustalla on esimerkiksi henkilöt omat kokemukset opettaja-oppilassuhteesta. Yksi intuitiivi- nen tapa perustella on vedota työhönsä sitoutumiseen tai toiveikkuuteen. (Kan- sanen & al. 2000, 155–170.)

Rationaalisen tason perustelulla Kansanen ja muut (2000) tarkoittavat ikään kuin järkisyihin vetoavaa perustelua. Rationaalisen tason perustelussa opet- taja perustelee päätöksentekoaan enemmän järkipäisesti esimerkiksi käytännön säännöillä tai periaatteilla. Yksi tapa on perustella päätöksiä rationaalisilla argu- menteilla, eli päätöksentekoa ohjaa tällöin jokin perustelun taustalla oleva stan- dardi. Yksi rationaalinen tapa on perustella päätöksiä käytännön säännöillä. Sään- töjen taustalla kasvattajalla voi olla hyviä syitä tai käytännön periaatteita. Kasvat- taja on esimerkiksi todennut, että jokin käytännön sääntö toimii ja tämä on hänen syynsä käyttää sääntöä. Tai jokin sääntö saattaa palautua periaatteeseen, kuten ”Kaikki tämä voi tapahtua vain, jos oppilaat todella tykkäävät tulla kouluun ja oppitunnille.” Kansanen ja muiden (2000) tutkimuksessa kasvattajat toivat samas-

³ Tutkimusta varten analysoitiin laaja tutkimusryhmän keräämä aineisto, johon kuului peruskoulu- opettajien haastatteluita, luokanopettajakoulutuksessa ohjaaville opettajille sekä opiskelijoille tehtyjen kyselyiden suomalaiset ja saksalaiset aineistot sekä ohjaavien opettajien ja opiskelijoiden nauhoitettuja ohjauskusteluita. Ks. Kansanen & al. 2000, 155–170.

sa keskustelussa esiin monenlaista päättelyä – niin intuitiivista kuin rationaalista-kin. (Kansanen & al. 2000, 163–169.)

Biggs (1996) puhuu opetuksen linjakkuudesta, jossa on kyse siitä, että kaikkien opetukseen liittyvien tekijöiden – tavoitteiden, menetelmien ja arvioinnin – tulee edistää oppimista. Keskeinen kysymys opetuksen kokonaisvaltaisessa suunnittelussa silloin on, mitä oppijoiden halutaan oppivan ja osaavan. Arvioinnilla on linjakkaassa opetuksessa myös oma tehtävänsä. Arviointi voi tähdätä joko opiskelijoiden yhdenmukaiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun (arvioiva tavoite) tai oppimisen edistämiseen (kehityksellinen tavoite). Myös itsearviointi voi olla arvioivaa tai kehityksellistä. (Biggs 1996, 347–364; Lindblom-Ylänne & Nevgi 2003, 253, 257, 265.) Rippikoulussa painottuu rippikoulusuunitelman mukaan arvioinnin kehityksellinen tavoite sekä itsearviointi (RKS 2001, 16–17).

Biggsin (2007) mukaan opetussuunnitelmia ja niiden pedagogista ideaa enemmän oppimista ohjaa opetuksen arviointikäytännöt. Esimerkiksi, kun opiskelija luulee, että häntä tullaan arvioimaan sen perusteella, kuinka hyvin hän osaa toistaa tietoa ulkomuistista, hän myös pyrkii opettelemaan ulkomuistista toistamista. Vaikka opetussuunitelman taustalla olisi oppimiskäsitys, joka korostaa asioiden itsenäisen ymmärtämisen ja soveltamistaidon oppimista, arviointikäytäntö ohjaa oppilasta toiseen suuntaan. (Ks. Biggs & Tang 2007, 64–65.)

Uljensin (1997) kouludidaktinen malli pohjautuu tavoitteisuuden ajatukseen. Vaikka kyseinen oppimistapahtuman malli on koulukontekstia koskeva, kouludidaktinen malli, on sen tuomia näkökulmia mahdollista soveltaa rippikoulukontekstiin. Mallin keskiössä on opettajan ja oppilaiden kokema oppimistapahtuma heidän omassa kontekstissa ja heitä ympäröivässä todellisuudessa. Oppimistapahtumaa edeltää kolmella eri tasolla tapahtuva suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen: ensinnä virallisen tason suunnittelu, kuten opetussuunnitelma; toiseksi opettajan opintojaksoa edeltävä suunnittelu suhteessa viralliseen tasoon ja toisaalta suhteessa yksilöön, paikalliseen kulttuuriin ja kontekstiin; kolmanneksi opettajan jatkuva tilannekohtainen suunnittelu itse oppimistapahtumassa, jossa opettajien ja oppilaiden tavoitteet, toiminta ja kokemukset kohtaavat. Myös oppimista arvioidaan kolmella tasolla: ensinnäkin opettajat ja oppilaat arvioivat kokemuksiinsa itse oppimistilanteessa; toiseksi opettaja arvioi prosessia jälkikäteen suhteessa oppilaisiin, paikalliseen kulttuuriin ja kontekstiin sekä virallisen tason arviointiin ja kolmas arvioinnin taso on virallisen kollektiivisen tason arviointi. Tätä mallia

sovelletaan luvussa 6 rippikoulukontekstiin ja iltaohjelman tarkastelemiseen oppimistilanteena. (Uljens 1997, 64–83.)

Oppimisprosessiin kuuluu keskeisesti myös opetussuunnitelman käsite. Opetussuunnitelmaan kuuluu tavallisimmin opetuksen tavoitteita, oppisisältöjä, toteutusta ja arviointia koskevat ohjeet. Opetussuunnitelman käsite voidaan kuitenkin nähdä myös laajemmin. Kasvatustieteessä erotetaan usein kirjoitettu, toteutunut ja koettu opetussuunnitelma.⁴ Koetulla opetussuunnitelmalla puolestaan tarkoitetaan sitä oppimiskokemusta, jonka oppilaat oppimistilanteessa saavat ja kuinka he tilanteen kokevat ja mitä he todellisuudessa oppivat. Piilo-opetussuunnitelmalla tarkoitetaan niitä tiedotettuja ja tiedostamattomia oppimistilanteissa vaikuttavia tavoitteita, joita ei olla tehty näkyviksi. Toimintaa, joka ei ole opetussuunnitelman tavoitteiden suuntaista, ei kaikkien määritelmien mukaan kutsuta edes opetuksiksi. Piilotavoitteet eivät kuitenkaan välttämättä ole aina haitallisia tai ristiriitaisia auki lausuttujen tavoitteiden kanssa. (Innanen 2005, 190–191; Uusikylä & Atjonen 2005, 51–56; Kansanen 2004, 43) Esimerkiksi Rippikoulusuunnitelma 2001 on vain suunnitelma siitä, mitä rippikoulussa opetetaan. Ei ole itsestään selvää, miten tätä rippikoulun kirjoitettua opetussuunnitelmaa seurakunnissa toteutetaan ja vastaako toteutus eli toteutunut opetussuunnitelma rippikoulun virallista opetussuunnitelmaa.

1.1.3 Oppimisenäkemyks rippikoulukontekstissa

Rippikoulusuunnitelman pedagogisissa perusteissa ei suoraan sitouduta mihinkään oppimisteoriaan, vaan kerrotaan yleisemmin, millaisena ilmiönä oppiminen nähdään. Rippikoulusuunnitelman lausumista, kuten ”oppiminen edellyttää aina yksilön tai ryhmän omaa aktiivisuutta” tai ”oppiessaan ihminen prosessoi ja suhteuttaa uutta ainesta aikaisemmin oppimaansa” on nähtävissä, että taustalla vaikuttaa konstruktivistinen oppimiskäsitys. (RKS 2001, 11.) Niemelän mukaan rippikoulusuunnitelmassa on nähtävissä piirteitä kokemuksellisesta, konstruktivistisesta ja kontekstuaalisesta oppimisenäkemyksestä (Niemelä 2002, 19–20). Seuraavassa esitellään konstruktivistista oppimiskäsitystä sekä muita sitä lähellä olevia oppimisteorioita ja oppimiseen vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat mielekkäästi sovellettavia tarkasteltaessa rippikoulun iltaohjelmaa oppimistilanteena.

Konstruktivistinen oppimiskäsitys pohjautuu tiedon olemusta käsittelevään paradigmaan, jonka mukaan tieto on aina yksilön tai yhteisön itsensä rakentamaa,

⁴ Talib & al. (2004, 90) erottavat kirjoitetun ja toteutuneen opetussuunnitelman.

eikä suinkaan tietäjästä riippumatonta ja objektiivista. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppija on siis merkityksiä aktiivisesti etsivä ja niitä rakentava toimija, joka tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa pohjalta. Konstruktivistinen näkemys painottaakin käytännön sovellutuksissaan oppilaiden omatoimisuutta, osallistumista ja yhteistoiminnallisuutta eikä niinkään opettajakeskeisyyttä.

Koska rippikoulussa on kyse nimenomaan ryhmässä oppimisesta, keskitytään tässä tutkimuksessa niihin konstruktivististen oppimiskäsitysten suuntauksiin, jotka ottavat huomioon myös oppimisen sosiaaliset, vuorovaikutukselliset ja yhteistoiminnalliset prosessit. Toisin kuin yksilökonstruktivismi, jonka painopisteenä on yksilöllisen tiedonmuodostuksen kuvaaminen, sosiaalinen konstruktivismi painottaa tiedon sosiaalista rakentumista. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus on yksilöiden vuorovaikutuksessa tuotettu sosiaalinen konstruktio, ja ihminen sekä hänen tietonsa nähdään osana maailmaa. Tämän näemyksen mukaan ihminen oppii aina yhteydessä muihin ihmisiin. Symboliseen interaktionismiin pohjautuva oppimisen tutkimus puolestaan pyrkii yhdistämään nämä yksilökonstruktivistiset sekä sosiaalisen konstruktivismin näkökulmat ja ottamaan huomioon sekä yksilöllinen tiedon konstruoinnin että oppimisen sosiaalisen dynamiikan. Symbolisen interaktionismin mukaan asioille annetut merkitykset syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, johon yksilö osallistuu muiden yhteisön jäsenten kanssa. Oppimiseen sovellettuna tämä tarkoittaa sekä yksilöllisen tiedonmuodostuksen että oppimistilanteeseen liittyvien sosiaalisten normien ja käytänteiden huomioonottamista. Symboliseen interaktionismiin pohjautuvassa oppimiskäsityksessä sosiaalista vuorovaikutusta pidetään keskeisenä pedagogisena välineenä. (Tynjälä 1999, 37–39, 50–60; Puolimatka 2002, 44, 238–289.)

Motivaatiotekijöiden tarkastelu istuu hyvin konstruktivistisen oppimisteorian viitekehykseen (Tynjälä 1999, 107–108). Syvällisen oppimisen edellytyksinä pidetään motivoivaa ilmapiiriä, oppijan osallistumista ja vuorovaikutusta. Mikään näistä tekijöistä ei kuitenkaan auta itsessään, vaan hyvin strukturoitu oppimisen sisältö on keskeinen syvällisen oppimisen edellytys. (Biggs 1991, 218–219.) Biggs pitää lämpimän ilmapiirin rakentamista välttämättömänä edellytyksenä oppimismotivaation syntymiselle. Jos ilmassa on esimerkiksi stressiä ja kyynisyyttä, jää oppiminen helposti pintapuoliseksi. Positiivinen ilmapiiri ei kuitenkaan riitä, vaan oppilaat on saatava myös kiinnostumaan itse tehtävästä, eli heitä on motivoitava. (Biggs 1991, 218–219; Biggs & Tang 2007, 39–41.)

Byman (2002) määrittelee, että ihminen on motivoitunut, kun hänen toiminnallaan on jokin tavoite tai päämäärä (Byman 2002, 26). Biggs & Tang (2007) huomauttavat, että jokaisella on joku motivaatio – jokainen tahtoo tehdä jotakin. He luokittelevat motivaation neljään eri kategoriaan: ulkoiseen, sosiaaliseen, saavutusmotivaatioon ja sisäiseen motivaatioon. *Ulkoisella motivaatiolla* tarkoitetaan sitä, kun ihminen pitää tärkeänä päämääränään niitä asioita, joita tehtävän suoriutumisesta seuraa, kuten materiaalista palkkiota tai rangaistuksen välttämistä. Oppimisen taso ulkoisen motivaation varassa on usein heikko. *Sosiaalisella motivaatiolla* tarkoitetaan sitä, kun ihmistä ohjaa pyrkimys miellyttää niistä ihmisiä, joiden mielipide on hänelle tärkeä. Tämän on mahdollista synnyttää sisäistä motivaatiota. Kun vaikkapa ihminen, jota oppija arvostaa on innostunut asiastaan, saattaa tämä herättää oppijassa uteliaisuutta ottaa selvää asiasta. (Biggs & Tang 2007, 31, 34–35, 37.) Myös Bymanin (2002) mukaan ihmiset tai ihmisryhmät, joihin halutaan kuulua, ovat tärkeitä sisäisen motivaation syntymisen kannalta. Kun oppimisympäristö tukee ihmisen tarvetta kuulua johonkin ryhmään, se auttaa motivoitumaan ja sisäistämään ryhmän tavoitteita (Byman 2002, 35). *Saavutusmotivaatiossa* on kyse menestymisen ja itsekunnioituksen lisäämisen tarpeesta. Tällöin ihmistä motivoivaa tekijä voi olla esimerkiksi kilpailu muiden oppijoiden kanssa ja heidän voittamisensa. Saavutusmotivaation on mahdollista johtaa joidenkin ihmisten kohdalla syvään oppimiseen, mutta kilpaileva ilmapiiri haittaa voimakkaasti niiden ihmisten oppimista, jotka kokevat kilpailun uhkaavana. Saavutusmotivaatio myös pilata yhdessä oppimisen ilmapiirin. *Sisäinen motivaatio* on ihanteellisin motivaation muoto ja se johtaa syvään oppimiseen. Sisäisen motivaation vallitessa ihmistä ohjaa tehtävä tai toiminta ja sen kiinnostavuus itsessään. (Biggs & Tang 2007, 35–36.) Sisäinen motivaatio voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: sisäinen motivaatio tietää asioita, sisäinen motivaatio saattaa asiat loppuun ja sisäinen motivaatio kokea elämyksiä, kuten huvia tai jännitystä (Byman 2002, 29).

Ihmisen motivaatioon vaikuttamista voidaan kutsua motivoinniksi. Keskeinen opetuksen haaste on, kuinka saada oppilas suuntaamaan mielenkiintonsa ja tavoitteensa opetussuunnitelman tavoitteiden suuntaiseksi eli kuinka motivoida. Haasteeseen ei kuitenkaan olla vastattu tyydyttävällä tavalla, jos oppilas kokee toiminnan mielekkääksi ainoastaan ulkoisten palkintojen johdosta (vrt. ulkoinen motivaatio), vaan tärkeää olisi, että oppimisesta tulisi hänelle tärkeää nimenomaan sen tavoitteiden takia (vrt. sisäinen motivaatio). Modernin motivaatiokäsityksen

mukaan kuitenkin motivointi ei ole edes mahdollista, vaan ihminen itse tuottaa oman motivaationsa. Kasvattajan tehtäväksi jääkin oppimisympäristön järjestäminen sellaiseksi, että optimaalinen oppimismotivaatio voisi syntyä. (Byman 2002, 34, 37; Kansanen 2004, 101–102.)

Yhtenä motivaation lähteenä pidetään *flow*-tilaa eli virtauskokemusta, jossa on oikeastaan kyse voimakkaasti sisäisesti motivoituneesta toiminnasta. Flow-tilassa yksilö tempautuu niin syvästi mukaan haasteelliseen tehtävään, että hän saattaa menettää tilapäisesti ajan ja paikan tajun. Sopivan haastavuuden tason ja yksilön valmiuksien tasapainon on todettu olevan keskeinen edellytys virtauskokemuksen syntymiselle. Tämän lisäksi vapauden ja autonomisuuden on tutkittu olevan olennaisia edellytyksiä virtauskokemukselle. (Tynjälä 1999, 106; Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 194, 200–201.)

Vuorovaikutus on yksi perustavimmista opetustapahtuman käsitteistä ja tuntomerkeistä. Kansanen määrittelee vuorovaikutuksen vähintään kahden ihmisen väliseksi toiminnaksi tai kommunikaatioksi. (Kansanen 2004, 37–38.) Biggsin (1991) mukaan yksi syvällisen oppimisen edellytys on oppimisen vuorovaikutteisuus. Oppimisryhmässä interaktio eli vuorovaikutus kannustaa esimerkiksi itsereflektioon ja muiden metakognitiivisten taitojen käyttämiseen sekä edistää vastuun hyväksymistä. (Biggs 1991, 220.) Siihen, millaiseksi vuorovaikutus kasvattajan ja oppijoiden sekä oppilaiden välillä keskenään muodostuu, vaikuttaa oppimistilanteen ilmapiiri, ympäristö sekä osanottajien aikaisemmat kokemukset (Repo-Kaarento & Levander 2003, 141).

Oppimis- tai koulutusryhmällä on aina kaksi tavoitetta: tehtävätavoite ja tunnetavoite. Tehtävätavoitteella tarkoitetaan jonkin asiakokonaisuuden oppimiseen tähtäävää tavoitetta. Tunnetavoitteella tarkoitetaan puolestaan ryhmän kiinteydestä huolehtimista. Tunnetavoitteesta huolehdittaessa ryhmä pysyy koossa ja toimintakykyisenä. Tunnetavoitteen merkitys on suuri etenkin ryhmän alkaessa, koska silloin liittyminen ryhmään käynnistyy. Tunnetavoitetta on mahdollista vahvistaa esimerkiksi erilaisilla ryhmän yhteenkuuluvuutta vahvistavilla tehtävillä, kuten tutustumisella. Tehtävätavoite saa enemmän tilaa ryhmän edetessä työssä ja tunnetavoitteen painotus vähenee. (Repo-Kaarento & Levander 2003, 155–156.)

Hyvän sosiaalisen ilmapiirin on todettu lisäävän vuorovaikutusta oppimisryhmän opettajan ja oppijoiden välillä. Ryhmän aktiivista keskinäistä vuorovaikutusta edistää myös ryhmän kiinteyden eli koheesio, joka tarkoittaa ryhmän kaikkien

jäsenten tuntemaa vetovoimaa ryhmään. Hyvä ilmapiiri antaa myös suotuisat edellytykset ryhmän tehokkaalle työskentelylle ja yksilöiden hyvinvoinnille. (Schmuck & Schmuck 2001, 41; Laine 1997, 203–207; Aho 1997, 53; Biggs & Tang 2007, 37–41.)

Myös huumorin käytöllä ja nauramisella on tutkittu olevan keskeinen ryhmän positiivista ilmapiiriä ja kiinteyttä sekä yksilön rentoutumista edistävä vaikutus (Stebbins 1977, 212; Craik & Ware 1998, 63). Järvelä ja muut (2004) selvittivät tutkimuksessaan, miten opettajat käyttävät huumoria työssään. Tutkimuksen aineistona he käyttivät opiskelijoilta ja opettajilta koottuja tarinoita tilanteista, joissa opettajat ovat käyttäneet huumoria. Tutkimuksen mukaan opettajat käyttivät niin hyväntahtoista kuin kielteistäkin huumoria (ironiaa, ivaa ja satiiria). Opettajat käyttivät huumoria muun muassa oppimaan motivoinnin välineenä. Tutkimus vahvisti sitä käsitystä, että etenkin hyväntahtoisen huumorin käyttö lisää ryhmän koheesiota ja avointa vuorovaikutusta luokkahuoneessa. Negatiivisen huumorin käyttöön liittyy enemmän riskitekijöitä, sillä se saattoi esimerkiksi loukata syvästi oppilaita. Hyväntahtoinenkaan huumori ei kuitenkaan usein toiminut, jos opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus oli kovin jännitteistä. (Järvelä & al. 2004, 28–29, 32, 36, 43, 54–55.)

Yhtenä konstruktivismiin haarana on nähtävissä sosiokulttuurista näkökulmaa edustavat oppimisteoriat. Ne painottavat sosiaalisen vuorovaikutuksen, ympäröivän sosiaalisen kulttuurin ja historiallisen todellisuuden merkitystä oppimisessa. (Tynjälä 1999, 38, 44; Nevgi & Lindblom-Ylänne 2003, 110.) Tarkasteltaessa oppimista sosiokulttuurisena ilmiönä lähtökohtana on, että oppimista tapahtuu kaikessa toiminnassa sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Oppimista tapahtuu siis muulloinkin kuin varsinaisen opetuksen tuloksena. Itse asiassa arkipäiväisten tapahtumien kautta oppimisella katsotaan usein olevan paljon merkittävämpiä vaikutuksia kuin vaikkapa koulussa oppimisella. (Säljö 2004, 11, 26.)

Sosiokulttuurisen näkemyksen mukaan oppiminen tapahtuu epävirallisten käytäntöyhteisöjen välityksellä. Käytäntöyhteisöiksi kutsutaan ihmisryhmää, joka toimii vastavuoroisesti yhdessä (Wenger 2000, 229). Käytäntöyhteisöä yhdistää jokin jaettu yritys, kuten yhteisesti sovittu projekti. Yhteisön jäseniä yhdistää osallistuminen vastavuoroiseen toimintaan ja yhteisiin käytäntöihin sitoutuminen eli yhdessä tekeminen. Käytäntöyhteisöllä on myös erilaista jaettua välineistöä, kuten kieli tai toimintatavat. Käytäntöyhteisön jäsenet oppivat esimerkiksi, mitä asioita kyseisessä yhteisössä kuuluu tehdä ja mitä ei. Yhteisöön osallistuminen siis vaikuttaa oppimisprosessiin. (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 127–

129.) Tässä valossa iltaohjelma voitaisiin nähdä rippikoulussa oppimisen yhtenä käytäntöyhteisönä, johon osallistuminen vaikuttaa koko rippikoulussa oppimiseen.

Ensimmäisen asteen socialisaatiosta puhutaan sosiokulttuurisen oppimisnäkökuvan yhteydessä, kun tarkoitetaan oppimista pienessä käytäntöyhteisössä, kuten perheessä. Perheessä välitetään elämän perustaitoja, kuten puhe, vuorovaikutuksen säännöt ja muiden huomioonottaminen. Perheessä lapsi oppii sosiaalisessa vuorovaikutuksessa läheisiltä ihmisiltä, joihin hänellä on monipuolinen, tunnetasoinen suhde. Koulussa tapahtuva oppiminen luokitellaan puolestaan toisen asteen socialisaatioksi. Opettajien side lapseen ei ole yhtä vahva kuin perheenjäsenillä ja myös käytänteet, joiden kautta opitaan ovat koulussa hyvin erilaiset kuin kotona. Koulussa tarjotaan suoranaista opetusta, kun taas kotona kasvatusta on näkymättömämpää – siellä opitaan lähinnä tarkkailemalla, jäljittelemällä sekä osallistumalla toimintoihin. Sosiokulttuurisessa näkökuvassa myös ihmisen kehityksen katsotaan tapahtuvan syntymästämme asti muiden kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen seurauksena. Niin oppimisen kuin kehityksenkin nähdään siis tapahtuvan sosiaalisiin käytäntöihin osallistumisen välityksellä. (Säljö 2004, 37–38, 64, 237) Rippikoulusuunnitelmassa (2001) voi nähdä vaikutteita sosiokulttuurisesta oppimisnäkökuvasta, kun sen pedagogisissa perusteissa mainitaan seuraavasti:

Ihminen oppii jatkuvasti. Rippikoulussakin nuori rakentaa koko ajan kuvaa kristillisestä uskosta ja seurakunnasta. Hän tarkkailee työntekijöitä, arvioi vallitsevia käytäntöjä ja aistii ilmapiiriä. Oppiminen on osin tiedostamatonta ja osin tiedostettua. Tiedostamattomaan oppimiseen voi kuulua esimerkiksi muiden ihmisten jäljittely ja kulttuurin mallien omaksuminen. (RKS 2001, 11)

Edellisen lainauksen valossa myös sosiaalisen oppimisen teorian näkökulmat ovat käyttökelpoisia tämän tutkimuksen kannalta, vaikka teoria ponnistaa kin alunperin behavioristisista lähtökohdista ja eroaa siten konstruktivismiin puhtaammin pohjautuvista näkökuvista. Sosiaalisen oppimisen teoriassa erityisen käyttökelpoinen käsite on mallioppiminen, jolla tarkoitetaan sitä, kuinka sosiaalisen ympäristön malli rohkaisee ihmistä käyttäytymään tietyillä tavoilla ja estää vastaavasti ei-toivottua käyttäytymistä. Mallioppimisessa roolimallien toimintatapojen tai arvojen omaksuminen on harvoin tietoista, vaan jopa hyvin kriittiköntä – mallioppiminen ei yleensä johda siihen, että oppija pohtisi, miksi hän toimii mallin tavoin. (Nevgi & Lindblom-Ylänne 2003, 98–99. Ks. myös Bandura 1977.)

Situationaalinen oppimisenäkemyks on lähellä sosiokulttuurista oppimisenäkemyksistä. Situationaalisisessa oppimisenäkemyksessä painotetaan oppimisen tilannesidonnaisuutta. Oppiminen on sen mukaan sidoksissa siihen ympäristöön ja kontekstiin, missä se tapahtuu – puhutaan myös kontekstuaalisesta oppimisesta. Siinä painotetaan sitä, ettei tietoa voida erottaa niistä tilanteista, joissa se on opittu ja joissa sitä käytetään. Situationaalisen oppimisen mukaan ihanteellisinta ja laadukkainta oppimista olisi autenttinen oppiminen. Autenttisella oppimisella tarkoitetaan todellisessa ja aidossa tilanteessa tapahtuvaa oppimista, eikä välttämättä varsinaiseksi oppimistilanteeksi suunniteltua tapahtumaa. (Nevgi & Lindblom-Ylänne 2003, 101–102, 110; Tynjälä 1999, 128–147.) Autenttisen oppimisen ihanne on hyvin sovellettavissa myös konstruktivistiseen oppimisenäkemykseen (Pruuki & Tirri 2004, 37–41).

Myös epämuodollisen oppimisen käsite liittyy sosiokulttuuriseen oppimisenäkemykseen ja on tämän tutkimuksen kannalta käyttökelpoinen. Salmi (1993) on tutkinut epämuodollista kasvatusta tiedekeskuskasvatusta koskevassa tutkimuksessa. Hän on määritellyt epämuodollisen kasvatuksen (Informal education) käsitteen muodollisen kasvatuksen (Formal education) käsitteen kautta. Muodollisella kasvatuksella hän tarkoittaa koulutusjärjestelmää edustavan organisaation, esikoulusta yliopistoon, antamaa kasvatusta. Epämuodollisella kasvatuksella hän tarkoittaa sellaisten instituutioiden järjestämää kasvatusta, joiden ensisijaisena tarkoituksena ei ole kasvatusta (kuten tiedotusvälineet, kirjastot ja nuorten vapaa-ajan toiminta harrastuksineen ja kaveripiireineen). Epämuodollista kasvatusta on määriteltä myös toisella tapaa, termin *non-formal education* avulla. Sillä tarkoitetaan kasvatusta, joka on organisoitu ja sillä on selkeät tavoitteet, mutta se tapahtuu virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. (Salmi 1993, 7–8) Tällainen epämuodollinen, koulun ulkopuolella tapahtuva, oppiminen voikin olla nuorille jopa paljon tärkeämpää kuin koulussa oppiminen. (Helve 2002, 229) Rippikoulun iltaohjelmassa tapahtuvan oppimisen voi nähdä olevan juuri tällaista epämuodollista oppimista.

1.1.4 Rippikoulun tavoitteet

Rippikoulun viralliset tavoitteet ilmaistaan rippikoulusuunnitelmassa Elämä – usko – rukous (2001). Tässä luvussa eritellään niitä rippikoulusuunnitelman tavoitteita, joiden voi ajatella koskevan iltaohjelmaa ja sen tavoitteita edes löyhästi.

Raamit kaikelle rippikoulussa tapahtuvalle antaa rippikoulusuunnitelmassa lausuttu rippikoulun yleistavoite, joka on

”että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä” (RKS 2001, 19)

Kaiken rippikoulussa tapahtuvan, myös iltaohjelman, tulisi palvella tätä tavoitetta. Rippikoulusuunnitelma painottaa rippikoulun sisällöllistä johdonmukaisuutta, sillä sen mukaan ”asioiden tulisi mahdollisuuksien mukaan sopia aihepiiriltään yhteen” (RKS 2001, 10), ”eri asioiden ja teemojen esille nostaminen edellyttää sisällöllistä loogisuutta” (RKS 2001, 20). Näissä rippikoulusuunnitelman kohdissa viitataan kuitenkin enemmän varsinaisten oppimistuokioiden järjestämiseen kuin rippikouluun kokonaisuutena. Rippikoulusuunnitelman periaatteena kuitenkin näyttää olevan, että kaikki rippikoulussa tapahtuva tulisi jäsenyä nimenomaan osaksi aloitusjaksoon, perusjaksoon ja päätösjaksoon jäsenyvä oppimiskokonaisuutta (RKS 2001, liite). Rippikoulusuunnitelman voi nähdä viittaavaan opetuksen linjakkuuden periaatteisiin esimerkiksi, kun siinä huomautetaan, että on tärkeää pohtia, ”että omat tavoitteet ja toiminta ovat sopusoinnussa keskenään” (RKS 2001, 16).

Rippikoulusuunnitelmassa asetetaan yleistavoitteen lisäksi useita hengellisiä ja muita sisällöllisiä tavoitteita. Tavoitteeksi muun muassa mainitaan, että rukous olisi läsnä kaikessa rippikoulun työskentelyssä. Myös musiikille annetaan rippikoulusuunnitelmassa erityinen merkitys rippikoulun tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Rippikoulusuunnitelman mukaan musiikin on liityttävä luontevasti kaikkeen toimintaan ja mielellään nimenomaan yhdessä laulamisen ja soittamisen muodossa sillä musiikilla nähdään olevan yhteyttä rakentava vaikutus. Musiikilla on suunnitelman mukaan merkittävä asema uskonkysymysten syventämisessä – sen kautta voi kokea pyhyttä, iloa ja Jumalan läsnäoloa sekä käsitellä vaikeitakin asioita. (RKS 2001, 10, 29, 33–34)

Rippikoulun tavoitteeksi asetetaan, että nuoret saisivat tukea kasvuunsa kristittyinä. Rippikoulun toivotaan muun muassa tarjoavan mahdollisuus purkaa mahdollisia väärinymmärryksiä ja kielteisiä kokemuksia kristillisestä uskosta ja seurakunnasta. Tavoitteena on myös, että nuori löytäisi tien seurakunnan ja sen jumalanpalveluselämän yhteyteen. (RKS 2001, 11, 23)

Rippikoulusuunnitelmassa mainitaan myös muita sisällöllisiä tavoitteita, jotka eivät varsinaisesti ole hengellisiä tavoitteita. Rippikoulusuunnitelman mukaan rippikoulun tavoitteena on esimerkiksi palvella nuoren kasvua kohti aikui-

suutta ja tarjota mahdollisuuksia elämän vaikeiden kokemusten turvalliseen käsittelyyn. Rippikoulun eettisen opetuksen tarkoituksiksi mainitaan nuorten harjauttaminen arvioimaan elämäntilanteisiin sisältyviä moraalisia kysymyksiä. (RKS 2001, 9, 13.)

Rippikoulusuunnitelmassa ei mainita mitään iltaohjelmasta – kuten juuri lainkaan mistään muustakaan käytännön toteutukseen liittyvästä. Rippikoulun pedagogisten perusteiden voidaan kuitenkin nähdä asettavan lähtökohtia rippikoulun iltaohjelmalle, kun siinä kehoitetaan kiinnittämään huomiota avoimen vuorovaikutuksen ja hyvän ilmapiirin luomiseen esimerkiksi leikkien ja vapaamuotoisen yhdessäolon keinoin. Hyvällä ilmapiirillä on rippikoulusuunnitelman mukaan suuri merkitys oppimismotivaation kannalta. (RKS 2001, 14) Yhdessäolon toteutusmuoto jätetään avoimeksi.

Rippikoulusuunnitelmassa mainitaan myös muita tavoitteita, jotka liittyvät sosiaaliseen vuorovaikutukseen rippikoulussa. Yhdeksi rippikouluopetuksen sisällöksi erityisesti rippikoulun aloitusjaksolle mainitaan vuorovaikutustaitojen oppiminen ja ryhmäytyminen. Rippikoululaisten, rippikoulun opettajien ja isosten tutustumiseen, yhdessäoloon ja yhdessä tekemiseen kehoitetaan varaamaan rippikoulussa aikaa. Rippikoulun loppuvaiheessa on rippikoulusuunnitelman mukaan tärkeää antaa tilaa surutyölle ja ryhmästä luopumisen käsittelylle. Rippikoulusuunnitelman mukaan rippikouluopetuksessa tulee ottaa nuorten elämäntodellisuus huomioon ja kehoitetaan esimerkiksi käyttämään nuorten elämään kytkeytyviä työskentelytapoja ja opetusmenetelmiä, kuten draamaa. Yhtenä tavoitteena mainitaan myös, että nuori saisi rippikoulussa mahdollisuuden peilata itseään suhteessa muihin ja saada ryhmältä palautetta. (RKS 2001, 8–9, 12, 14, 23, 34)

Nämä esitellyt rippikoulun tavoitteet eivät välttämättä vastaa sitä todellisuutta, jota rippikoulussa eletään. Ne eivät välttämättä myöskään ole linjassa rippikoulun opettajien ja isosten tavoitteiden kanssa. Todellisista rippikoulun ja iltaohjelman tavoitteista voikin päästä selville ainoastaan perehtymällä toteuttajien itsensä tavoitteisiin ja toimintaan.

1.2 Aikaisempi aihepiiriin liittyvä tutkimus

Rippikoulua on tutkittu aikaisemmin monenlaisista näkökulmista. On tutkittu esimerkiksi rippikoulun oppimistuloksia, rippikoulun vaikutusta asennemuutoksiin ja uskonnollisuuteen, rippikouluun osallistumisen motiiveja, rippikoulun isosia sekä opettajia. Viime vuosina on tehty myös kansainvälistä vertailututki-

musta rippikoulusta.⁵ Rippikoulun iltaohjelmasta ei ole aikaisempaa tutkimusta. Aikaisemmassa rippikoulututkimuksessa on kuitenkin viittauksia iltaohjelmaan. Seuraavassa esitellään tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä löytöjä.

Niemelä (2007) selvitti pitkittäistutkimuksessaan rippikoulun merkitystä ja vaikuttavuutta. Tutkimuksessa selvitettiin kolmen tamperelaisnuorille tehdyn kyselyn avulla muun muassa sitä, mitä nuoret ajattelivat rippikoulusta viisi vuotta rippikoulunsa jälkeen ja miten rippikoulun laatu selittää rippikoulukokemuksia. Tutkimuksen mukaan näyttäisi siltä, että niin rippikoulun onnistumisen kuin epäonnistumisenkin kannalta keskeinen tekijä on rippikoulun ilmapiiri. Ilmapiiriin liittyvät asiat selittävät kaikkein eniten nuorten kokonaistyytyväisyyttä rippikouluun. Useimmilla nuorilla (41 %) on jäänyt rippikoulusta päällimmäisenä mieleen joku ystäviin tai rippikoulun yhteishenkeen liittyvä asia, kuten hauska yhdessäolo, pelit ja leikit. Yhdeksällä prosentilla nuorista päällimmäiseksi oli jäänyt rippikoulusta mieleen jokin kielteinen asia, joka useimmiten liittyi rippikoulun huonoon ilmapiiriin, esimerkiksi ”ahdistavat yhteisleikit” tai ”isosten kuvottava näytelmäesitys”. (Niemelä 2007, 40, 51–54, 163) Näyttäisi siis siltä, että iltaohjelmalla, johon usein nämä pelit, leikit ja näytelmät rippikoululeirillä sijoittuvat, on merkityksellinen rooli rippikoulun ilmapiirin kannalta. Myös muissa tutkimuksissa isosten merkityksen rippikoulun ilmapiirin kannalta on todettu olevan suuri (Chaulagai 2009, 124; Tuominen 2009, 148).

Myös rippikoulun isosista koskeneissa tutkimuksissa on viittauksia rippikoulun iltaohjelman. Porkka (2009) selvitti kyselytutkimuksen avulla muun muassa, miksi nuoret hakeutuvat isoseksi. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava tutkimustulos on, että isosista jopa 61 prosentilla isosista tärkeä isoseksi hakeutumisen syy oli halu esiintyä ja halu saada lisää esiintymisvalmiuksia (Porkka 2009, 318). Tirrin (2009) selvitti tutkimuksessaan rippikoulun opettajien työssään kohtaamia eettisiä ongelmia. Tutkimuksen aineistona oli 51 opettajan kirjoittamaa kertomusta. Tutkimuksessa selvisi, että yksi opettajien kohtaamista eettisistä ongelmista oli se, että isokset olivat suunnitelleet mauttoman iltaohjelman. Opettajien ongelmanratkaisun periaatteena toimi tässä tapauksessa heidän kasvatukselliset tavoitteensa ja he pyrkivät ratkaisemaan ongelman keskustelemalla. (Tirri 2009, 232–233). Kiisken (1978) ja Porkkan (2004) isosia koskevista tutkimuksista selviää, että iltaohjelman järjestämistä on rippikoulussa monesti hyvin pitkäl-

⁵ Ks. Vermasvuori & Nurmi 1992; Niemelä 2002 ja 2007; Porkka 2004; Innanen & Niemelä 2009; Niemelä & Pruuki 2009.

ti isosten vastuulla ja yksi keskeisimpiä isosen tehtäviä. (Kiiski 1978, 61–71; Porkka 2004, 57–68)

Suurin osa aikaisemmasta rippikoulututkimusta perustuu joko kyselyiden, haastatteluiden tai kirjoitelmien avulla kerättyyn aineistoon. Sen sijaan havainnointitutkimusta rippikoulusta on vain vähän. Tutkimushankeen ”Nuoret, rippikoulu ja tulevaisuus” yhteydessä kerättiin havainnointimateriaalia rippikouluista vuonna 2007–2008. Osa näiden havainnointitutkimusten tuloksista, kuten osa tämänkin tutkimuksen tuloksista on raportoitu teoksessa *Rippikoulun todellisuus*. (Innanen & Niemelä 2009.) Tutkimusprojektin yhteydessä kerättiin havainnointiaineistoa myös rippikoulun iltaohjelmista, mutta tuloksia ei varsinaisesti olla raportoitu (ks. Niemelä 2009, 7; Hämäläinen 2009, 110). Pruuki (2009) selvitti havainnointitutkimuksessaan rippikoulun opetusjärjestelyitä ja -menetelmiä. Myös nuorten jumalakäsityksen muuttumista rippikoulussa selvittänyt Kilpeläinen (2009) tutki rippikoulun opetusta havainnoimalla. Sotilasrippikoulujen opetusvälineitä ja -järjestelyitä on selvittänyt havainnointitutkimuksen avulla Liimatainen (2009). (ks. Pruuki 2009; Kilpeläinen 2009, Liimatainen 2009.)

Chaulagai (2009) puolestaan selvitti havainnointitutkimuksessaan, miten hengellinen elämä ilmenee rippikoulussa, minkälaisia elementtejä rippikoulun hartauselämä sisältää ja ketkä ovat vastuussa hartauselämän toteuttamisesta. Tutkimuksen havainnointiaineisto kerättiin 29 rippikoulusta. Lisäksi aineistona käytettiin kymmenen rippikoulua havainnoineen haastatteluita. Iltaohjelmiin liittyen tutkimuksessa tuli ilmi, että rippikoulujen iltaohjelmissä laulettiin ja soitettiin. (Chaulagai 2009, 115, 121)

Aikaisemman tutkimuksen tarkastelu osoittaa, että iltaohjelmasta on vain satunnaisia raportoituja tutkimustuloksia, joiden perusteella ei rippikoulun iltaohjelmista voi tehdä vain varovaisia päätelmiä. Syvällisempää tutkimustietoa siitä, mitä iltaohjelmissä rippikoulun iltaohjelmissä tapahtuu ja mihin iltaohjelmalla pyritään, ei ole.

2. Tutkimustehtävä ja sen toteuttaminen

Todellisuudesta saatavan tiedon laatu riippuu siitä, millaiset lähtökohdat tiedon hankkimisella on ja millä tavoin tietoa hankitaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 11). Tässä luvussa esitetään tutkimustehtävä, kuvataan tutkimusjoukkoa ja -kontekstia, empiirisen aineiston keräämistä sekä analyysia ja perustellaan metodologisia valintoja, joita tutkimusprosessin aikana on tehty.

2.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä on rippikoulun iltaohjelman merkitys rippikoulun kokonaisuudessa. Tätä pääkysymystä selvitetään seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaisia tavoitteita isokset ja ohjaajat asettavat iltaohjelmalle?
2. Mitä rippikoulun iltaohjelmassa tapahtuu?
3. Miten rippikoululaiset arvioivat rippikoululeirillä toteutuneita iltaohjelmia?

2.2 Tutkimusjoukko ja tutkijan rooli rippikoulussa

Tutkimuksen havainnointi- ja haastatteluaineisto kerättiin kevättalvella 2008 erään evankelis-luterilaisen seurakunnan rippikoululeirillä, joka kesti seitsemän ja puoli vuorokautta. Tutkimuksen informanteja⁶ olivat rippikoululeirin kaksi ohjaajaa (pappi ja nuorisotyönohjaaja), seitsemän isosta, apuohjaaja sekä kaksitoista rippikoululaisnuorta. Koska tutkimuksen informanteilla on oikeus anonymiteetin säilyttämiseen, heille keksittiin tutkimusraporttia varten salanimet. (Spradley 1979, 37)

Koska rippikoulun iltaohjelma on entuudestaan tutkimaton aihe, pyrittiin tutkimuksen kohteeksi valitsemaan suomalaiselle rippikoululle tyypillinen noin viikon mittainen rippikoululeiri, jossa opettavat pappi ja nuorisotyönohjaaja. Suomalaisissa rippikouluissa on keskimäärin kuusi isosta ja rippikouluryhmän keskimääräinen koko on 23 oppilasta. Tutkimuksen kohteena oleva rippikouluryhmä on siis keskimääräistä pienempi ja etenkin suhteutettuna rippikouluryhmän kokoon, isosia oli monta. (Niemelä & Pruuki 2009, 79–81.)

Etenkin havainnointitutkimuksen onnistumisen kannalta mahdollisimman avoin vuorovaikutus tutkijan ja tutkittavien välillä on keskeistä (Syrjäläinen 1994,

⁶ Tutkimusjoukkoa eli ihmisiä, joiden välityksellä tutkittavaa tietoa saadaan, kutsutaan informanteiksi (Spradley 1979, 25).

82). Seurakuntaa ja rippikoululeiriä valitessa pyrittiin löytämään seurakunta, jossa aineiston kerääminen onnistuisi niin aikataulujen kuin käytännön järjestelyidenkin kannalta mahdollisimman sujuvasti ja jossa oltaisiin avoimia osallistumaan tutkimukseen. Grönforsin (1982, 97) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan tulee olla tutkittavassa yhteisössä enemmän kuin pelkkä tutkija – tutkijan ja tutkittavien välillä tulee olla merkittäviä sosiaalisia suhteita. Tutkimuksen toteuttamisen kannalta suotuisaan aikaan järjestettävä rippikoululeiri löytyi seurakunnasta, josta tutkija tunsu työntekijöitä entuudestaan.

Rippikoululeirillä tutkijan asema oli kenttäjakson aikana muutakin kuin pelkkä tutkija jo senkin takia, että hän oli työskennellyt aikaisemmin muutaman leirin isosen ja toisen ohjaajan kanssa. Koska tutkija ei ollut informanteille entuudestaan täysin tuntematon, heille saattoi olla helpompaa mieltää tutkija osaksi leiriä kuin tutkijan mieltää itseään ulkopuoliseksi tutkijaksi, minkä voidaan toisaalta ajatella edistäneen mahdollisimman autenttisen tutkimusaineiston keräämistä. Tuttuudesta oli tutkimuksen kannalta hyötyä esimerkiksi siinä, kuinka isokset eivät vierastaneet tutkijan läsnäoloa, vaan keskustelivat ja vitsailivat toisilleen avoimesti. Koska tutkija oli aikaisemmin ollut rippikoulutyössä ja hän tunsu informantteja, oli hänellä myös ennakkokäsityksiä esimerkiksi siitä, miten informantit tulisivat käyttäytymään. Näiden ennakkokäsitysten vaikutusta tutkimustuloksiin pyrittiin vähentämään sillä, että tutkija kirjoitti ennen kenttähavainnointijaksoa ennakkokäsityksiään auki.

Havainnointia, videointia ja haastatteluita varten tutkija pyysi kultakin osalliselta luvan tutkimuksen tekemiseen joko kirjallisesti tai suullisesti. Alaikäisten rippikoululaisten ja rippikoulun isosten vanhemmilta pyydettiin tutkimuslupa kirjallisesti (ks. Liite 1). Jokainen leirille osallistunut myönsu luvan. Tutkija osallistui myös ennen rippikoululeiriä järjestettyyn vanhempainiltaan ja kertoi siellä tutkimuksen toteuttamisesta. Varsinaista tutkimusongelmaa hän ei informanteille kuitenkaan tutkimuksen alkuvaiheessa kertonut, jotta se ei vaikuttaisi tutkimuksen tuloksiin.

Rippikoululeirin ohjelma- ja turvallisuusvastaava oli seurakunnan naispappi. Hänen lisäksi leirin toisena ohjaajana oli saman seurakunnan miesnuorisotyönohjaaja. Molemmat heistä olivat tehneet rippikoulutyötä useamman vuoden. Leirillä apuohjaajana oli kyseisen seurakunnan nuortentoiminnassa ja rippikouluissa aktiivisesti mukana oleva nuori nainen. Leirin isosista viisi oli poikia ja kaksi tyttöjä. Apuohjaaja ja isokset tunsivat toisensa entuudestaan hyvin ja olivat

siksi tiivis joukko. Tästä syystä jatkossa puhuttaessa isosista joukkona tarkoitetaan myös apuohjaajaa, joka kuului leirillä selkeästi tähän ryhmään. Kaikki isokset olivat olleet ainakin kerran aikaisemmin isosena ja olivat 2–3 vuotta vanhempia kuin 14–15-vuotiaat rippikoululaiset. Rippikoululaisista puolet olivat tyttöjä ja puolet poikia.

2.3 Rippikoululeirin kuvaus

Tutkimuksen kohteena ollut rippikoululeiri järjestettiin seurakunnan leirikeskuksessa, jossa leirin ohjelmaa oli neljässä eri rakennuksessa: majoitusrakennuksessa yövyttiin ja pidettiin iltahartaudet, ruokalarakennuksessa syötiin, pelattiin vapaa-ajalla biljardia ja vietettiin myös osa oppimis- ja hartaustuokioista, kappelirakennuksessa vietettiin jumalanpalveluksia ja saunarakennuksella pidettiin oppitunnit, saunottiin ja järjestettiin iltaohjelma. Rippikoululeirin päiväohjelma rakentui ruokailuiden, oppituntityöskentelyiden, hartauselämän ja isosten järjestämän ohjelman varaan. Ohjaajien ja isosten ennen leiriä laatimasta leirin ohjelmasta selviää, millainen leiripäivien aikataulu oli (ks. Liite 2). Ohjelma ei toteutunut leirillä aivan suunnitellusti, vaan se muuttui matkan varrella.

Kunakin aamuna isokset herättivät joukon eri tavoin: joinain aamuina he laittoivat hengellistä musiikkia soimaan majoitusrakennuksessa, välillä joku isosista lauloi ja soitti aamuhertäykset ja joinain aamuina herätyksenä oli jokin iltaohjelman tutuista sketseistä. Aamiaisen jälkeen päivä jatkui papin johtamalla jumalanpalveluksella eli aamujumiksella, jota leiriläispienryhmät valmistelivat edellisenä päivänä yhdessä papin ja isosten kanssa. Rippikoululaisilla oli jumalanpalveluksissa tehtävinä muun muassa tekstin lukua. Jumalanpalvelusten aiheet liittyivät päivän oppituntien aiheisiin.

Kunakin päivänä oli kaksi kahden tunnin oppituntityöskentelyä: ennen lounasta ja päiväkahvin jälkeen. Leirin pappi tai nuorisotyönohjaaja pitivät oppitunnit yhtä isosten pitämää gospel-oppituntia lukuun ottamatta. Oppituntien aiheinä oli muun muassa käskyt, Jumala, synty & armo, Jeesus, Pyhä Henki, pelastushistoria, diakonia ja sakramentit. Oppitunnit alkoivat usein rukouksella. Nuorisotyönohjaajalla oli tapana kysellä aluksi rippikoululaisilta päivän tunnelmia ja rukousaiheita. Tämän jälkeen hän johti rukouksen, jossa hän otti esille nämä nuorten mainitsemat aiheet. Oppitunnin aikana tai niiden päätteeksi laulettiin silloin tällöin jokin virsi tai muu hengellinen laulu. Suuri osa havainnoitujen, etenkin nuorisotyönohjaajan oppituntien työskentelytavoista olivat hyvin opetta-

jakeskeisiä: opettaja joko luennoi tai kertoi, ohjasi keskustelua kysellen tai ohjasi tehtävän.⁷ Usein tunneilla luettiin myös Raamattua joko ääneen tai itsenäisesti. Papin oppitunneilla käytettiin myös draamatyöskentelyä sekä taidetyöskentelyä, jossa muovailtiin.

Leirin pappi pyysi välillä myös osaa isosista mukaan oppitunnille avuksi johonkin työskentelyyn tai esimerkiksi kertomaan jostain omasta kokemuksestaan. Pappi pyysi muutamina päivinä jonkun isosista oppitunnilleen myös rippikoululaisten rauhattomuuden takia ikään kuin helpottamaan läsnäolollaan työrauhaa. Viidentenä leiripäivänä koko leiri katsoi isosten ehdotuksesta oppituntien aikana amerikkalaisen elokuvan *Anna hyvän kiertää*. Leirin oppitunneista havainnoitiin vain osa, sillä niiden aikana keskityttiin havainnoimaan iltaohjelmien suunnittelupalavereja. Valtaosa oppitunneista pidettiin saunarakennuksella. Pöydät oli sijoitettu puolikaareen, opettaja seisoi keskellä ja käytti mahdollisesti havainnollistamiseen fläppitaulua. Pruukin (2009) tutkimus antaa viitteitä siitä, että tämänkaltainen opetus, pääosin opettajakeskeisine työskentelytapoineen ja järjestelyineen, on juuri tyypillistä suomalaisessa rippikouluopetuksessa (Pruuki 2009, 65–76).

Oppitunneilla käytettiin kuitenkin myös vaihtelevampia opetusmenetelmiä. Seuraavassa kuvaus viimeiseltä leiripäivältä, jolloin apuohjaaja Eerika ja nuorisotyönohjaaja Miika pitivät yhdessä oppitunnin aiheesta *Rakkaus*.

Työskentelyssä pojat ja tytöt jaettiin aluksi erilleen. Eerika pohti tyttöjen kanssa unelma-poikaistävän ominaisuuksia ja Miika poikien kanssa unelmatyttöistävän ominaisuuksia. Ja keskusteltiin kysymyksistä, kuten ”Voiko seurustelua päättää tekstiviestillä? Mitä seurusteluun kuuluu? Koska pitää harrastaa seksiä?” Tytöt keksivät vielä kysymyksiä pojille ja pojat tytöille. Tämän jälkeen tyttö- ja poikaryhmät jälleen yhdistettiin. Eerika kyseli pojilta tyttöjen esittämiä kysymyksiä ja Miika tytöiltä poikien esittämiä kysymyksiä. Lopuksi Miika puhui avioliitosta ja siitä, miten Jumalan rakkaus liittyy avioliittoon.

Oppituntien aikana isokset usein suunnittelivat iltaohjelmia ja viettivät keskenään ylistyslaulu- tai rukoushetkiä. Leirin apuohjaaja sai idean päivittäisten rukoushetkien pitämiseen. Kaikki isokset osallistuivat rukoushetkiin. He rukoilivat usein isosten huoneessa sängyillä oleskellen vapaamuotoisesti ääneen muun muassa rippikoululaisten ja toistensa puolesta.

Leirillä syötiin viisi kertaa päivässä: aamiainen, lounas, päiväkahvi päivällinen sekä iltapala. Ruokailuhetkissä isokset istuivat ohjaajien kanssa omassa pöy-

⁷ Pruukin (2009) havainnointitutkimuksessa jopa kaksi kolmasosaa rippikoulussa käytetyistä opetusmenetelmistä oli juuri tällaisia opettajakeskeisiä menetelmiä. Ks. Pruuki 2009, 69–70.

dässään ja rippikoululaiset kahdessa eri pöydässä. Tutkija ruokaili joko isosten tai rippikoululaisten pöydissä.

Iltapäivisin lounaan jälkeen leirin ohjelmassa oli Pelasta maailma -hetki. Niissä katseltiin majoitusrakennuksen aulassa Kirkon Ulkomaanavun kansainvälisyyskasvatushankkeen tuottamia reilun viiden minuutin videopätkiä, joissa suomalaiset nuoret ovat tutustumassa ihmisten arkeen, kehitysyhteistyöhön ja kansainväliseen diakoniaan Mosambikissa. Parina päivänä videohetken jälkeen pappi johti myös keskustelun videolla olleista asioista.

Jumalanpalvelusten lisäksi rippikoululeirin hartauselämään kuuluivat iltapäivän meditaatiohetket eli *medikset* sekä isosten pitämät iltahartaudet. Medikset olivat hiljentymis- tai rauhottumishetkiä, jotka leirin pappi useimmiten johti. Silloin niihin eivät osallistuneet muut kuin pappi ja rippikoululaiset. Yksi esimerkki mediksestä on kolmannen leiripäivän kuvamietiskely ruokalatilassa suuren taideteoksen äärellä, johon on kuvattu evankeliumien eri tapahtumia.

Heini: ”Tänään on puhuttu Jeesuksen elämästä. Tämän taideteoksen edessä pidämme meditaatiohetken, jossa voimme musiikin soidessa katsella tuota kuvaa ja pohtia, mitä siinä kuvataan.” Hän laittaa taustalle musiikkia ja rippikoululaiset istuvat hiljaa tyynyillä taideteoksen edessä ja katselevat kuvaa.

Myös tutkijaa pyydettiin pitämään yksi medis. Koska rippikoululeirin hartauselämä ei ollut tutkimuksen varsinaisena kohteena, nähtiin ettei sen pitämisestä olisi haittaa tutkimuksen kannalta. Hän piti sen aiheesta rukous. Apuohjaaja piti isosten kanssa kuudentena päivänä mediksen, jota hän kutsui mustekalapainannaksi. Siinä rippikoululaiset jaettiin pienryhmiin. Yksi halukas kerrallaan joku ryhmäläisistä meni päinmakuulle tyynyille ja muut hänen ympärillään painelivat hitaasti käsillä hänen vartaloaan. Kussakin ryhmässä oli myös isonen ja toiminta tapahtui hiljaa musiikin soidessa.

Isosten johdolla tapahtuvaan ohjelmaan kuului leirillä Markuksen evankeliumin lukemis- ja opetushetket sekä sitä seuraava Markus-visa. Rippikoululaiset oli jaettu pienryhmiin, joissa Markuksen evankeliumin läpikäyminen oli tarkoitus toteuttaa, mutta isokset ja apuohjaaja päättivät jo toisena leiripäivänä muuttaa käytäntöä siten, että kaikki isokset, lähinnä yksi heistä, johti evankeliumin koko rippikoululaisporukalle. Työnjako muodostui sellaiseksi, että osa isosista keskittyi opetuksen aikana tai sitä ennen pohtimaan Markus-visassa kysyttäviä kysymyksiä kyseisen päivän tekstistä. Opetushetkissä, joita informantit kutsuivat *Raamiksiksi* luettiin Markuksen evankeliumia eteenpäin jae jakeelta ja Matti-isonen opetti kyselleen ja kertoi, mitä kohdassa tarkoitetaan. Myös muut isokset kommentoivat

välillä raamatunkohtia ja sitä, miten ymmärtävät ne. Tämän jälkeen rippikoululaiset kilpailivat ryhmittäin Markus-visassa. Ohjaajat eivät yleensä osallistuneet Raamiksiin lainkaan.

Markus-visojen lisäksi rippikoululaispienryhmät ottivat toisistaan mittaa leiriolympialaisissa, jotka isokset ohjasivat iltaisin usein ulkona. Olympialaisissa oli erilaisia leikkimielisiä joukkuekilpailuja, kuten tukkijuoksu. Olympialaislajien jälkeen isokset ohjasivat myös yhteisleikkejä ulkona. Näissä ulkoleikkihetkissä tunnelma oli usein iloinen ja riehakas.

Saunomisen ja iltapalan jälkeen seurasi isosten järjestämä iltaohjelma saunarakennuksella. Iltaohjelmissa laulettiin hengellisiä yhteislauluja, leikittiin ja nähtiin useita isosten esittämiä sketsejä. Iltaohjelman lopussa oli suunnitelmien mukaan luottamusharjoitus. Lopuksi isokset jakoivat vielä päivän aikana rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien toisilleen kirjoittamat leirikirjeet.

Isokset pitivät kukin vuorollaan iltaohjelman jälkeen iltahartauden majoitusrakennuksessa. Hartauteen saavuttiin iltatoimien jälkeen yövaatteissa. Kaikki kokoontuivat majoitusrakennuksen aulaan istumaan tyynyille. Valaistus oli hämärä ja lattialla oli kynttilä. Isokset kertoivat usein jostain omakohtaisesta tapahtumasta ja lukivat jonkin raamatunkohdan liittyen aiheeseen. Isosten hartaudet käsittelivät muun muassa lähimmäisenrakkautta ja sitä, kuinka kaikki voisivat leirillä ja elämässä olla omia itsejään ja riisua kaikki roolit pois. Viimeisestä puhui hartaudessaan ainakin kaksi isosta.

Hartauden jälkeen oli sisaruspiiri, jossa kaikki seisoivat yhteisessä piirissä, kädet ristissä. Piirissä lausuttiin *Herran siunaus* yhteen ääneen, jonka jälkeen toivotettiin hyvää yötä lorulla: ”Hyvää yötä, Jeesus myötä kiitos tästä päivästä, se oli (kukin sanoi oman tunnelman)” Lopuksi kaikki toivat vielä aulaan, omat kännykät isosten askartelemaan kännyköiden petiin ja lausuttiin yhteen ääneen loru: ”Aurinko laskee mäkien taa, kännykät käyvät nukkumaan.” Viides ilta oli poikkeuksellinen, sillä iltaohjelman jälkeen majoitusrakennuksella oli yllätysohjelmaa. Aulaan oli tuotu värivaloja ja äänentoistolaitteita. Kaksi seurakunnan nuorta aikuista ja yksi leirin omista isosista piti leirille gospelkonsertin. Iltahartaus oli vasta konsertin jälkeen.

Iltahartauden jälkeen oli rippikoululaisten nukkumaanmeno-aika. Joinain iltoina isokset lauloivat rippikoululaisille myös iltalaulun ennen hiljaisuutta. Tämän jälkeen isokset ja ohjaajat kokoontuivat majoitusrakennuksen aulaan iltapalaveriin, jossa kukin kertoi päivän kuulumisiaan ja tunnelmiaan. Usein he kommentoivat

jollain tavoin illan iltaohjelmaa ja juuri kuultua iltahartautta. Iltapalavereissa puhuttiin usein myös seuraavan päivän ohjelmasta.

2.4 Tutkimusmenetelmä

Menetelmällisesti tämä laadullinen tapaustutkimus lähestyy etnografista tutkimusotetta ja ammentaa etnografian metodologiasta⁸. Perinteisesti etnografiseen tutkimukseen kuuluu pitkäaikainen kenttätöväihe (Syrjäläinen 1994, 68). Tämän tutkimuksen viikon mittaista kenttätöväihettä ei voi kutsua pitkäksi, mutta sitäkin intensiivisemmäksi. Rippikoululaiset, isokset ja työntekijät muodostavat leirijakson ajan muulta maailmalta suljetun yhteisön, jonka parissa he viettävät viikon mittaisen ajan. Tämänkaltainen suljettu yhteisö on etnografialle ominainen tutkimuskohde (Rantala 2007, 136). Tutkimuskontekstin perusteella tätä tutkimusta voisi nimittää myös rippikouluetnografiaksi, kuten koulukontekstissa tapahtuvaa, opetusta tutkivaa etnografiaa kutsutaan kouluetnografiaksi. (Syrjäläinen 1994, 79)

Tapaustutkimuksessa pyritään saamaan yksityiskohtaista tietoa yksittäisestä tapauksesta – tässä tapauksessa rippikoulun iltaohjelmasta (Hirsjärvi & al. 1997, 125–126). Kiinnostuksen kohteena tapaustutkimuksessa on tietyssä ympäristössä ja todellisissa tilanteissa tapahtuva käytännön toiminta, ja siinä pyritään kokonaisvaltaiseen ja systemaattiseen kuvaukseen ilmiön laadusta. Tapaustutkimus soveltuu tutkimuksen tyypiksi hyvin esimerkiksi tässä tapauksessa, kun aiheesta ei ole aikaisempaa tutkimusta. Tapaustutkimuksessa ollaan kiinnostuneita niistä merkityksistä, joita tutkittavat antavat toiminnoilleen omassa ympäristössään. Lähtökohtana tämänkaltaisessa tapaustutkimuksessa onkin se oletus, että yksilöillä on kyky tulkita inhimillisen elämän tapahtumia ja muodostaa merkityksiä maailmasta, jossa he toimivat. Tuloksetkaan eivät siis tämänkaltaisessa tutkimuksessa ole yleistettäviä, vaan tarjoavat laadullista ja yksityiskohtaista tietoa tapausesimerkkien avulla. (Syrjälä 1994, 10–13.)

2.4.1 Aineiston kerääminen

Tutkija oli mukana rippikoululeirillä koko viikonmittaisen intensiivijakson ajan, teki aktiivisesti havaintoja ja kirjasi muistiinpanoja havainnointipäiväkirjaan. Havaintoja hän kirjasi ylös etenkin tilanteista, joissa tuli puhetta iltaohjelmasta. Jumalanpalveluksissa, mediksissä ja iltahartauksissa tutkija ei kirjannut muistiinpanoja tilanteiden hartaudellisen luonteen takia. Rippikoulun iltaohjelmat hän

⁸ Etnografiasta ks. Tedlock 2000; Lappalainen & al. 2007.

tallensi videoimalla ja teki niistä havainnointimuistiinpanoja. Myös muutamia oppitunteja videoitiin, mutta tätä videoaineistoa ei varsinaisesti tutkimuksessa hyödynnetty. Tutkija havainnoi myös iltaohjelmien suunnittelutilanteita, joista hän äänitti osan ja videoi loput. Tutkija äänitti myös osan rippikoulun ohjaajien ja isosten iltapalavereista. Tämänkaltaista systemaattista ja tietoista osallistumista tutkittavien elämään kutsutaan osallistuvaksi havainnoinniksi (Grönfors 1982, 92).

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa muun muassa siitä, toimivatko ihmiset todella niin kuin sanovat toimivansa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, www-dokumentti). Vuorovaikutus toteutetaan osallistuvassa havainnoinnissa mahdollisimman paljon tutkittavien ehdoilla. Tutkijan osallistumisen tulisi vaikuttaa tapahtumien kulkuun mahdollisimman vähän tai ei lainkaan. (Grönfors 1982, 93) Tämän ehdon toteuttaminen oli haasteellista, vaikka tutkija pyrki jättäytymään leirin tapahtumissa vain sivulliseksi havainnoijaksi. Osallistuva havainnoitsija ei kuitenkaan voi aina esiintyä huomiota herättämättä, karpäsenä katossa (ks. Grönfors 1982, 94). Tutkija joutuikin välillä keskelle tutkimuskohdetta ja tutkimustuloksia, kun isokset vaikkapa kerran kesken iltaohjelman suunnittelun kysyivät, muistaisiko hän, miten jokin tietty leikki menee. Isokset kuitenkin tottuivat taustalla havainnoivan tutkijan hiljaiseen rooliin nopeasti ja näyttivät jopa unohtavan välillä, että tutkija oli paikalla. Tutkijan roolia kuvastaa se, että he alkoivat leirin kuluessa kutsua häntä ”haamuksi”. Välillä joku isosista saattoi kesken juttujensa laittaa kädet suun eteen kuin olisi lipsauttanut jotain sopimatonta ja huomauttaa ”Ai niin, en muistanut, että haamu tuolla kirjaa muistiinpanojaan!”.

Leirin majoitusrakennukselle tuli eräänä iltana saunomisen aikaan ulkopuolisia häiriköitä. Tuossa tilanteessa tutkija oli lähimpänä oleva aikuinen, joten sen enempää tutkijan roolia pohtimatta, hän koki vastuukseen puuttua tilanteeseen ja kävi ystävällisesti ohjaamassa häiriköt pois leirialueelta (vrt. Lappalainen 2007, 71). Tutkija poikkesi osallistuvan havainnoitsijan roolistaan myös, kun hän piti leirillä rukousmeditaatiohetken (ks. s.25), jolloin hänen roolinsa oli täysin osallistuva (Metsämuuronen 2006, 177).

Jokainen rippikoululeirin seitsemästä iltaohjelmasta videoitiin. Kamera oli asetettu jalustalle kolmeen eri paikkaan riippuen illasta. Välillä kamera kuvasi puolikaassa istuvan yleisön takaa lähinnä kohti näyttämöä ja välillä takahuoneen vierestä siten, että kamerassa näkyi lähinnä rippikoululaisrivistö. Tutkija oli aset-

tunut istumaan aina kameran läheisyyteen ja suuntasi kameraa tarpeen mukaan (ks. Kuvio 3, s. 62). Samalla hän kirjasi ylös havaintoja nelisarakkeiseen havainnointikaavakkeeseen (ks. Liite 4), jossa oli oma sarakkeensa ajalle, toiminnolle ja tulkinnallisille vihjeille. Yhteen sarakkeista hän merkitsi, ketkä kussakin toiminnossa (kuten leikki, sketsi tai laulu) on aktiivisessa roolissa. Kahtena ensimmäisenä iltana kamera herätti huomiota ja levottomuuttakin, mikä ilmeni esimerkiksi rippikoululaisten vilkuiluna kameraan. Jo kolmantena iltana rippikoululaiset eivät juurikaan näyttäneet kiinnittävän huomiota, kun tutkija asensi kameraa iltaohjelmaksi. He näyttivät siis jo jokseenkin tottuneen tutkijan läsnäoloon.

Videoinnin ongelma saattaa tutkimuksen luotettavuuden kannalta olla siinä, että kameran läsnäolo voi vaikuttaa tutkittavien käyttäytymiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, www-dokumentti) Osa rippikoululaisista vaikutti arkailevan iltaohjelmissa nauhoittavaa videokameraa välillä, kun muistivat sen läsnäolon. Tämä ilmeni muun muassa siten, että he valitsivat välillä istumapaikkansa siten, että näkyisivät mahdollisimman vähän kamerassa. Välillä joku vilkuili kameraan kesken iltaohjelman tai ilmeili kameralle kesken leikin. Isot innostuivat kamerasta niin, että kerran iltaohjelman jälkeen kameran jäätyä yksin kuvaamaan iltaohjelmaksi, he sen huomattuaan pelleilivät antautuneesti kameran edessä ja kommentoivat tutkijalle: ”Siellä on sulle vähän materiaalia!”

Tutkija haastatteli kaikkia rippikoululeirin osanottajia kerran. Haastattelut sijoitettiin leirin loppupuolelle, koska muuten informanteille olisi paljastunut haastattelukysymysten perusteella jo alkuleiristä se, että tutkimus koskee nimenomaan iltaohjelmaa. Tämän tiedon tahdottiin vaikuttavan mahdollisimman vähän tutkimustuloksiin: iltaohjelmien suunnitteluun ja toteutukseen. Päätelmiä tutkijan kiinnostuksen kohteesta he tosin olivat saattaneet tehdä jo senkin perusteella, että tutkija keskittyi videoimaan pääasiassa rippikoulun iltaohjelmia. Haastattelut aloitettiin rippikoululaisten haastatteluista viidentenä leiripäivänä. Suurinta osaa heistä haastateltiin kuudentena päivänä ja viimeisen rippikoululaisen haastattelu tehtiin leirin päätöspäivänä. Isosten haastattelut aloitettiin kuudentena päivänä, mutta valtaosaa heistä haastateltiin vasta seitsemäntenä eli leirin viimeisenä kokonaisuutena päivänä. Leirin pappia haastateltiin kuudentena ja nuorisotyönohjaajaa seitsemäntenä päivänä. Jotta haastatteluiden vaikutus tutkimustuloksiin olisi ollut mahdollisimman pieni, tutkija pyrki haastattelemaan mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa niitä henkilöitä, joiden oli havainnut olevan erityisen keskeisessä roolissa iltaohjelman toteutuksessa ja ryhmädynamiikan kannalta. Haastattelut

toteutettiin leirin vapaa-ajalla ja tauoilla. Rippikoululaisten haastattelut kestivät keskimäärin 8 min, isosten haastattelut 18 min ja ohjaajien haastattelut 30 min. Kaikki haastattelut äänitettiin.

Tutkimushaastattelut poikkesivat tavanomaisista kvalitatiivisista tutkimushaastatteluista siten, että haastattelut toteutettiin viikonmittaisen havainnointijakson yhteydessä. Haastattelumenetelmä lähestyykin etnografista tutkimushaastattelua, joka on parhaimmillaan kuin mikä tahansa ystävällinen keskustelutilanne, joka alkaa ja päättyy luontevalla tavalla alkutervehdyksin ja lopetussanoin, jossa kysellään kysymyksiä, puhutaan vuorotellen, jossa on taukoja, jossa osoitetaan kiinnostusta toisia ja välinpitämättömyyttä toisia asioita kohtaan. Tavalliseen keskusteluun verrattuna tutkimushaastattelun elementtejä ovat sen tietty tavoite ja tarkoitus, jota tavallisella keskustelulla ei välttämättä ole. Tutkimushaastattelussa on myös enemmän toistoa ja kuin tavanomaisessa keskustelussa. Tutkija houkuttelee informanteja kertomaan samantapaisina toistuvien kysymysten asioita ja esimerkkejä mahdollisimman monipuolisesti. Myös muilla puolistrukturoiduilla haastattelumenetelmillä kuin etnografisella tutkimushaastattelulla on tällaisia piirteitä. (Spradley 1979, 56–59, 67–68; Metsämuuronen 2006, 111–115.)

Tämän tutkimuksen haastatteluita varten suunniteltiin haastattelurungot jo ennen varsinaista kenttävaihetta (ks. Liite 3). Kahden ensimmäisen havainnointipäivän jälkeen ennen haastatteluiden aloittamista tutkija tarkisti alustavasti suunniteltua haastattelurunkoa ja lisäsi siihen vielä havainnoinnin perusteella tarpeelliseksi arvioimiaan kysymyksiä. Laadittuja haastattelurunkoja ei noudatettu haastattelutilanteissa orjallisesti, vaan kysymysten järjestystä saatettiin haastattelun aikana muuttaa, jos se oli luontevaa ja valmisteltujen kysymysten lisäksi kysyttiin myös tarkentavia lisäkysymyksiä.

Etnografisten kysymysten tarkoituksena on pyrkiä syventämään keskustelua kohti tutkijan kiinnostuksen kohteena olevaa asiaa. Etnografiset kysymykset voivat olla esimerkiksi rakennekysymyksiä (vrt. Spradley 1979, 59–60), kuten tässä tutkimuksessa haastatteluiden aloittanut rippikoulun päiväohjelman tärkeysjärjestyksen arviointi. Haastatteluiden aluksi haastateltaville ei paljastettu, että haastattelu koskee iltaohjelmia, vaan heitä pyydettiin järjestämään rippikoululeirin ohjelmalliset sisällöt tärkeysjärjestykseen. Tutkija ohjeisti informanteja tähän tapaan:

Tutkija: Eli siinä ois ny ideana, kun siinä näkyy kaikki, mitä täällä leirillä on joka päivä ohjelmassa, niin laittaa sun nyt jonkinlaiseen tärkeysjärjestykseen. Mitä sää aattelet, että

mikä on tärkeintä? Sillain, että ykkönen ois se tärkein ja sit kaks, kolme, neljä viis ja niin pois päin ja jos siitä sun mielestä puuttuu jotain, niin sä voit kirjoittaa sen sinne alas.

Tutkija antoi haastateltaville kynän ja lomakkeen (Kuvio 1), jossa luki rippikoulu-
leirin ohjelmalliset sisällöt.

Kuvio 1: Haastattelulomake

☐	Jumis (jumalanpalvelus)
☐	Oppitunnit
☐	Medis
☐	Pelasta Maailma -video
☐	Raamis + Markus-visa
☐	Iltaohjelma
☐	Iltahartaus
☐	_____

Tämän jälkeen tutkija pyysi haastateltavaa kertomaan, miksi hän laittoi sisällöt juuri sellaiseen järjestykseen kuin laitto. Tämän avulla saatiin tietoa siitä, miten informantit hahmottivat iltaohjelman rippikoulun kokonaisuudessa.

Etnografisilla selityksillä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, kuinka tutkija selittää informantille, mistä hän on tutkimuksessaan kiinnostunut tai miksi hän tahtoo nauhoittaa haastattelut (Spradley 1979, 56–59). Tutkija esitti etnografisia selityksiä usein haastatteluiden aikana ja haastattelurunkoihinkin oli ennalta suunniteltu tällaisia etnografisia selityksiä. Esimerkiksi haastateltavien kerottua omasta rippikoulun päiväohjelman tapahtumien tärkeysjärjestyksestä, haastateltava suunnasi haastattelua tämän tapaisella etnografisella selityksellä ja sitä seuraavalla kysymyksellä:

Tutkija: Joo. Mää oikeestaan oisin tosta iltaohjelmasta kiinnostunu, että mitä sää siitä aat-
telet?

Etnografisessa haastattelussa käytetään myös tämän tapaisia kontrasteja tavoittelevia kysymyksiä (vrt. Spradley 1979, 56–60):

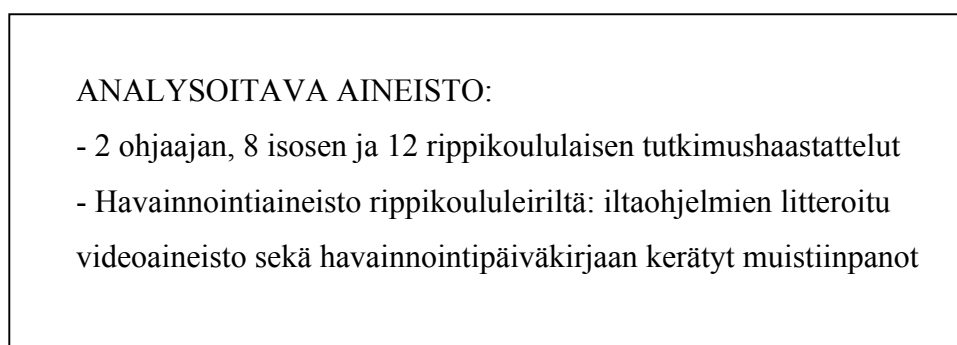
Tutkija: Mikkä sun mielestä on niinku semmosia parhaita asioita iltaohjelmassa? Tai huonoimpia?

Tällaisia kokemuksia ja mielipiteitä kartoittavia kysymyksiä kysyttiin kaikilta haastateltavilta. Rippikoululaisten haastatteluissa keskityttiin selvittämään heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään iltaohjelmista. Isosten ja ohjaajien haastatteluissa pyrittiin lisäksi selvittämään heidän iltaohjelmalle asettamia tavoitteitaan. Kun tutkitaan kasvattajan – tässä tapauksessa isosten ja ohjaajien – tavoitteita, yksi perimmäinen kysymys on, miten kasvattaja perustelee päätöksiään. Ainoa keino saada tämä selville, on kysyä sitä häneltä. Kuitenkin, jos tätä kysytään häneltä suoraan, hän vastaa helposti sen mukaan, mitä hän luulee vastaukseksi odotetta-

van. Perusteluita on siis kysyttävä erilaisin kysymyksin opetuksesta ja opetustapahtumasta, jotta odotukset eivät häiritse hänen vastauksiaan. (Kansanen 2004, 93.) Yksi tapa päästä selville kasvattajan päätöksenteosta ja tavoitteista on soveltaa ns. hyvin muistettujen tapahtumien ideaa eli kysyä kasvattajalta esimerkiksi tapahtumista tai episodeista, jotka hän on kokenut merkittävänä (Carter & Gonzales 1993, 223). Näistä syistä haastattelussa kysyttiin aluksi avoimin kysymyksin informanttien ajatuksia iltaohjelmista⁹ ja pyydettiin esimerkiksi kertomaan, mitä heille on iltaohjelmista jäänyt mieleen. Kysymykset, joissa iltaohjelman tavoitteita kysyttiin suoremmin¹⁰, sijoitettiin vasta haastattelun loppupuolelle.

Kuviossa 2 esitellään tutkimuksessa käytetty aineisto:

Kuvio 2: Tutkimuksen aineisto

Analyysissa havainnointiaineistosta poimittuja lainauksia merkitään kursiivilla erotukseksi haastatteluaineistosta poimittuihin lainauksiin.

2.4.2 Analyysin eteneminen

Aluksi lähdettiin selvittämään analyysin avulla vastausta tutkimustehtävän ensimmäiseen alakysymykseen ”Millaisia tavoitteita rippikoulun isokset ja ohjaajat asettavat iltaohjelmalle?”. Tutkimushaastattelut litteroitiin sanatarkasti ja havainnointimuistiinpanot kirjoitettiin puhtaaksi. Isokset ja ohjaajat toivat tutkimushaastatteluissa ja havainnointiaineistossa esiin henkilökohtaisia näkemyksiään ja mielipiteitään iltaohjelmasta. Nämä heidän ajatuksensa paljastavat, millaisia tavoitteita he näkevät iltaohjelmalla olevan.

Litteroiduista rippikoulun ohjaajien ja isosten haastatteluista etsittiin alleviivaamalla aluksi ilmaisuja, joissa haastateltavat puhuvat rippikoulun iltaohjelman tehtävistä, merkityksistä tai tarkoituksesta. Näistä ilmaisuista muodostettiin

⁹ Kuten ”Mitä ajattelet iltaohjelmasta?” ja ”Mistä olet iltaohjelmissa erityisesti pitänyt ja mistä et?”

¹⁰ Kuten ”Miksi täällä järjestetään iltaohjelmia?”

pelkistettyjä lauseen tai muutaman sanan ilmaisuja, joihin pyrittiin kiteyttämään haastateltavan antama iltaohjelman merkitys, tarkoitus tai tehtävä. Iltaohjelman merkitysten, tarkoitusten ja tehtävien lisäksi litteroiduista haastatteluista etsittiin kohtia, joissa haastateltavat arvioivat iltaohjelmaa. Nämä kohdat alleviivattiin erivärisellä kynällä, jotta ne olivat löydettävissä myöhempää analyysivaihetta varten.

Seuraavassa esimerkki pelkistämisestä:

Litteroitu teksti:

Eerika: se että me siellä nolataan itsemme tai me siellä tehdään tyhmiä juttuja ja jäädytään vitsi jokainen ilta (nauraa). Niin se ehkä madaltaa kynnystä siihen kohtaamiselle. Niinkun noitten pikkusten kanssa. Että ne ei kuvittele, että me ollaan tuolla jossakin... isokset on tuolla korokkeella ja me ollaan tuolla alhaalla ja huudellaan niille, jos uskalletaan, vaan että tota, niin. Sillain mä ajattelen, että se madaltaa kynnystä tulla jutteleen. Ja se on myös hyvä keino. Niin kun esimerkiks kirjeissäkin huomaa, että sieltä tulee yhtäkkiä, että ”vähän olit hyvä siinä ja siinä ja vähän mä nauroin” ja sitten sieltä tulee joku tärkeä kysymys sen lisäksi myös niin..

Pelkistetty ilmaisu:

Iltaohjelma madaltaa kohtaamisen kynnystä isosten ja pikkusten välillä.

Pelkistetyistä ilmaisuista muodostettiin aluksi yhteensä neljätoista alakategoriaa ja näille annettiin niihin kuuluvien pelkistettyjen ilmaisujen sisältöä kuvaava otsikko. Pelkistettyjen ilmaisujen yhteydessä säilytettiin haastateltavan nimi, jotta alkuperäinen ilmaisu olisi mahdollisimman helppo jäljittää. Samansisältöiset alakategoriat ryhmiteltiin vielä kolmeen yläkategoriaan ja näille annettiin kuvaavat otsikot. Analyysin edetessä luokitusta, luokkien nimiä ja myös tavoitelausumien alaluokkia tarkistettiin. Osa tavoitelausumista siirrettiin toiseen alaluokkaan ja alaluokkia myös välillä yhdistettiin ja välillä luotiin lisää.

Haastatteluiden lisäksi iltaohjelman tavoitteisiin liittyviä lausumia tuli esille myös havainnoituissa rippikoululeirin tilanteissa, kuten isosten pitämien iltaohjelmien suunnittelupalaverien yhteydessä sekä isosten ja ohjaajien iltapalaverissa. Myös havainnointiaineistosta etsittiin isosten ja ohjaajien iltaohjelmiin liittyviä tavoitelausumia. Nämä lausumat lisättiin haastatteluista muodostettuun luokitukseen ja luokitusta samalla tarkistettiin.

Iltaohjelman merkitysten, tarkoitusten ja tehtävien lisäksi litteroiduista haastatteluista ja havainnointimateriaalista etsittiin kohtia, joissa haastateltavat arvioivat iltaohjelmaa. Isosten ja ohjaajien arviointilausumat luokiteltiin. Tässä vaiheessa huomattiin, että heidän arviointilausumansa kertoivat itse asiassa myös siitä, millaisia tavoitteita he iltaohjelmilla näkivät olevan ja joissain kohdin oli lähes mahdotonta erottaa, onko kyse arvioinnista vai samalla myös tavoitteiden asettamisesta. Arviointilausumien todettiin olevan myös tavoitelausumia. Toimin-

nan arviointi paljastaakin yleensä, millaisia tavoitteita toiminnalla nähdään olevan (ks. Pruuki 2004, 187; Biggs 1991).

Koska arviointilausumia ei ollut mielekästä analysoida erikseen tavoitelausumien kanssa, arviointilausumien analyysi liitettiin tavoitelausumien analyysiin. Kun nämä lausumat yhdistettiin samaan analyysiin, tarkistettiin ja tarkennettiin luokitusta vielä kertaalleen. Lausumista päädyttiin muodostamaan neljä luokkaa: 1. Ryhmän koheesion edistämiseen ja ilmapiirin luomiseen liittyvät tavoitteet, 2. Iltaohjelman hauskuuteen, sujuvuuteen ja monipuolisuuteen tähtäävät tavoitteet, 3. Rippikoulun keventämiseen tähtäävät tavoitteet ja 4. Iltaohjelman hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet. Ensimmäinen luokka jakautuu kolmeen alaluokkaan ja neljäs luokka neljään alaluokkaan. (ks. luku 3)

Lausumat myös kvantifioitiin laskemalla, kuinka moni isonen ja ohjaaja mainitsi kuhunkin luokkaan ja alaluokkaan kuuluvia lausumia. Luokista muodostettiin taulukot, johon kvantifioitu tieto koostettiin. Vaikka arviointilausumat määriteltiin nyt tavoitelausumiksi, jätettiin taulukkoon näkyviin myös se, kuinka moni isonen ja ohjaaja mainitsi tavoitelausumia, jotka luokiteltiin aluksi arviointilausumiksi. Nämä olivat joko lausumia, joissa he arvioivat, että jokin asia oli onnistunut iltaohjelmissa tai lausumia, joissa he arvioivat iltaohjelmien onnistumista kriittisesti. Näin tehtiin siitä syystä, että arviointilausumien voi nähdä kertovan jopa luotettavammin isosten ja ohjaajien tavoitteista kuin varsinaisten tavoitelausumien (vrt. Biggs & Tang 2007, 64–65; Pruuki 2004, 187).

Tutkimustehtävän toisen alakysymyksen ”Mitä iltaohjelmassa tapahtuu?” selvittämiseksi tutkija litteroi myös kaikki videoidut rippikoululeirin seitsemän iltaohjelmaa. Litteroinnin apuna käytettiin myös paikan päällä tehtyjä havainnointimuistiinpanoja. Kustakin iltaohjelmasta tehtiin transkriptio, johon oli merkitty kellonaika 5 sekunnin tarkkuudella, toiminto (kuten sketsi, laulu tai leikki), ketkä olivat aktiivisia toimijoita sekä tarkempi selostus siitä, mitä tapahtuu. Transkriptioihin kirjattiin myös, kuinka monta sketsiä, laulua, leikkiä, ym. kyseisessä iltaohjelmassa oli ja mitkä olivat näiden kestot lyhimmillään ja pisimmillään. Transkriptioista kerättiin tiedot sketsien, leikkien, laulujen ja muiden toimintojen määristä ja kestoista, ja tiedot koostettiin taulukkoon, mikä mahdollisti iltaohjelmien ajankäytön analysoinnin. Iltaohjelmien sketsit nimettiin, listattiin ja ne luokiteltiin. Luokitus tehtiin sen perusteella, millaista huumoria tai viihdyttävyyttä niissä oli nähtävissä. Myös vapaaehtoisohjelmanumerot ja leikit nimettiin ja listat-

tiin, mutta koska niitä oli niin vähän, ei niille ollut mielekäs tehdä varsinaista luokitusta, vaan niistä ainoastaan eriteltiin erilaisia piirteitä. (ks. luku 4)

Rippikoululaisten litteroiduista haastatteluista etsittiin kohtia, joissa he arvioivat iltaohjelmaa ja kertoivat kokemuksiaan iltaohjelmasta. Myös nämä ilmaiset listattiin ja niitä kategorisoitiin samaan tapaan kuin isosten ja ohjaajien ilmaiset. Myös rippikoululaisten arviointilausumien luokitusta tarkennettiin ja muutettiin matkan varrella, kunnes arvioista päädyttiin muodostamaan kolme luokkaa: 1. Arviointi yhteistoiminnallisena ohjelmana, 2. Arviointi esityksenä ja 3. Arviointi suhteessa rippikoululeirin kokonaisuuteen. Luokat 1 ja 3 jakautuvat kolmeen alaluokkaan ja luokka 2 kahteen alaluokkaan. (ks. luku 5)

Jotta voitiin saada selville, mikä merkitys iltaohjelmalla rippikoulun kokonaisuudessa, kokonaisuutta tarkasteltiin opetuksen linjakkuuden ja tavoitteisuuden ihanteen valossa. Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asetettuja tavoitteita peilattiin toteutuneeseen iltaohjelmaan, rippikoululaisten arvioihin ja kokemuksiin iltaohjelmasta sekä rippikoulun opetussuunnitelman tavoitteisiin. Iltaohjelmien suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin prosessia tarkasteltiin Uljensin (1997) kouludidaktisen mallin valossa. Opetuksen linjakkuuden ja tavoitteisuuden ihannetta, opetussuunnitelman käsitettä ja tutkimuksen tuloksia soveltamalla kehitettiin myös malli, jonka avulla linjakkuuden toteutumista iltaohjelmissa arvioitiin. (ks. luku 6)

3. Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat tavoitteet

Tässä luvussa kuvataan aluksi iltaohjelmien suunnittelua (luku 3.1.). Sen jälkeen esitellään, millaisia tavoitteita isokset ja ohjaajat iltaohjelmille asettivat (luvut 3.2–3.5) Tavoitelauseumissa on otettu huomioon niin ne lausumat, joita isokset ja ohjaajat ilmaisivat tutkimushaastattelussa kuin nekin lausumat, jotka tulivat esiin havainnointiaineistossa.

3.1 Iltaohjelman suunnittelu

Isokset suunnittelivat yhdessä iltaohjelman aamupäivän oppituntien aikana heti aamujumalanpalveluksen jälkeen. Suunnittelu tapahtui yleensä majoitusrakennuksen aulassa istuen ja makoillen. Ohjaajat eivät juurikaan osallistuneet iltaohjelman suunnitteluun ja toteutukseen. Muutaman kerran toinen ohjaajista osallistui isosten suunnittelukeskusteluun ja antoi heille vinkkejä. Leirin pappi myös esitti toiveita iltaohjelmassa laulettavien laulujen suhteen: hän antoi leirin loppupuolella isosille lapun, johon hän oli listannut lauluja, joita toivoisi iltaohjelmassa laulettavan.

Ennen rippikoululeiriä osa isosista ja ohjaajat olivat kokoontuneet suunnittelemaan tulevaa leiriä ja olivat silloin puhuneet myös iltaohjelmasta. Kalle-isonen ja Heini-pappi puhuivatkin kyseisestä tilanteesta haastattelussa.

Heini toi haastattelussa esille, että iltaohjelma on isosten ja apuohjaajan vastuulla.

Tutkija: Kuka vastaa iltaohjelmasta täällä rippileirillä?

Heini: No... Mää oon aatellu, että... isoskoulutuksessa olleet isokset ja apuri siinä sitten niinku heijän... esimiehenä (hymyilee)... Että täytyy sanoo, että mää en oo kyllä niihin hirveesti puuttunu, enkä miettiny ees asiaa.

Heini: Itsellä ei enää samanlaista kosketusta nuoren elämään ole, mutta tuota isosilla niin siinä iltaohjelmassa se jotenki tulee esille.

Yksi intuitiivinen tapa perustella toimintaansa, on vedota toiveikkuuteen (Kansanen & al. 2000, 160). Heini perusteli sitä, että ei puutu iltaohjelman suunnitteluun juuri tämäntapaisella perustelulla.

Heini: Mää oon jotenki luottanu, että isokset tietää, mitä tekee. Nää on ihan mukavaa, tietyllä tavalla luotettavaa iltaohjelmaa.

Myös nuorisotyönohjaaja Miika painotti haastattelussa, että iltaohjelma on isosten vastuulla. Hän ei kokenut iltaohjelmasuunnittelun valvomista edes tarpeelliseksi

vaan suorastaan haitalliseksi, sillä liikaa valvominen rajoittaa hänen mielestään luovuuden toteutumista iltaohjelman suunnittelussa. Tällaista tapaa perustella voidaan kutsua rationaaliseksi perusteluksi (Kansanen & al. 2000, 155–170).

Miika: Ja isokset niistä vastaa, niin mun mielestä se on myöskin iso ja tärkeä asia, että ne jotka siitä vastaa, niin ne saa sen myöskin vastuulleen. Ja saa luvan toteuttaa siinä omaa itseänsä. Mun mielestä semmonen älytön valvominen ja rajaaminen on vähän typerää. Oon ollu joskus sellasella leirillä vetäjänä, missä itse asiassa ne iltaohjelmat oli hyvinkin sen yhden vetäjän näköisiä ja kyllä ne sitten olikin vähän puuduttavia. Se saneli hirmu tarkkaan sen, mitä saa ja mitä ei saa. Et siinä ei päässyt toteutumaan se isosten luovuus ja tavallaan se (naurahtaa) heidän omat juttunsa.

Tutkija: Kuinka näitä isosia on ohjeistettu iltaohjelman järjestämisessä?

Miika: Mun käsittääkseni ei yhtään mitenkään (nauraen). Näin mää ainakin ajattelin. Nää on vanhoja isosia kaikki ja nää on aika omatoimisia monessakin asiassa, tää isoryhmä nimenomaan, että mää en oo kokenu hirveen tarpeelliseksi ees niinkun mennä sekoamaan... Plus että myöskin se, että mulla ei oo itellä isostaustaa, eikä isokokemusta leireiltä, niin tota...

Luovuustutkimuksissa on todettu, että spontaanisuus on luovuuden edellytys (Niemistö 2002, 172–174). Ilmeistä on, että vapaus suunnittelussa edistää spontaanisuutta. Vapauden ja autonomisuuden on tutkittu olevan myös olennainen edellytys flow-kokemukselle, jossa yksilö tempautuu niin syvästi mukaan haasteelliseen tehtävään, että hän saattaa tilapäisesti menettää ajan ja paikan tajun (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 194, 200–201).

Iltaohjelman suunnittelutilanteita johti yleensä apuohjaaja Eerika. Hän kirjasi ylös esille tulleet ehdotukset ja koosti niistä lopullisen iltaohjelma-aikataulun paperille. Eerikan johtava asema näkyi myös siinä, kuinka muut isokset usein varmistivat Eerikalta iltaohjelmaan liittyvät asiat. Suunnittelutilanteissa isokset ideoivat ohjelmanumeroita ja puhe keskittyi enimmäkseen sketsien suunnitteluun. Usein keskustelu ajautui aivan muihin aiheisiin tai vitsailuun, isokset alkoivat hullutella tai vaikka laulaa ja soittaa. Yleensä Eerika oli se, joka yritti palauttaa järjestyksen takaisin raiteilleen. Välillä iltaohjelman suunnittelu sai väistyä isosten yhteisen ylistys- tai rukoushetken tieltä. Seuraavassa on ote havainnointipäiväkirjasta kuudennelta leiripäivältä:

Leirijumalanpalveluksen aiheena on pitkäperjantai. Jumalanpalveluksen jälkeen isokset ovat jääneet kappeliin. Myöhemmin minulle selviää, että he ovat jääneet laulamaan ylistyslauluja. Isokset saapuvat majoitusrakennuksen aulaan, tavanomaiseen iltaohjelman-suunnittelupaikkaansa. Vain Eerika ei ole vielä aulassa. Pian häkin saapuu ja sanoo kiukkuisella äänellä: ”Nyt on niin kova ylistysmeininki, että mää en tajua, miten voin keskittyä mihinkään iltaohjelman suunnitteluun!” Hetken kuluttua isokset alkavat suunnitella iltaohjelmaa Eerikan johdolla. Heillä on enää kaksi iltaa jäljellä joten Eerika ehdottaa, että kirjaisivat nyt ylös, mitä sketsejä he vielä ehdottomasti tahtovat toteuttaa.

Isokset eivät varsinaisesti harjoitelleet sketsejä, vaan kävivät niitä läpi lähinnä suullisesti. Apuna ideoinnissa heillä oli välillä Hörönlörö-niminen vihko-

nen, johon oli koottu erilaisia sketsejä. Kaikki isokset olivat olleet myös aikaisemmin isosena, joten monet sketseistä ja leikeistä oli heille entuudestaan tuttuja. Isokset keksivät suunnittelutilanteissa myös muutamia omia uusia sketsejä ja muuttelivat vanhoja tuttuja sketsejä uudennaisiksi.

Välillä isokset keksivät ideoita iltaohjelmaan pitkin päivää aamiaisjonoissa tai iltapalalla. Toisena leiripäivänä isokset Kalle ja Tuomas keskustelivat aamiaisjonoissa jostain sketsistä, johon Kalle kommentoi: ”Joo vedetään se sitten Rakkaus-iltana.” Eli isokset antoivat joidenkin iltojen iltaohjelmille erityisiä teemoja. Usein suunnitelmat eivät toteutuneet aivan sellaisenaan vaan suunnitelma eli yleensä illan aikana tilanteen mukaan.

Isosten suunnitellessa iltaohjelmaa tuli esille monia tavoitteita, joita he asettivat iltaohjelmalle. Seuraavissa tavoitelukituksissa otetaan huomioon myös näistä iltaohjelman suunnittelupalaverissa esille tulleita iltaohjelman tavoitteita.

3.2 Ryhmän koheesion edistämiseen liittyvät tavoitteet

Ensimmäiseen tavoiteluokkaan sijoitettiin isosten ja ohjaajien ilmaiset tavoitteet, joissa keskityttiin ryhmän koheesion edistämiseen ja hyvän ilmapiirin luomiseen. Koheesiolla eli ryhmän kiinteydellä tarkoitetaan ryhmän kaikkien jäsenten tuntemaa vetovoimaa ryhmään (Laine 1997, 203–204). Tähän luokkaan sijoitettiin isosten ja ohjaajien tavoitelausumat, joiden mukaan iltaohjelman tavoitteena on a) kehittää ryhmähenkeä ja luoda ilmapiiriä b) edistää tutustumista ja luottamista ja c) että kaikki pääsevät osallistumaan. Tämän kaltaisia iltaohjelman tavoitteita tuli ohjaajien ja isosten haastatteluissa esille erityisen paljon ja niistä puhuivat sekä molemmat ohjaajista että kaikki isokset.

Taulukossa 1 näkyy ryhmän koheesion edistämiseen ja ilmapiirin luomiseen liittyvien tavoitelausumien luokitus ja se, kuinka moni ohjaaja ja isonen ilmaisi kyseiseen luokkaan kuuluvia lausumia. Taulukon oikeanpuoleisiin sarakkeisiin on merkitty näkyviin myös se, kuinka monet tavoitelausumista olivat sellaisia, joissa isokset ja ohjaajat joko arvioivat kyseisen asian onnistumista iltaohjelmissa.

Taulukko 1: Ryhmän koheesion edistämiseen liittyvät tavoitteet

	Tavoitteet		Tavoitteessa onnistuttu		Kritiikkiä & kehitysehdotuksia	
	Isotet	Ohjaajat	Isotet	Ohjaajat	Isotet	Ohjaajat
1. Ryhmän koheesion edistämiseen liittyvät tavoitteet	8	2	7	2	7	2
a) Tavoite kehittää ryhmähenkeä ja luoda ilmapiiriä	6	2	5	1	2	1
b) Tavoite edistää tutustumista ja luottamusta	7	1	1	-	1	-
c) Tavoitteena, että kaikki saavat osallistua	8	2	5	-	5	2

3.2.1 Tavoite kehittää ryhmähenkeä ja luoda ilmapiiriä

Rippikoulun molemmat ohjaajat ja kuusi kahdeksasta isosesta puhuivat haastattelussa siitä, kuinka iltaohjelman tehtävänä on kasvattaa ryhmähenkeä. He puhuivat ryhmähengestä, ryhmäytymisestä, yhteishengen luomisesta, joukon tiivistämisestä ja me-hengen kasvattamisesta esimerkiksi tähän tapaan:

Tutkija: Mitä mieltä sä oot noista, iltaohjelmista?

Heini: Joo. No, niinkun mä sanoin, että.. et tämmösen ryhmähengen luojina ne on ihan ensiarvosen tärkeitä.

Tähän luokkaan sijoitettiin myös tavoitelausemat, joiden mukaan iltaohjelmat ovat yhdessä nauramista tai yhdessä hauskan pitämistä.

Tutkija: Mitä sä ajattelet iltaohjelmasta?

Eerika: Mitä mä ajattelen iltaohjelmasta... No (nauraa). Iltaohjelmien pitää olla hauskoja, siellä pitää olla me-henkeä kasvattavia asioita ja sitten semmosia... Mun mielestä se on semmonen tuokio, minne mennään pitää hauskaa yhdessä.

Isosten ja ohjaajien asettamat yhdessä nauramisen tavoitteet ovat huumoritutkimuksen valossa perusteltuja ryhmän ilmapiirin kehittämisen kannalta. Naurun on todettu heijastavan tuntemattomien ihmisten välistä keskinäistä hyväksyntää, lyhentävän ihmisten välistä kuilua, rentouttavan ilmapiiriä ja edistävän avoimuutta (Stebbins 1977, 212; Järvelä & al. 2004, 54). Myös opettajan ja oppilaiden todettu olevan hetkellisesti samalla tasolla toistensa kanssa, kun he nauravat yhdessä (Stebbins 1982, 94–95).

Isotet ja ohjaajat toivat esille myös muita hyvän ilmapiirin luomiseen tärkeitä tavoitteita. Esimerkiksi Ilkka-isonen piti tärkeimpänä tavoitteena sitä, että kaikkien olisi hyvä olla iltaohjelmassa.

Ilkka: Tärkein elementti ois, että kaikilla ois vaan hyvä olla siellä (iltaohjelmassa).

Esimerkiksi Heini-pappi oli isosten ja ohjaajien yhteisessä leiriä edeltäneessä suunnittelutapaamisessa toivonut, ettei iltaohjelmassa nolattaisi ketään.

Tutkija: Onko noita isosia ja apuria miten sitten ohjeistettu Iltaohjelmaa varten?

Heini: --- se nolaus on ollu lähinnä, että ei nolausta. Se on mun kriteerini.

Yksi rationaalinen tapa on perustella päätöksiä juuri tällaisilla käytännön säännöillä. (Kansanen & al. 2000, 165)

Isosten keskustellessa vapaaehtoisohjelmanumerosta nimeltä *Allah, Allah!* kolmannessa suunnittelupalaverissa Eerika otti esille, että sellaisia numeroita ei tulisi ottaa, joissa rippikoululaiset joutuvat nolatuiksi.

Eerika: "Se (Allah, Allah!) on ehkä pahin kaikista. Se on niin paha mollausta rippikoululaisia kohtaan, kun niitä kutsutaan aasiksi."

Kalle: "No tehdään se tarinajuttu. Se ei ainakaan mollaa ketään."

Heini arvioi, että iltaohjelmien ilmapiiri oli ollut mukava. Hän kertoi havainneensa, että rippikoululaiset odottivat aina kovasti iltaohjelmia. Erityisesti hän piti tärkeänä, että ketään ei olla pakotettu iltaohjelmissa mihinkään eikä kukaan ollut tullut niissä nolatuksi. Hän kuitenkin pohti, kuinka nolottavina rippikoululaiset kokivat osan vapaaehtoisohjelmanumeroista.

Tutkija: Mitä sää ajattelet, että millasta siellä iltaohjelmassa pitäis olla? Mikä ois ihanne?

Heini: --- Niin se, että jokainen viihtyy ja tuntis olonsa kotosaks ja mukavaks ja tuntis olevansa siinä osa joukkoa... Semmonen kai olis semmonen hyvä iltaohjelma.

Heini: Ketään ei oo mun mielestä pahasti nyt.. nolattu. Se ämpärileikki oli nyt semmonen, että siinä siis saatettiin nyt vähän nauraa... Ja samoin se käsi olkapäälle -leikki (Tiät sä, mikä tää on?), mutta ei sellasta mitään niinku kovan luokan... mitä mää en niinku sie-täskään, mutta tota... Ne henkilöt, ketkä siihen lähti, niin toisaalta onko se loukkaa-. Tai mietin sitä, että kun joutuu naurunalaiseks siinä, kun sieltä paljastuu pää ja kiljaisee. Niin siinä on ihminen tietyllä tavalla aika avuttomassa. Tai siis että kun siinä ei tämmöset suojausjutut pelaa. Mutta toisaalta se on semmonen tilanne, mikä menee nopeesti ohi ja sitten se sivuutetaan sen jälkeen, että... Tuskin siinä kenelläkään pahoin rupee tulemaan.. Vai voiko? (nauraa)

Tutkija: Joo. Miten se on sun mielestä täällä leirillä toteutunu?

Heini: No, suhteellisen hyvin. Koska sitten, mitä mää oon jutellu noitten leiriläisten kanssa, niin ne ihan odottaa iltaohjelmia. Ja ketään ei oo pakotettu mihinkään, että vapaaehtoiset on aina ollu vapaaehtoisia ja on ollu mahdollisuus vetäytyä siitä, mistä on halunnu vetäytyä, mutta sitten.. kuitenkin koettu ihan hauskoiks ne jutut, mitä siellä niinkun, heijän perusteella, on.

Heini pohti myös sitä, kuinka mukava *Rakkaani, jos rakastat minua* -leikki kaikille osallistujille oli.

Heini: Mää voin kuvitella, että se ei semmonen hauska leikki kaikille kuitenkaan oo.

Miika toi iltaohjelmien ilmapiirien arviointia esiin myös isosten ja ohjaajien ilta-palavereissa. Hän arvioi, että rippikoululaiset olivat pitäneet *Tyynyformula* -leikistä.

Miika ensimmäisessä ilta-palaverissa: "Tää on ihan kiva porukka. Pitää kattoo, mistä ne syttyy ja mihin ne lämpenee iltaohjelmassa. Tyynyformulasta ne vissiin ihan tykkäs."

Heinin lisäksi viisi isosta arvioi, että ilmapiirin ja yhteishengen luominen on onnistunut iltaohjelmissa hyvin. He olivat sitä mieltä, että osittain tavoite on toteutunut ja osittain ei. Kaksi isosta oli kuitenkin sitä mieltä, että tavoitteessa on toisaalta onnistuttu, mutta välillä ilmapiiri on ollut myös huonompi.

Matti: Musta tuntuu, et pääosin niinkun yleisö ei oo vast- (naurahtaa) yleisö, pikkuset eivät ole vastaanottavaisia. Että tää leirihenki alkaa aueta niille nyt vasta näinä viimeisinä päivinä.

Vellu: No hyvää täällä leirillä on ollu toi.. No, mikä se nyt.. Yhteishenki! --- Kyllähän ne on aina niinku yhdessä mukana siinä. Sitten huonoo on ehkä muutamat näistä nuorista sitten taas. Niitä ei kiinnosta, ja se sitten taas vähän masentaa sitä koko leiriä, mutta niitä nyt on aina mukana, että ei voi mitään.

3.2.2 Tavoite edistää tutustumista ja luottamusta

Seitsemän isosta ja toinen ohjaajista mainitsivat haastatteluissa, että iltaohjelman tavoitteena on edistää koko leiriporukan tutustumista ja luottamuksen syventymistä. Toinen ohjaajista ja yksi isonen mainitsivat iltaohjelmassa pidettyjen luottamusharjoitusten merkityksen ihmisten välisen luottamuksen luojana.

Heini: Ne (luottamusharjoitukset) on ollu mun mielestä jotenki hienoja sen takia, että riisutaan siinä hetkeks naamiot ja opetellaan luottamaan toiseen ihmiseen ja... Ja että luodaan siinä yhteyttä toistemme välille. Ja myös se, että.. nimenomaan että mennään jonkun vieraan ihmisen luokse...

Tutkija: Joo.

Heini: ... Ja hänenkin kanssa huomataan, että mää pystyn häneenkin luottamaan.

Hän arvioi luottamusharjoitusten menneen kyseisellä leirillä erityisen hyvin. Neljäntenä iltana luottamusharjoitukset sujuivat erityisen rauhallisesti (ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 55:30), ja yhden rippikoululaispojan parina ollut Saara otti tämän puheeksi iltapalaverissa. Myös muut olivat sitä mieltä, että luottamusharjoitus toimii hyvin. Saara-isonen kertoi myös haastattelussa, että hän oli luottamusharjoitusten myötä saanut kontaktia rippikoululaisiin.

Tutkija: Onks sulla itellä joku semmonen kokemus nimenomaan täällä leirillä, että on jossain leikissä tullu joku semmonen kontakti tai...?

Saara: --- No niissä luottamusharjoituksissa on, no ne nyt ei oo varsinaisia leikkejä mutta... niissä on kyllä tullu. Esim. just jotkut noi riehulipojatki, ku on niitten pari ollu, niin on ihan tavallaan erilainen käsitys sen luottamusharjoituksen jälkeen.

Kuusi isosta ja toinen ohjaaja ajattelivat iltaohjelma edistää rippikoulun osanottajien tutustumista toisiinsa. Isot keskittyivät kuitenkin puhumaan enemmän siitä, kuinka iltaohjelma edistää nimenomaan isosten ja rippikoululaisten tutustumista toisiinsa, eikä niinkään rippikoululaisten tutustumista keskenään. Neljä isosta mainitsi, että iltaohjelma madaltaa tutustumiskynnystä isosten ja rippikoululaisten välillä. Saaran mielestä iltaohjelmilla on keskeisin vaikutus siihen, miten yhteydenpito isosten ja rippikoululaisten välillä jatkuu leirin jälkeen.

Tutkija: Mikä sun mielestä siinä on kaikkein tärkeintä, siinä iltaohjelmassa?

Saara: Varmaan just ne kaikki leikit ja että saa pikkusia mukaan sihe ja että kaikki uskaltaa olla siinä sillain... Se varmaan.

Tutkija: Miks se on tärkeintä?

Saara: Siinä saa sillain salaa, niinku vaivihkaa tutustuttua toiseen ja saa sen kontaktin just että... emmää tiedä, ei se ois samanlaista, jos me pelkästään isokset esittäis jotain sketsejä siellä ja sit pikkuset kattelis, vaan se on ihan niinku, et ne pääsee itekkin tekeen siinä jotain, niin se on. Siks se on tärkeä, että on niitä leikkejä. --- Iltaohjelmilla on suurin vaikutus siihen, että miten niihin saa kontaktin ja miten se jatkuu sitte leirin jälkeen.

Heini-pappi oli isosten ja ohjaajien yhteisessä leiriä edeltäneessä suunnittelupaamisessa sekä leirin alussa ohjeistanut isosia järjestämään ensimmäisille illoille tutustumisleikkejä.

Tutkija: Onko noita isosia ja apuria miten sitten ohjeistettu Iltaohjelmaa varten?

Heini: Sikäli vaan, että ensimmäisille illoille tutustumista.

Ensimmäisenä leiripäivänä Tuomas ja Kalle isokset aloittivat iltaohjelman suunnittelun poikkeuksellisesti kahdestaan, kun muut isokset askartelivat ulkoläksytaulukkoita ja rippikoulun aikataulukkoja. Tässä poikien ideointi- ja suunnittelutuokiossa he keskustelivat tulevasta iltaohjelmasta ja listasivat paperille ajatuksiinsa siitä, mitä iltaohjelmissa pitäisi olla. Pojat toteavat, että ainakin tutustumisleikkejä tarvitaan. Iltaohjelmassa yhdessä soittaminen ja laulaminen oli heille itsestään selvää.

Pojat pohtivat ja kirjaavat ylös, mitä ensimmäisen illan iltaohjelmaan tulisi.

Kalle: ”Ainakin tutustumisleikkejä! Otetaan se peittoleikki!”

Tuomas: ”Ja sitten tietenkin soitetaan ja lauletaan.”

Tuomas: ”Läpsyhän olis tutustumisleikki!”

Kalle: ”Tässä olis nyt kaksi tutustumisleikkiä ja näitä läpi leirin kestäviä (eli jatkumoi- ta).”

Tuomas: ”Sitten olis se vessapaperi! Siinä pitää kertoa ittestään asioita.”

Kalle: ”Pitäiskö se säästää?”

Tuomas: ”Mun mielestä se alkuun. Sen kautta tutustuu paremmin toisiinsa.”

Myöhemmin myös Saara ja Sofia tulevat auttamaan poikia suunnittelussa.

Saara: ”Onko siinä nimileikkejä?”

Tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelmassa on tarkoitus edistää rippikoululaisten ja isosten tutustumista toisiinsa, voidaan nähdä motivaation syntymisen kannalta relevantteina tavoitteina, sillä ihmisryhmät joihin halutaan kuulua vaikuttavat motivaatioon eli auttavat sisäistämään kyseisen ryhmän tavoitteita (Byman 2002, 35). Tutustuminen ja muut ryhmän yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen pyrkivät tehtävät edistävät myös ryhmän kiinteyttä eli koheesiota (Repo-Kaarento & Levander 2003, 155–156).

Kalle-isonen muisteli, kuinka apuohjaaja Eerika oli rippikoululeiriä edeltäneessä suunnittelupalaverissa painottanut, että isosten on tärkeää asettaa itsensä naurunalaisiksi, jotta syntyisi rento tunnelma.

Kalle: Meillä oli isosten ja sitten noitten vetäjien kanssa semmonen tapaaminen. Siellä aika paljon puhuttiin siitä, että... tai no ainaki Eerika puhui, että isosten pitäis nolata itensä niinku... Taikka no. Kuulostaahan se vähä tyhmältä tolleen sanottuna, mutta tavallaan pitäis asettaa itensä naurunalaseks, että sitten me voidaan ottaa justiin niitä semmosia vapaaehtosjuttuja ja muutenki täällä olis semmonen rento meininki, että kenenkään ei tarvii hävetä silleen itteensä.

Isosten mielestä muun muassa se, että he pelleilevät iltaohjelmissa, madaltaa rippikoululaisten kynnystä ottaa kontaktia isosiin. Ensimmäisenä iltaohjelman suunnittelupäivänä apuohjaaja Eerika ehdottikin, että ensimmäisen iltaohjelman voisi aloittaa jollain, jossa isokset nolaavat itsensä tai muulla tavalla laittavat itsensä likoon.

Eerika ensimmäisessä iltaohjelman suunnittelupalaverissa: ”Tärkeää olis, että isokset nolais ensin itsensä alussa. Joka tapauksessa laitetaan itemme likoon jollain lailla.”

Viisi isosta korosti haastatteluissa erityisesti sitä, että iltaohjelman myötä jokainen rippikoululainen uskaltaa olla oma itsensä. Tätä tavoitetta edistävät heidän mukaansa muun muassa leikit, joihin rippikoululaiset osallistuvat. Isokset myös ajattelivat, että myös se, kuinka he rohkenevat olla sketseissä esillä ja nolaakin itsensä, antaa rippikoululaisille esimerkin siitä, että leirillä on lupa olla sellainen kuin on.

Tutkija: Mikä sun mielestä on niinku kaikkein tärkeintä siellä iltaohjelmassa?

Kalle: No kyllä se on ehkä se, että niille pikkusille tulee semmonen hyvä meininki siellä.

Tutkija: Joo. Miks se on tärkeintä?

Kalle: No, siitähän mun mielestä ainaki hyvin pitkälti lähtee se, että minkä takia täällä leirillä on niin kivaa... Että, niitten ei tarvii turhaan peitellä mitään ittestään --- Tai sillä lailla niinku kaikki voi olla täällä oikeesti oma itensä. Ja se tulee oikeestaan aika paljon mun mielestä sieltä iltaohjelmasta.

Kuten Kallen lausumasta tulee ilmi, isosten päätöstenteko perustui paljon siihen, millainen kokemus heillä oli iltaohjelmien järjestämisestä ja rippikoululeireistä (vrt. Kansanen & al. 2000, 159–160).

Tutkijan kysyessä tarkemmin kyseisen tavoitteen toteutumisesta vain Saara toi haastattelussa esiin arviointia siitä, että iltaohjelmat ovat todella rohkaisseet leiriläisiä olemaan oma itsensä.

Tutkija: Joo, öö... Mitä sää aattelet, miten tuolla se omia ittejä oleminen, niin missä se niinku tulee erityisesti siä iltaohjelmassa? Millain siellä ollaan omia ittejä erilaila ku muualla?

Saara: vaikka siinä ”Rakkaani, jos rakastat minua”, niin kyllä siinäki tuli aika hyvin, että kuka uskalsi niinku heittää niitä kaikkia tyhmiä ääniä ja ilmeitä sinne ja kuka sitte oli semmonen hiljaisempi taas niin. Että kyllä mä ainaki siinä ihan huomasin, että niinku sitä persoonallisuutta niistä ihmisistä...

Tuomas puolestaan oli sitä mieltä, että kyseisellä leirillä vapaaehtoisohjelma-merot eivät ole rohkaisseet rippikoululaisia riisumaan rooleja, mikä hänen mielestään on niiden tarkoitus.

Tutkija: Aattelet sää, että se ois jotenkin tärkeätä, että ois niitä vapaaehtoisia?

Tuomas: Joo, koska siinä vois tulla ihmisille sellanen olo, että kun uskaltaa sinne vapaaehtoiseks tulla, niin vois ilmasta itteensä paremmin ihan vapaa-ajallakin. Sillain, että voi riisua niitä turhia rooleja pois. ---

Tutkija: Onks se sun mielestä täällä toiminu silleen?

Tuomas: Mää en itse asiassa tiedä. Mää en oo nähny mitään, ainakaan iltaohjelmissa, että niiltä ois ollu sinänsä. Tai tolla tyyllillä apua. Ei varmaan täällä oo ollu tosiaan tossa iltaohjelmassa semmosta vaikutusta.

3.2.3 Tavoitteena, että kaikki pääsevät osallistumaan

Kaikki isokset ja molemmat ohjaajat toivat esiin tavoitelausumia, joiden mukaan on tärkeää, että kaikki pääsevät osallistumaan iltaohjelmassa esimerkiksi leikkien ja vapaaehtoisohjelmien myötä. Yksi isosista pohti, että yhdessä tekeminen antaa valmiuksia toimia suuressa ryhmässä:

Matti: Yhdessä mus- niinkun laulaminen ja leikkiminen on mun mielestä hyvin tärkeätä, koska se kouluttaa isommassa skaalassa mun mielestä siihen, että on valmiudet toimia isossa porukassa, ettei aina tarvii olla sillain niinku, että sää teet yksin jotain, vaan että sää voit tehdä sitä kaikkien kanssa yhdessä. Jollonka yhdelle jää vähemmän tehtävää.

Isosten suunnitella iltaohjelmaa ensimmäisenä leiripäivänä, toi niin Kalleisonen kuin apuohjaaja Eerikakin esille, että kaikkien rippikoululaisten osallistuminen ja leikkeihin mukaan pääseminen on tärkeää.

Isokset puhuvat jostakin yhteisleikistä suunnitellessaan iltaohjelmaa.

Kalle: "Se on ainakin semmonen, missä pääsis kaikki mukaan."

Isokset keskustelevat Tyynyformula-leikistä.

Eerika: "Se on semmonen, mihin on tosi helppo osallistua. Leikin kesto on hyvä määrittää sillain, että porukka jaksaa osallistua ja kaikilla on kivaa. Se on tärkeintä!"

Molemmat ohjaajat arvioivat, että yhdessä tekemistä ja sellaista ohjelmaa, jossa myös rippikoululaiset pääsevät osallistumaan, olisi voinut iltaohjelmissa olla enemmän.

Heini: Ja ehkä enemmän vois... miettiä semmosia juttuja, missä tehään yhdessä.

Tutkija: Joo. No tota.. Mmm.. Mitä sää ajattelet, että millasta siellä iltaohjelmassa pitäis olla? Mikä ois ihanne?

Heini: Tota... Se, että.. niitä ideoita kumpuaa myös rippikoululaisista.... Että, "leikittäiskö sitä tai laulettaisko sitä?"

Miika: kilpailuleikit on tainnu puuttuu muuten ihan kokonaan... Et tässä on ollu jotain semmosia vapaaehtoisjuttuja, mut mun mielestä aika vähä. Että ehkä niitä ois voinu olla.

Rippikoululaisten osallistumista arvioi suurin osa isosista. Viisi isosta arvioi, että rippikoululaiset ovat olleet iltaohjelmassa mukana ja osallistuneet hyvin.

Vellu: Onhan ne (iltaohjelmat) näyttäneet maistuvan noille pienillekin täällä, että hyvin ne laulaa mukana ja haluaa tulla vapaaehtosena kaikkiin leikkeihin ja kilpailuihin ja tällasiin. Että ihan hyvin on mennä näitä iltaohjelmat.

Apuohjaaja Eerika ilmaisi ensimmäisessä iltapalaverissa, että oli yllättynyt positiivisesti siitä, kuinka hyvin rippikoululaiset olivat lähteneet Ponileikki-nimiseen laululeikkiin mukaan:

Eerika: ”En yleensä suosi Ponileikkiä tai muita laululeikkejä ensimmäisenä iltana, koska yleensä leiriläiset ei laula kahtena ekana iltana, mutta tää on näköjään tällainen potentiaalinen ja mahtava leiriporukka!”

Tässä lausumassa on havaittavissa Kansanen ja muiden (2000) rationaalisen perustelun luokkaa, jossa kasvattajan päätöksenteon taustalla on käytännönperiaatteita (vrt. Kansanen & al. 2000, 166–167).

Viisi isosta arvioi myös että rippikoululaisia ei saatu iltaohjelmassa riittävästi osallistumaan leikkeihin ja vapaaehtoisohjelma-numeroihin. Eerika mainitsi, että isosten rooli on suuren sketsien määrän takia iltaohjelmissa suurempi, vaikka tavoitteena olisi yhdessäolo.

Kalle: Se oli vähän harmi eilen, ku ne... Taikka ainahan se on sen ponileikin kanssa, että kaikki pikkuset on niinku silleen, että ”ei sitä, ei sitä”, mutta täällä ne on oikeesti sitä mieltä (naurahtaa), niinku... Se oli vähän harmi, ku eilen kun ei ei lähteny yhtään mukaan siihen.

Tutkija: Mitä sää ajattelet iltaohjelmasta?

Eerika: --- Mun mielestä se on semmonen tuokio, minne mennään pitää hauskaa yhdessä. Mutta tokihan siinä isosten rooli, noitten sketsien kautta, on vähän korkeemmassa asiassa, mutta saavatpahan nauraa pikkuset meillekin välillä.

3.3 Iltaohjelman hauskuuteen sujuvuuteen ja monipuolisuuteen tähtäävät tavoitteet

Taulukko 2: Iltaohjelman hauskuuteen, sujuvuuteen ja monipuolisuuteen tähtäävät tavoitteet

	Tavoitteet		Tavoitteessa onnistuttu		Kritiikkiä & kehitysehdotuksia	
	Isokset	Ohjaajat	Isokset	Ohjaajat	Isokset	Ohjaajat
2. Iltaohjelman hauskuuteen sujuvuuteen ja monipuolisuuteen tähtäävät tavoitteet	8	2	7	2	7	1

Toiseen tavoiteluokkaan sijoitettiin iltaohjelman hauskuuteen, sujuvuuteen ja monipuolisuuteen liittyvät tavoitelausumat, joissa iltaohjelmista puhuttiin lähinnä teknisenä suorituksena, viihteellisenä esityksenä. Tällaisia tavoitteita tuli haastatteluiden lisäksi paljon esille myös iltaohjelman suunnittelutilanteissa. Tähän

tavoiteluokkaan kuuluvia lausumia toi esille kaikki isokset ja molemmat ohjaajat. (Taulukko 2) Heidän lausumansa tulivat erityisesti esiin iltaohjelman sujuvuuden, hauskuuden ja monipuolisuuden arviointina. Erotuksena alaluokkaan 1a, johon myös luokiteltiin tavoitelausumia (ks. luku 3.2.1), joissa puhuttiin yhdessä hauskan pitämisen tavoitteista, tämän luokan tavoitelausumissa isokset ja ohjaajat keskittyvät puhumaan iltaohjelmasta kuin sen tarkoituksena olisi olla isosten viihdyttävä ”show”, eikä niinkään yhteistä ja jaettava hauskanpitoa.

Kuusi isosta ja molemmat ohjaajista mainitsivat tavoitteita, joiden mukaan iltaohjelman tarkoitus on olla hauskaa viihdettä. He pitivät iltaohjelmaa koko rippikoulun viihtyvyyden kannalta tärkeänä. Yhtenä tavoitteena he pitivät hauskanpitoa ja nauramista. Miika-ohjaaja oli sitä mieltä, että huumori vapauttaa ihmistä ja on siten myös sielunhoidollisesti tärkeää.

Tutkija: Mikä sun mielestä on jotenkin semmonen kaikkein olennaisin asia iltaohjelmassa? Tärkein...?

Miika: Mun mielestä tärkein se, että se sais niinkun huumorin... Huumori on mun mielestä se tärkein juttu siinä. Et se sais ihmiset vaikka niinku repeemään naurusta ees kerran siinä... ---

Tutkija: Miks tää huumori?

Miika: --- Ihan yksinkertaisesti, että huumorilla on sielunhoidollinen merkitys mun mielestä, että naurava ihminen vapautuu.

Miika keskittyi haastattelussa arvioimaan iltaohjelmia viihteellisenä esityksenä. Hän esimerkiksi vertaili isosten esittämiä sketsejä aikaisempien leirien esityksiin ja pohti, kuinka hyvin isokset ovat onnistuneet sketseillä rippikoululaisia naurattamaan tai kuinka iltaohjelmista olisi voinut saada vielä viihdyttävämpiä.

Miika: ihan alkuun oliks pariki päivää sillä tavalla, että se ei oikeen niinku totaalisesti kohdannu se, että, et isokset ei löytäny sitä, niinku huumorin kukkaa, minkä nää osais poimia nää leiriläiset. Mutta esimerkiksi siis eilen, joka oli torstai, eikö joo, ollaan jo aika loppupäässä leiriä, niin siellä tuli niinku siis semmosia, että... että tota leiriläiset oli ihan katketakseen naurusta.

Tutkija: Kun sanoit, että ne on parantunu? Niin mikä on se onnistunu?

Miika: Niin. No siin ei oo ollu semmosta. No parantumista on mun mielestä menny se, että siä se arpomisväli niinku, että jutut on vaan seurannu toisiaan, eikä oo niinku tullu sitä sellasta kahden minuutin väliä, että ”kukas tekee mitäkin nyt?” Ja vaikka lukiki paperilla jotakin niin, että nyt ne on niinku.. isokset on skarpannu hirveesti siinä, että ne välit on loppunu. Ja et ei oo sellasta niinkun tyhjää aikaa.

Miika: Tässä on niin paljon musikaalista lahjakkuutta, tässä isossakissa, niin tota ehkä hyödyntäisin vähän enemmän näissä joissakin sketseissä, sitä heidän soittotaitoaan.

Myös isokset esityksenä, jossa olennaista on sketsien sujuvuus, ohjeiden selkeys ja esitysten seuraaminen keskittyneesti.

Tutkija: Joo. Millanen on sun mielestä jotenkin semmonen tosi onnistunu iltaohjelma?

Sofia: No semmonen, missä ei oo mitään ylimäärästä häslinkiä tai epäselvyyttä mistään järjestyksestä ja sellanen missä selkeesti – jos pikkusetkin otetaan mukaan johonkin leikkeihin tai johonki vapaaehtosjuttuihin – että niille selitetään selkeesti, että miten se asia menee, että ne varmasti tajuaa miten se asia menee, että sitten ei tarvi hirveesti kesken kysel-

lä, että se ei hirveesti keskeydy se esiintyminen. Ja sitten sellanen, missä ollaan isomet ainaki esimerkiksi ja ollaan hiljaa sillon, kun toiset esiintyy ja että ne pikkusetkin on sitten hiljaa, kun toiset esiintyy.

Toisen leiripäivän iltaohjelman suunnittelupalaverissa isomet suunnittelivat tulevia sketsejä. He puhuivat Elinan surma -nimisestä sketsistä (ks. s. 69), joka oli tarkoitus esittää useilla erilaisilla tyyleillä. Tuomas kommentoi keskustelua: ”Nyt tää anime on niin suosittua, niin vedetään itämaisesti!”. Hän siis pyrki ottamaan kohdeyleisön eli rippikoululaisten kiinnostuksenkohteet huomioon, jotta viihdyttävyyden tavoite voisi toteutua.

Iltaohjelmissa nauraminen ja rippikoululaisten houkuttelu nauramiseen vaikutti olevan suorastaan itsetarkoitus.

Isomet keskustelevat ensimmäisen iltaohjelman suunnittelupalaverissa sketseistä.

Vellu: ”Meidän pitää tehdä kaikki ylinauramiset aina sketsien jälkeen.”

Eerika: ”Niin, totta kai!”

On huomioitava, että nauraminen ei kuitenkaan ole aina ainoastaan positiivisten tunteiden ilmaisu. Esimerkiksi Foot ja McCreddie (2006) ovat luokitelleet naurua huumorinauruun, sosiaaliseen ryhmän koheesiota edistävään ja mielihyvää ilmaisevaan nauruun sekä välinpitämättömään mukana nauramiseen, tunteiden peittämiseen pyrkivään, vähättelevään, ahdistuneisuutta ilmaisevaan ja ilkeään nauruun. (Foot & McCreddie 2006, 308–310.)

Kuusi isosta arvioi, että he olivat rippikoululaisten viihdyttämisessä hyvin. Toisena leiripäivänä apuohjaaja Eerika arvioi edellisen illan sketsien onnistumista suunnittelupalaverissa sen perusteella, mille rippikoululaiset olivat nauraneet ja teki tästä päätelmiä siitä, mitä sketsejä tulisi jatkossa esittää:

Eerika: Puujalkoja lisää! Ne oli hauskoja! Niille ne (rippikoululaiset) nauro.

Kolme isosta kuitenkin myös kertoi havainneensa, että kaikki sketsit eivät naurataneet rippikoululaisia. Järvelän ja muiden (2004) tutkimuksen mukaan opettajan huumori ei saanut vastakaikua, jos opettajan ja oppilaan vuorovaikutus ei ollut kunnossa (Järvelä & al. 2004, 55). Sofia viittasi leiriläispoikiin, jotka eivät aluksi nauraneet heidän sketseilleen, mutta viikon kuluessa isomet olivat tulleet heille tutummaksi ja myös he olivat alkaneet nauraa sketseille ”namat punaisina”.

Tutkija: Jos sää muistelisit vaikka tota eilistä iltaohjelmaa, niin miten se sun mielestä meni?

Sofia: Kyllä se ihan hyvin meni. Kun kattoo vaikka näitä kolme poikaa, jotka on aina, että ”ei kiinnosta, ei kiinnosta” niin kyllä ne siä ihan nauro. Ihan namat punasenakin oli jossain välissä siä nauramassa.

Toisena leiripäivä isosten suunnitellessa iltaohjelmaa, he keskustelivat homosketseistä. Tuomas oli sitä mieltä, että hauskat homosketsit on esitettävä, koska ne ovat hänen mielestään hauskoja.

Tuomas: "Mites ne homohommat? Ne on kyllä niin hauskoja. Kyllä ne pitää ottaa! Vedetäänkö ne rakkausiltana?"

Kun Tuomas viidennessä iltapalaverissa jälleen esitti toiveensa "Koska me vedetään homoeditiolla kaikki sketsit?", Eerika vastaa hänelle: "Ota huomioon, että tässä porukassa on myös tyttöjä!" Samassa suunnittelupalaverissa isokset pohtivat, pitäisikö *Rakkaani, jos rakastat minua* -leikissä saada koskea toisiin lainkaan, Eerika huomauttaa: "Toisaalta sitä kannattais kysyä vetäjiltä."

Etenkin Tuomas perusteli tähän luokkaan kuuluvia tavoitelausumiaan hyvin intuitiivisilla perusteluilla, joissa päätöksenteko perustui hänen omiin mieltymyksiinsä (vrt. Kansanen & al. 2000, 157–158). Näin hän perusteli esimerkiksi sitä, miksi toivoo iltaohjelmassa olevan vapaaehtoisohjelmanumeroita:

Tuomas: Itehan määhän laittaisin just tällatteita nolausjuttuja koko ajan, että ne on mun mielestä tosi hauskoja.

Kolme isosta painotti, että iltaohjelmassa monipuolisuus on tärkeää – se, että lauluja, leikkejä ja sketsejä on iltaohjelmassa kutakin sopivasti.

Tutkija: Millasta sun mielestä siellä iltaohjelmassa pitäis parhaimmillaan olla?

Tuomas: Paljon kaikkee. Että monta sketsiä, semmosta niinkun tosi hauskaa, sitten monta leikkiä, mihin pikkuset pystyy osallistuun ja hyvin lauluja, niin siinä on niinkun se, miten se onnistuu.

Eerika: Ehkä jos ajatellaan tollain, etä mitä siinä pitäis olla. Niin mun mielestä puolet yhteisjuttuja, sitten ehkä neljäsosa niitä sketsejä ja neljäsosa laulua, niin se olis aika hyvä.

Se, että iltaohjelmassa olisi mahdollista esimerkiksi muuttaa suunnitelmia tilanteen mukaan vaikutti olevan ainakin apuohjaajan tavoitteena.

Toisena leiripäivänä isokset suunnittelivat iltaohjelmaa ja keskustelivat siitä, miten iltaohjelman voisi saada sujumaan jouhevammin. Eerika totesi tähän: "Mun mielestä ei pidä ajatella, että ohjelma on kiintee, vaan pitää pystyä joustaan."

Molemmat ohjaajista kertoivat luottavansa isosten omatoimisuuteen iltaohjelman järjestämisessä, eivätkä juuri puuttuneet sen järjestelyihin.

Tutkija: Niin mitä sää oot muuten tän leirin iltaohjelmista aatellu tai niistä ollu mieltä?

Heini: No oon aina antanu aika vapaasti tehdä. Tai iteasiassa en oo oikeestaan koskaan katonukkaan, että mitä siellä tulee, kun määhän oon jotenki luottanu, että.. isokset tietää, mitä tekee.

Heini kuitenkin antoi leirin loppupuolella isosille lapun, johon hän oli listannut lauluja, joita toivoisi iltaohjelmassa laulettavan. Myös Miika antoi silloin tällöin isosten suunnittelupalaverin aikana vinkkejä ja ideoita sketsien ja vapaaehtoisoh-

jelmanumeroiden toteutukseen. Kolmantena iltana hän esitti iltapalaverissa toiveen iltaohjelman: ”Saadaanko huomenna taikuriesityksiä?”

Jokainen isonen arvioi haastattelussa iltaohjelman sujuvuutta – useimmat hyvin runsaasti. Heistä seitsemän arvioi, että iltaohjelmat ovat menneet sujuvasti. He arvioivat sketsien onnistuneisuutta ja esimerkiksi sitä, kuinka hyvin isosilla on takahuoneessa ollut homma hallussa. Kuten Miika-ohjaajakin, kaksi isosista oli sitä mieltä, ettei pienet mokaamiset sketseissä ole haitanneet.

Tutkija: Mitä sää näistä tän leirin iltaohjelmista aattelet?

Sofia: Ne on ollu ihan kivoja. Vähän ollaan tosin mokailtu noita jotain, mutta kyllä niistäkin on silti ihan huumorilla päästy läpi.

Vaikka pääosin kaikki kertoivat olevansa sitä mieltä, että iltaohjelmat ovat menneet hyvin, seitsemän isosta antoi myös kritiikkiä niiden sujuvuudesta ja organisoinnista – lähinnä sketsien onnistuneisuudesta ja iltaohjelman valmistelusta, jonka he kokivat jääneen toisinaan puolitiehen.

Tutkija: Mikä sun mielestä sitten on ollu niissä semmosta huonoo, kun sanoit, että ei oo onnistunut?

Eerika: No semmonen.. Mää uskon, että on näkyny aika paljon noille pikkusille, että ei oo aina ollu ihan homma hansakassa. Tyypit sählää siellä edessä lappujen kaa ”mitä ny seuraavaks” ja sitten sellaset odotteluajat on aika tymeitä. Sellasta on ollu aika paljon, mutta nii. On niistä aina selvitty.

Viimeisen iltaohjelman jälkeen isoset puhuivat iltaohjelmatilassa siitä, miten sketsit olivat leirillä sujuneet.

Eerika: ”Nää meidän iltaohjelmat on muutenki ollu ihan kyykystä...”

Ilkka: ”Tää on ollu muuten niin hyvä leiri, että mua ei haittaa, miten jotkut iltaohjelmat on menny!”

Muut isoset tähän: ”Niin on!”

Nämä isosten kommentit ilmentävät sitä, kuinka heidän käsityksensä mukaan iltaohjelmia ei kuitenkaan ole keskeisin rippikoulun onnistumiseen vaikuttava tekijä.

3.4 Rippikoulun keventämiseen tähtäävät tavoitteet

Taulukko 3: Rippikoulun keventämiseen tähtäävät tavoitteet

	Tavoitteet		Tavoitteessa onnistuttu		Kritiikkiä & kehitysehdotuksia	
	Isoset	Ohjaajat	Isoset	Ohjaajat	Isoset	Ohjaajat
3. Rippikoulun keventämiseen tähtäävät tavoitteet	7	1	-	-	-	-

Kolmas tavoiteluokka muodostettiin seitsemän isosen ja toisen ohjaajan ilto-ohjelmalle asettamista tavoitteita, jotka liittyivät rippikoulun kokonaisuuden onnistumiseen. Tähän luokkaan luokiteltujen tavoitelausumien mukaan ilto-ohjelman tarkoituksena on keventää rippikoulun kokonaisuutta – olla ikään kuin opetuksen vastapainoa ja edistää siten rippikoululaisten viihtymistä ja koko rippikoululeirin onnistumista (ks. Taulukko 3). Vellu-isonen oli sitä mieltä, että ilto-ohjelma tuo opetukselle vastapainoa myös sisältöjensä puolesta ilmaistessaan, että ilto-ohjelma makeuttaa rippikoulun muuten suolaista aihetta.

Tutkija: No miks täällä rippikoulussa ylipäänsä sun mielestä sitten on tollanen ilto-ohjelma näitten kaikkien lisäksi?

Vellu: No se on niinkun, ettei tää olis niin kauheen kalkkismeininkiä. Se on sellanen sokerina pohjalla siellä. Tai ei siis pohjalla, mutta sokerina siellä makeuttamassa ehkä muuten suolaista aihetta.

Sofia puolestaan ajatteli, että ilto-ohjelmassa pystyy unohtamaan opiskelun hetkeksi. Myös Miika-ohjaaja oli sitä mieltä, että ilto-ohjelma on tärkeää ja välttämätöntä lepoa, joka vie rippikoululaisten ajatukset hetkeksi muualle.

Miika: Ei kukaan jaks, että tunnista toiseen olis tiedon jakamista tai jotain muuta vastaavaa tai Jumalan kokemuksen etsimistä. Ihminen on kokonaisvaltainen olento, joka kaipaa myöskin lepoa. Ei Jumalan tuntemisessakaan voi edetä kuin askel kerrallaan. --- Ilto-ohjelma on se, joka vie ajatukset jonnekin ihan muualle --- voi heittää aivot narikkaan, et se on vastapaino oikeastaan oppitunneille.

Miikan perustelun ”ihminen on kokonaisvaltainen olento, joka kaipaa myöskin lepoa” voi määritellä rationaalisen tason perusteluksi sille, että ilto-ohjelman tavoitteena on olla vastapainoa rippikouluopetukselle (vrt. Kansanen & al. 2000, 163–164).

Kaksi isosta olivat sitä mieltä, että ilto-ohjelmien ansiosta rippikoululaiset jaksavat olla tärkeämissä rippikoulun ohjelmissa, kuten oppitunneilla ja jumalanpalveluksissa.

Ilkka: Kun mä tulin isoseks ekaa kertaa, niin mä aattelin, että ilto-ohjelma ois se tärkein juttu, mutta itse asiassa se on vaan sellanen hauska lisä. Että se on semmonen, että noi pikkuset jaksaa täällä olla.

Kalle: Nää olympialaiset ja ilto-ohjelmat ja tämmöset kevyemmät jutut saa ne kiinnostuun niinku enemmän näistä... Taikka silleen, että ne jaksaa noita tommosia... sisältöisempiä juttuja.

Järvelän ja muiden (2004) tutkimuksessa tuli esille, että opettajat käyttivät huumoria opetuksessa motivoinnin keinona muun muassa piristykseenä oppituntien välissä ja houkuttelemalla hauskojen juttujen avulla oppimaan (Järvelä & al. 2004, 43). Tätä on mahdollista verrata isosten ja ohjaajien tavoitteisiin, jotka tähtäävät rippikoulun kokonaisuuden keventämiseen.

Rippikoululeirin ensimmäisenä päivänä leiri aloitettiin kokoontumalla yhteiseen aloitukseen, jossa muun muassa kerrottiin leirin säännöistä ja ohjelmasta. Tässä yhteydessä Heini-pappi esitteli iltaohjelman leirin vapaampana ohjelmana ja vertasi sitä muun muassa oppitunteihin.

Heini kertoo rippikoulun ohjelmasta ja yhteisistä pelisäännöistä: ”Täällä on ohjelmaa ja vapaa-aikaa. Eli eri tilanteissa käyttäydytään aina tilanteen mukaan. Isoset vastaa teidän vapaa-ajasta. Vapaa-aikana täällä saa olla vapaammin ja kun opiskellaan, keskitytään siihen.”

Vaikuttaa siltä, että hän mielsi iltaohjelman jonkinlaiseksi rippikoululeirin ohjelmoiduksi vapaa-ajaksi. Kuitenkin muutamat rippikoululaiset ja isoset mainitsivat haastatteluissa sen, että kaaviosta, johon oli merkitty rippikoulun sisällölliset ohjelmat, puuttui vapaa-aika ja yksi isonen tahtoikin lisätä sen puuttuvana omaan tärkeysjärjestyslistaansa.

3.5 Iltaohjelman hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet

Neljäs tavoiteluokka muodostettiin iltaohjelman hengellisistä ja seurakunnallisista tavoitteista, joita isoset ja ohjaajat asettivat iltaohjelmalle. Tähän luokkaan sisällytettiin tavoitelausumat, joiden mukaan a) iltaohjelman tavoitteena on murtaa ja luoda käsityksiä uskovan elämästä ja Jumalasta ja b) oppia lähimmäisenrakkaudesta. Lisäksi luokkaan sijoitettiin lausumat joiden mukaan c) iltaohjelmassa laulettavilla lauluilla on tärkeä merkitys ja d) iltaohjelman tavoitteena on edistää rippikoulun jälkeistä seurakunnan nuorisotyötä. Iltaohjelman hengellisten ja seurakunnallisten tavoitteiden luokkaan luokiteltuja lausumia toivat esille kaikki isoset ja molemmat ohjaajat. (Taulukko 4)

Taulukko 4: Iltaohjelman hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet

	Tavoitteet		Tavoitteessa onnistuttu		Kritiikkiä & kehitysehdotuksia	
	Isot	Ohjaajat	Isot	Ohjaajat	Isot	Ohjaajat
4. Hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet	8	2	6	2	5	2
a) Tavoitteena murtaa ja luoda käsityksiä uskovan elämästä ja Jumalasta	6	2	3	2	3	2
b) Tavoite oppia lähimmäisen rakkaudesta	4	-	3	-	-	-
c) Yhteislaulujen merkitystä korostavat tavoitteet	5	2	4	-	3	2
d) Rippikoulun jälkeisen nuorisotyön edistämiseen tähtäivät tavoitteet	2	-	-	-	-	-

3.5.1 Tavoitteena murtaa ja luoda käsityksiä uskovan elämästä ja Jumalasta

Kuusi isosta ja molemmat ohjaajat olivat sitä mieltä, että iltaohjelman yhtenä tavoitteena on murtaa ja luoda käsityksiä kristityn elämästä ja Jumalasta. He olivat sitä mieltä, että iltaohjelma rikkoo mahdollisia ennakkokäsityksiä uskovaisista ja osoittaa, että uskovaisetkin voivat pitää hauskaa.

Tutkija: Mitä sää aattelet, että mikä on niinku ylipäänsä koko rippikoulun tarkoitus?

Ilkka: ---Että ne jotenki sais käsityksen siitä Jumalan rakkaudesta ja --- että kaikki pikkuset tulis uskoon, että se ois se tärkein juttu.

Tutkija: Joo. Mitä sää aattelet, että miten toi iltaohjelma palvelee sitä tarkotusta?

Ilkka: Sillain, että kun on monilla pikkusilla ehkä ennakkoluuloja sillain, että uskovaiset ei tee mitään hauskaa, niin ehkä siinä mielessä auttaa jotenkin, että me pidetään siinä hauskaa, vaikka me ollaan uskovaisia nuoria (naurahtaa).

Tutkija: Mitä sää aattelet iltaohjelmasta?

Miika: --- Myöskin rikkomassa semmosta kuvaa ja käsitystä, että jos on uskovainen ihminen, niin ei saa olla hauskaa, tai kaikki kiva loppuu.

Tuomas puolestaan ajatteli, että Jumalasta voi oppia iltaohjelman leikkien kautta, mutta hän ei kuitenkaan tarkentanut, millä tavoin ja mitä leikkien kautta voi Jumalasta oppia.

Ohjaajat pitivät iltaohjelmia keskimäärin asiallisina, mutta kumpikin ohjaajista mainitsi haastattelussa, etteivät ole erityisen innostuneita kaksimielisestä huumorista jota iltaohjelmassa esiintyi. Toinen ohjaajista esitti huolensa siitä, mitä kaksimielisillä jutuilla viestitetään rippikoululaisille. Ohjaajat osoittivat kuitenkin ymmärrystä isosille ja arvelivat, että kaksimielisen huumorin ruokkiminen liittyy nuorten kehitysvaiheeseen.

Tutkija: Mitä mieltä sää oot noista, iltaohjelmista?

Heini: --- Mutta... en oo mikään hirvee alapääjuttujen ystävä (nauraa)

Tutkija: Joo.

Heini: Niitäki siellä vähän niinku tulee, mutta toisaalta heijän kehitysvaiheensa ymmärtäen, niin... huomioonottaen, niin sen ymmärtää.

Tutkija: Nii isosten?

Heini: Ja leiriläisten. Että ne on sillain hauskoja.

Miika: --- mä en oo hirveen innostunu näistä tämmösistä... alapääjuttuihin viittaavista hommista --- Mutta mä luulen, että se on semmonen juttu, että kun ne viiden, kuuuden vuoden päästä kattelis, niin ne toteis itsekin, että ehkä tässä on oltu vähä typeriäki välillä --- ettei ne kaikki oo ollu niinku (nauraa) valtavan rakentavaa ohjelmaa --- toisaalta, se kuuluu tähän aikaan ja tähän vaiheeseen--- Mutta ei se oo hirveesti haitannu niinkun me-noa, että sitä mä niinkun laskisin niinku sellaseksi ehkä negatiiviseksi puoleksi. --- Se on vähä sellasta turhaa. Että sitä huumoria voidaan tehdä muutenki kuin että tekemällä noin.

Kansanen ja muiden (2000) tutkimuksessa samassa keskustelussa saattoi tulla usein esiin monenlaista päättelyä – niin intuitiivista kuin rationaalistakin. (Kansanen & al. 2000, 169). Heinin ja Miikan perusteluissa sille, miksi kaksimielisen huumorin esittäminen iltaohjelmissa on kyseenalaista, on havaittavissa useita eri perustelun tasoja. Molemmat perustelevat mielipidettään hyvin intuitiivisesti, kuten ”en oo hirveen innostunu näistä”. Rationaalista perustelua ilmentää esimerkiksi Heinin rationaalinen argumentti ”toisaalta heijän kehitysvaiheensa ymmärtäen”. Miikan perusteluissa ilmenee myös toiveikkuutta: ”luulen, että – viiden, kuuden vuoden päästä --- ne toteis itsekin, että ehkä tässä on oltu vähän typeriäki välillä”. (vrt. Kansanen & al. 2000, 155–170)

Ohjaajat viittasivat haastatteluissa sketseihin *Emmää oo sellanen tyttö* (Ks. Esimerkki-iltaohjelma, kohta 36:40), *Elinan surma* ja *Missikisat*, joita he pitivät kaksimielisinä ja pohtivat, kuinka ne soveltuvat rippikoululeirille.

(suora jatko edellisestä Heinin haastattelun lainauksesta)

Tutkija: Mitä sää oot aatellu, että siellä on ollu sellasia?

Heini: No mitäs siellä on ollu.? No esimerkiks tää peiton alle.. että ”ompas se iso ja mitä tapahtuu ja kenkä täältä sitten löytyy” ...Että, et siis semmoset kaksimielisyydet.

Tutkija: Nii.

Heini: Ja sitten... Oli aika pornahtava tuo näytelmä... tämä Elinan kuolema.

Tutkija: Joo, joo. Mitä sä siitä aattelit sitten... että semmonen oli?

Heini: No (nauraa), siinä vähän erään naisen rinnat tulivat vähän, tai siis erään niin sanotun naisen rinnat tulivat hieman korostetusti esille... Mutta tota... Hauskaahan se sinällään oli, mutta siinä oli tavallaan sellasia elementtejä, jotka turhan paljon keskittyivät nimenomaan siihen.. niihin rintoihin.

Miika: --- tai sitten toinen asia. Nää missikisat on ihan ok.. Mutta tota sitten taas, kun missä poika on pukeutunut naiseksi ja... ja sitten vastaanäyttelijänä on poika ja sitten nää tekee sitä omaa suudelmajuttuansa siinä, niin et ne --- on niinkun suutelevinaan ja panee jomman kumman käden sinne väliin, niin tavallaan niinkun se, että mitä me viestitetään

Ohjaajilta ja isosilta kysyttiin haastattelun lopuksi, mikä heidän mielestään on rippikoulun tarkoitus ja miten he näkevät iltaohjelman palvelevan tätä tarkoitusta. Pappi ajatteli, että rippikoulun tarkoituksena on valmistaa konfirmaatioon, luodata uskonnollisia kysymyksiä ja kertoa, mikä seurakunta on. Hänen mukaansa

iltaohjelma palvelee rippikoulun tarkoitusta hengellisten laulujen kautta sekä havainnollistaa nuorta seurakuntaa koolla.

Tutkija: Mitä sää ihan noin ylipäänsä aattelet, että mikä on tän rippikoulun tarkoitus?

Heini: --- No ennen kaikkea... opetusta, et konfirmaatioon valmistaminen, mutta sitten myös niinkun elämän kannalta... Se, että miettii, että mitä on seurakunta, mitä mä oon seurakunnan jäsenenä... Ja että... luodata uskonnollisia kysymyksiä, ja sitten jotenki saada sellanen tietosuus... seurakunnan olemassaolosta ja tehtävästä. ---

Tutkija: Joo. No, jos tää, nää ois se rippikoulun ydin. Niin, miten sää aattelet, että miten toi iltaohjelma palvelee sitä tarkotusta tai palveleeks se sitä?

Heini: No siitä konfirmaatiosta mä en nyt tiedä. Lähinnä nyt sitten niiden laulujen kautta. Et tavallaan... siinäkin on sitä uskon sisältöä. Mutta sitten sitä, mitä seurakunta on... Kun sanoin, että tavallaan on semmonen niinkun nuori seurakunta koolla (hymyilee).

Nuorisotyönohjaaja ajatteli, että rippikoulun tarkoituksena on se, että nuoret voisivat kokea Jumalan läsnäolon ja vakuuttuisivat siitä, että Jumala on. Hän ajatteli, että ihmiset peilaavat uskovaisia ihmisiä siihen Jumalaan, johon he uskovat, ja iltaohjelma konkretisoi paitsi sitä, että uskovainenkin ihminen on ihan tavallinen ihminen, myös sitä, että Jumala ei ole kaiken hauskan kieltävä Jumala, vaan myöskin huumorin Jumala.

Tutkija: Mitä sää aattelisit, että miten toi iltaohjelma palvelee sitä... tarkotusta?

Miika: Niin... Jos se nyt pidettäisiin semmosena isompana juttuna sitä, että nuoriso voi kokea Jumalan läsnäolon ihan konkreettisesti ja tulisivat Jumalan taholta vakuutetuiksi siitä, että Hän on. Ja että miten... Ehkä se liittyy siihen, että vaikka Jumala on Jumala ja ihminen on ihminen ja uskovainen ihminen on uskovainen ihminen ja se ei oo Jumala. Niin ihminen, joka ei ole uskossa tarkastelee Jumalaa nimenomaan uskovaisen ihmisen lävitse. Kun uskovainen ihminen, tekee se sitten hyvää tai pahaa, tämän tarkastelijan näkökulmasta, niin se jotenkin niinkun peilaa sitä siihen Jumalaan, mihkä se uskovainen uskoo ja tavallaan sitä katsellaan siitä läpi. --- (Iltaohjelma on) nimenomaan sen myytin murtamista, että Jumala ei ole, että ”Älä!” Että se on tärkeä pointti. Ja mun mielestä osana tätä tavallaan, että nää saa aika rautaisannoksen, vahvistuksen ja opetuksen siitä, että uskovainen ihminen on ihan tavallinen ihminen (naurahtaa) --- Että Jumala on myöskin huumorin Jumala. Se on mun mielestä tärkeä asia tiedostaa ja ymmärtää. Että se ei oo vaan joku tiukkaan pakettiin sullova ja kaiken kieltävä Jumala.

Eerika puolestaan arvioi, että koska iltaohjelma saattaa jäädä rippikoululaisille hyvin, mieleen, saattaa se synnyttää muistoja myös muusta rippikoulussa tapahtuneesta ja opetuksesta, mutta hän myös osittain epäröi näiden tavoitteiden toteutumisesta.

Eerika: Ehkä tärkein (rippikoulun) tarkoitus on se, että täältä sais jotakin apuja ja aikaa sille oman uskon etsimiselle ja löytämiselle... Ja ehkä tärkein oppi, mitä riparilta pitää oppia, on rakkauden kaksoiskäskey, kuten sitä on tässä jo monta kertaa toivotettu.

Tutkija: Joo... No, jos toi on se riparin tärkein tarkoitus sun näkökulmasta, niin mitä sää ajattelet, että iltaohjelma palvelee sitä tarkotusta vai palveleeks se sitä jotenkin?

Eerika: Auts.. (nauraa) --- Siis emmä tiä. Mun mielestä iltaohjelma on enemmän semmonen, mikä on sitä yhteistä kivaa ja viihdettä. --- Ehkä se ei niin palvele kuitenkaan sitä suurinta tarkoitusta, mitä itte koen rippikoulusta. Toki iltaohjelma siinä suhteessa palvelee, että ne saattaa kyllä jäädä mieleen sillain, että sitä kautta se synnyttää ajatuksia jostain muusta.

Kävi ilmi, että vaikka Eerikalla oli laaja kokemus rippikoulutyöstä, hän ei ollut pohtinut aikaisemmin, mikä iltaohjelman tarkoitus rippikoulussa on.

Tutkija: Joo, ok. Tuleeks sulla vielä mieleen jotain, mitä sää haluisit tosta sanoo?

Eerika: Emmää tiiä. Mää tuun kerton sitten, kun mää keksin vastauksen, että mikä on rippikoulun oikee tarkoitus ja miten se palvelee iltaohjelmissä. Kyllä tommoset kysymykset pitöäis esittää etukäteen, että niitä ehtis miettiä!

Myös kaksi muuta isosta arvioi, ettei iltaohjelma palvele sitä tarkoitusta, jonka he näkevät rippikoululla olevan. Kalle oli kuitenkin sitä mieltä, että osa iltaohjelman sketseistä suorastaan pilkkaa kristinuskoo. Hän vaikutti pitävän iltaohjelmaa hyvinkin irrallisena saarekkeena rippikoulun kokonaisuudessa, ja näki sen olevan jopa ristiriidassa rippikoulun tavoitteiden kanssa.

Tutkija: Jos toi on se, sä sanoit että se rippikoulun tarkoitus, että opettaa, niinku sitä että mistä kristinuskossa on kyse, niin mitä sää ajattelet, että miten toi iltaohjelma palvelee sitä tarkoitusta vai palveleeks se?

Kalle: No sen takia mää pistin sen tässä toisiks epätärkeimmäks..

Tutkija: Mm.

Kalle: Mut eihän se oikeestaan sitä yhtään... Päinvastoin! Siellähän on joskus semmosia sketsejä, mikkä niinku vähän oikeestaan pilkkaakin kristinuskoo. Niitä kaikenmaailman juttuja, että kaks kävelee järven yli ja sitten kolmas hukkuu ja ne kaks jäljelle jäänyttä nauraa sille, että se ei tuntenu niitä kaikkia kiviä... ja tälleen näin.

Saara ei keksinyt, miten iltaohjelma palvelee sitä tarkoitusta, jonka hän näki rippikoululla olevan.

Tutkija: Tota... Mitä sää aattelet, että mikä on niinkun rippikoulun tarkoitus?

Saara: No varmaan se, että saa niinkun vielä tietää lisää tästä omasta uskonnostaan ja muutenki niinku... --- Ja ... se on varmaan tärkeetä just, että saa tietää vähän, että mihin uskontoon sitä kuuluu ---

Tutkija: No mitä sää aattelisit, että jos se.. noi on niitä rippikoulun tärkeimpiä tarkoituksia, niin miten toi iltaohjelma palvelee sitä, vai palveleeks se vai pitääk sen ees palvella sitä?

Saara: No... Mää en oikeestaan tiiä (naurahtaa). Ei siinä. Ei ihan hirveesti kyllä tuu mitään siitä, uskonnosta, mutta sitten... Hm.. emmää kyllä keksi. Kyllä se nyt varmaan jotenki, mutta... En tiiä, miten...

Tämä ilmentää hyvin sitä, että isosten oli vaikea itsekään nähdä, miten iltaohjelma palvelee rippikoulun kokonaisuutta. Siitä, kuinka isokset ja ohjaajat näkivät iltaohjelman sijoittuvan rippikoulun kokonaisuuteen, kertoo myös se, minkä sijan he antoivat iltaohjelmalle haastattelun aloittaneessa tehtävässä. Ohjaajien keskimääräinen tärkeysjärjestys rippikoulun sisällöille oli seuraavanlainen:

1. Oppitunnit
2. Iltahartaus
3. Raamis + Markus-visa
- 4. Iltaohjelma**
5. Jumis (eli leirijumalanpalvelus)
6. Olympialaiset
7. Medis
8. Pelasta maailma -video

Molemmat ohjaajat pitivät oppitunteja kaikkein tärkeimpänä. Muiden rippikoulun sisältöjen osalta heidän antamansa järjestyssijat erosivat korkeintaan kolmella numerolla. Iltaohjelman toinen ohjaajista sijoitti kolmanneksi tärkeimmäksi ja toinen viidenneksi tärkeimmäksi.

Myös **isot** olivat melko yksimielisiä siinä, mikä rippikoululeirillä on tärkeintä. Heidän keskimääräinen tärkeysjärjestyksensä oli:

1. Raamis + Markus-visa
2. Iltahartaus
3. Oppitunnit
- 4. Iltaohjelma**
5. Jumis
6. Medis
7. Pelasta maailma -video
8. Olympialaiset

Neljä isosta piti oppitunteja tärkeimpänä, kolme sijoitti tärkeimmäksi Raamoksen + Markus-visan ja kahden mielestä iltahartaus oli tärkein. Kun tärkeysjärjestystehävissä sai merkitä listaansa myös jonkun sisällön, jota ei kaavakkeessa mainittu, yksi isosista sijoitti *rukoushetket isosporukalla* toiseksi tärkeimmäksi, yksi sijoitti *musisoinnin* neljänneksi ja yksi *vapaa-ajan* neljännelle sijalle. Useimmissa sisälöissä isosten antama järjestyssija erosi vain kahdella numerolla keskenään, mutta esimerkiksi oppitunnit yksi isosista sijoitti vasta seitsemännelle sijalle, kun muut olivat sijoittaneet sen kolmen kärkeen. On huomionarvoista, että kaksi isosta sijoitti iltaohjelman vasta seitsemännelle sijalle. Kun he eivät pidä iltaohjelmaa kovin tärkeänä, voisi kuvitella, että he eivät pidä sen tavoitteidenkaan pohtimista kovin merkittävänä.

3.5.2 Tavoite oppia lähimmäisenrakkaudesta

Neljä isosta ajatteli, että iltaohjelmassa voidaan oppia lähimmäisenrakkaudesta. Vellu ja Matti olivat sitä mieltä, että rippikoululaisten viihdyttäminen sinänsä on lähimmäisenrakkauden osoittamista.

Vellu: Viihdyttäminen on lähimmäisen rakkautta omalla tavallaan.

Matti: Mun mielestä me osotetaan iltaohjelmassa lähimmäisenrakkautta. Sillä tavalla, että me ollaan siellä niitä varten. Me soitetaan musiikkia niitten puolesta ja lauletaan, tai esilauletaan niitten puolesta ja vedetään hauskoja sketsejä niille, ja tällasta. Että sellasta yleistä palvelemista, mitä haluis itselleenkin tehtävän, niin sehän jo on niinkun sellasta... rakkautta.

Matin mukaan myös leiripostissa saatavat henkilökohtaiset kirjeet ilmentävät lähimmäisenrakkautta.

Tutkija: Mikä sun mielestä on niinku tärkein asia siinä iltaohjelmassa?

Matti: Tärkein asia... --- kyllä mä sanon, että se, kun jaetaan posti. --- emmää tiedä yhdistäisinkö mä lähimmäisen rakkauden tähän, mutta että on se hienoo sillä tavalla tietää, että kun mä kirjotan tonne noin, niin mä saan varmaan saman verran kuitenkin takasi. Että se on ihan niinku käytännön vastauksia näistä... ulkoläksyistä ja kaikennäköisistä, että ”tehkää teille, niinkun haluatte itsellenne tekevän”.

Sofian mukaan rakkauteen liittyvät sketsit ja laulut opettavat.

Tutkija: Mitä sää aattelet, että mikä on ihan koko tän rippikoulun tarkoitus?

Sofia: --- Eilenkin oli raamiksessa se joku kysymys, että mikä on rippikoulun tärkein tehtävä. Ja siihen oli vissiin joku vastaus, että ”rakkaus”. --- Että ne ihmiset oppii, niinku rakastaa erilaisia ihmisiä, eri tavalla eri ihmisiä

Tutkija: Mitä sää aattelet, että miten toi iltaohjelma palvelis sitä tarkotusta?

Sofia: No jos tehään jotain semmosia sketsejä, jotka liittyy jotenkin rakkauteen tai lauletaan jotain hyviä lauluja tai tehään niitä luottamusharjoituksia, niin siinä myös oppii luotetaan toisiinsa.

Isokset eivät juurikaan tuoneet iltaohjelman suunnittelun yhteydessä esiin näkökulmia siitä, kuinka hyvin mikäkin sketsi sopii sisältönsä puolesta rippikouluun. Joidenkin sketsien kohdalla he kuitenkin erityisesti pohtivat, mikä viesti sketsin on tarkoitus antaa. Esimerkkinä tästä on heidän itse keksimänsä jatkumusketsi, jossa kaksi isosta näyttävät vihaisia koiria, joita kolmas koirien isäntää näyttävä isonen komentaa. Nämä vihaiset koirat ilmaantuvat iltaohjelmaan jokaisena iltana ja toiseksi viimeisenä iltana kaikkia kehoitetaan seisomaan rinkiin, johon koirat pääsevät vapaaksi. Ne eivät olekaan ihmisille vihamielisiä, vaan menevät halaamaan rippikoululaisia ja ”isäntä” huutelee jälleen ankarasti koiriaan, kunnes huomaa, että ne halailevat rippikoululaisia. Isäntä sanoo koirille ”Mää oon sanonu, että lähimmäisen rakkautta saa osottaa.” Sketsi päättyy viimeisellä kerralla halirinkiin, jossa jokainen halaa toisiaan.

Tuomas iltaohjelmaa ja sketsiä suunnitellessa: ”Siinä on ideana, että ne osottaa lähimmäisen rakkautta vikana päivänä.”

Matti: ”Niin. Että me voidaan olla ulkoapäin minkä näköisiä tahansa, mutta silti me voidaan rakastaa.”

3.5.3 Yhteislaulujen merkitystä ja rippikoulun jälkeistä nuoriso-työtä korostavat tavoitteet

Molemmat ohjaajat ja viisi isosta asettavat iltaohjelman tavoitteeksi oppia yhteislauluja, jotka voivat puhutella, synnyttää muistoja ja opettaa Jumalasta. Laulujen oppimisen tavoite tuli esille muun muassa isosten suunnitellessa toisen leiripäivän iltaohjelmaa.

Eerika: ”Kannattaa vetää ainakin jotain samoja lauluja kuin eilen, niin niille jää ne päähän.”

Kaksi isosta mainitsi, että laulut ovat myös rukousta. He kertoivat myös laulujen merkityksestä heille itselleen.

Tutkija: Puhutaanks vähän lisää tosta iltaohjelmasta? Niin, mitä sää aattelet niistä?

Tuomas: --- Ja iltaohjelmassa oppii lauluja ja sieltäkin voi oppia jotain Jumalasta. Jollain niinkun hausalla tavalla. Että niinkun leikkien kautta vaikka. ---

Tutkija: Joo. Miks sää aattelet, että vaikka niitä lauluja on tärkeä oppia?

Tuomas: Hmm.. Mää en tiä. Mä tykkään niistä lauluista ihan vaan sen takia, että niissä lauletaan Jumalasta ja kaikesta sellatteesta tärkeestä, ja että ne on ylistystä, niin se on mun mielestä hienoo.

Matti: Omalla tavallansa noitten biisien soittaminen ja laulaminen on myöskin tietynlais-ta rukousta. Ainaki mulle. Mää en tiedä, miten muut sen käsittää, mutta että se ainaki tuo mulle hirveesti lohtua ja rauhaa laulaa tilanteeseen sopivia biisejä.

Molemmat ohjaajat ajattelivat, että laulut saattavat puhutella ja laittaa pohtimaan. Heini-pappi ajatteli, että mieleen jääneet laulut saattavat jäädä puhuttelemaan rippikoululaisia myös rippikoululeirin jälkeen. Myös Eerika ajatteli, että laulut saattavat synnyttää muistoja.

Heini: Lauletaan niitä lauluja ja että tavallaan.. Koska niissä on aika syvää teologiaa niis-säkin. Että jos ne tietää lauluja, niin mä luulen, että ne voi tavallaan jäädä puhuttelemaan sitten. Sitten kun lähetään täältä leiriltä, niin ne laulut voi jollain tavalla jäädä.

Niin nuorisotyönohjaaja kuin pappikin kaipasi iltaohjelmiin lisää ja monipuoli-semmin lauluja.

Heini: Ja ehkä enemmän (voisi) laulaa semmosia erilaisia, et sii semmosia, ettei niitä aina samoja, sataneljäkaks.

Tutkija: Niin.

Heini: Et jotenki tulis sellanen... laajempi repertuaari siitä laulukirjasta. Et tavallaan et ne laulutkin ois mietitty.

Tämän palautteen hän antoi isosille myös toisen illan iltapalaverissa.

Isosista viisi mainitsi, että hengellisten laulujen laulaminen ja niiden op-piminen on iltaohjelmassa tärkeää ja yksi iltaohjelman tavoite. Kolme isosta arvioi haastattelussa, kuten molemmat ohjaajatkin, että lauluja on laulettu iltaoh-jelmissa liian vähän. Kaksi isosta sanoi myös, että huonoa on ollut se, kun rippi-koululaiset toivoivat aina samaa laulua (*Laula ihmisille*, ks. esimerkki-iltaohjelma, kohdat 10:23 ja 33:10).

Eerika: Laulut on itse asiassa täällä ehkä jääny vähän vähemmälle tai ainakin musta tun-tuu, että ei oo porukka oppinu mitään muuta kuin *Laula ihmisille* ja *Evankeliumi*.

Tutkija: Joo.

Eerika: Niitä ois ehkä pitäny olla aika paljon enemmän.

Kaksi isosta mainitsi tavoitteita, joiden mukaan iltaohjelman tarkoituksena on edistää seurakunnan nuorisotyötä. Iltaohjelman avulla oppii Saaran mukaan muun muassa isosena olemisesta ja voi siten innostua lähtemään isoseksiksi.¹¹

Tutkija: Joo... Okei... No, mitä sää aattelet, että mihin tota iltaohjelmaa täällä rippikoulus-sa oikein tarvitaan?

Saara: (hiljaisuus) No...

Tutkija: Tai mikä sen tarkoitus on?

Saara: --- No, varmaan osittain seki, että sit pikkusetki voi saada enemmän tietoo siitä isosena olemisesta tai sillain mitä kaikkee isosille kuuluu ja se että kun isoset uskaltaa siä heittäytyä siä lavan edessä... tai lavan (naurahtaa) mutta, sitten pikkuset voi tavallaan saa-da siitä sillain itellensä enemmän sillain, että ”haa, mää haluan isoseks, kun ne tekee kaikkia tommosia”

¹¹ Porkan (2009) tutkimuksen mukaan myönteinen kokemus omasta rippikoulusta selittää isoseksii lähtemisen syitä paljon. Porkka 2009, 318.

Tällainen tavoite voidaan nähdä jonkinlaisena sosiaalisen motivoinnin tavoitteena. Tutkimusten mukaan se, että oppija näkee ihmisen, joka on innostunut asiastaan, saattaa herättää uteliaisuutta ottaa selvää asiasta (Biggs & Tang 2007, 34–35, 37).

Ilkan mielestä iltaohjelmassa oli tärkeää perinteisten iltaohjelmasketsien ja laulujen välittäminen, jotta rippikoululaiset osaavat jatkossa laulaa samoja lauluja seurakunnan nuorisotilalla.

Tutkija: Minkälainen sinun mielestä on niinkun onnistunut iltaohjelma?

Ilkka: Jotenkin mulla ei yksittäisistä iltaohjelmista oo sellasta onnistunutta, mutta sitten on joukko iltaohjelmia, jossa tulis niinku ne kaikki parhaat sketsit ja että pikkusilla ois hauskaa ja että isosilla ois hauskaa ja että saatais lauluja tunnetuiks ja niin eteenpäin.

Tutkija: Miks se on tärkeää, että saa lauluja tunnetuiks?

Ilkka: Koska sitten esimerkiks nuorisotilalla niitä lauletaan, niin onhan se hyvä tietää, että esimerkiks miltä ne kuulostaa, niin pystyy laulaan mukana.

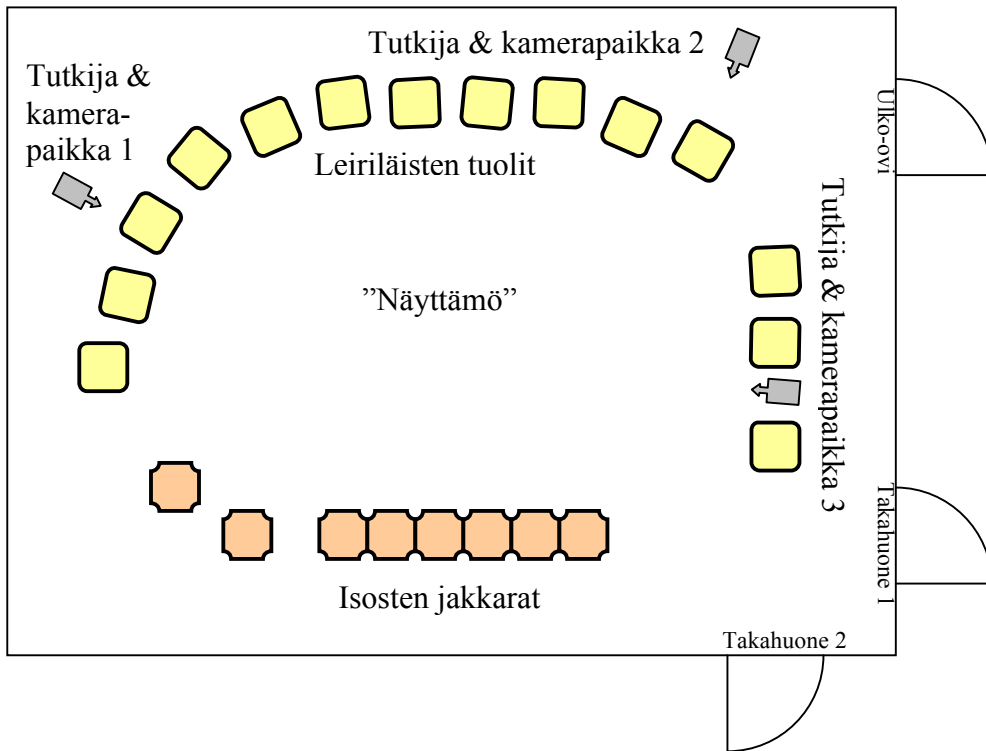
4. Iltaohjelman toteutus

Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat tavoitteet eivät välttämättä kerro siitä, mitä iltaohjelmassa todella tapahtuu. Ei ole itsestään selvää, että heidän asettamansa tavoitteet toteutuvat käytännössä. Seuraavassa keskitytään tarkastelemaan sitä, mitä rippikoululeirin iltaohjelmissa havainnoinnin perusteella tapahtui.

Tutkimuksen kohteena olevalla rippikoululeirillä järjestettiin iltaohjelma jokaisena seitsemänä iltana. Leirikeskuksen erillisessä saunarakennuksessa oli sali, jossa iltaohjelma pidettiin. Samaa salia käytettiin päivällä opetustilana. Iltaohjelman ajaksi pöydät siirrettiin. Leirin päiväohjelman mukaan iltaohjelma alkoi heti iltapalan jälkeen kello 21. Iltaohjelman alkamisajankohdat kuitenkin vaihtelivat aikavälillä 20:23 – 21:05. Iltaohjelman päätyttyä siirryttiin majoitusrakennukseen iltatoimille ja iltahartauteen. Viidentenä iltana iltaohjelman jälkeen oli vielä yllätysohjelmanumerona musiikkikonsertti majoitusrakennuksessa. Iltaohjelman kesto oli keskimäärin 1 h 14 min lukuun ottamatta viimeistä iltaa, jolloin iltaohjelma alkoi aikaisemmin ja kesti 1 h 38 min.

Kutakin iltaohjelmaa varten sali oli järjestetty siten, että tuoleja oli yleisöä eli rippikoululaisia ja ohjaajia varten puolikaassa. Isosille oli omat tuolit rivissä, puolikaaren edessä. Kaikki tuolit muodostivat siis kutakuinkin ympyrän. Isosten tuolien vieressä oli takahuoneet, joihin he kulkivat ohjelmanumeroiden välissä. Isokset sekä toinen ohjaajista säestivät yhteislauluja kitaroilla ja djembe-rummulla. Ohjelmanumerot tapahtuivat tuolimuodostelman keskelle jäävässä tilassa, näyttämöllä kohti ”yleisöä”, selin isosriviin (ks. Kuvio 3).

Kuvio 3: Pohjapiirustus iltaohjelmatilasta

4.1 Iltaohjelmien ajankäyttö

Iltaohjelmat sisälsivät yhteislauluja, sketsejä, yhteisleikkejä sekä vapaaehtoisohjelmanumeroita. Jokaisen iltaohjelman päätteeksi, viimeistä iltaa lukuun ottamatta, isokset esittivät postilaulun ja jakoivat leiripostin. Neljänä ensimmäisenä iltana oli ennen postinjakoa luottamusharjoitus. Kahtena iltana ohjaajat jakoivat iltaohjelman lopussa juhlallisesti palkintoja ulkoläksyjään ensimmäisenä suorittaneille.

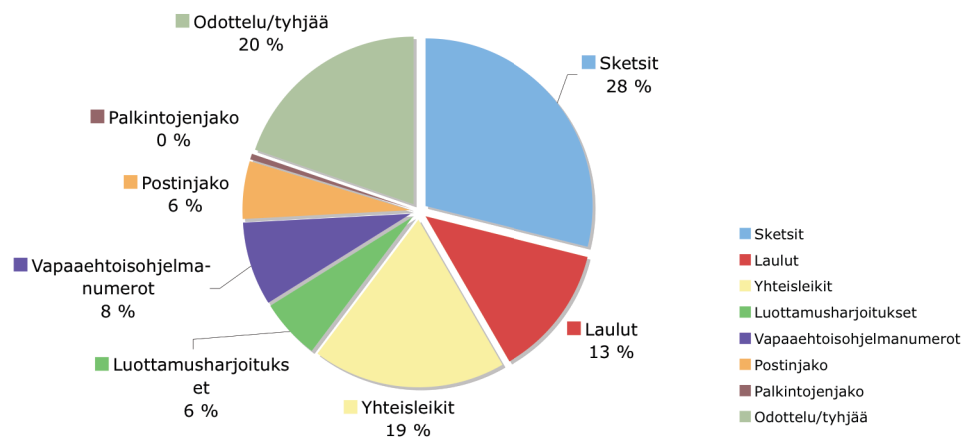
Iltaohjelman keskimääräisestä kokonaiskestosta (1 h 14 min) yleensä 10–20 minuuttia kului odottamiseen, paikoilleen järjestäytymiseen tai vaikkapa kitaroiden virittämiseen laulujen, sketsien ja leikkien välissä. Tällaiset odottelu- ja järjestäytymishetket kestivät kymmenestä sekunnista aina useampaan minuuttiin. Kuudentena iltana jopa kolmasosa iltaohjelman kestosta kului odotteluun. Varsinainen ohjelmallinen osuus iltaohjelmassa kesti siis keskimäärin tunnin.

Iltaohjelmat olivat hyvin isosvetoisia. Isokset olivat aktiivisessa roolissa suurimman osan iltaohjelmaa, kuten kuviosta 3 näkyy. Iltaohjelmissa käytettiin eniten aikaa isosten näyttelemiin sketseihin, keskimäärin 28 % iltaohjelman kestosta. Järjestelyyn ja muuhun odotteluun kului keskimäärin viidennes iltaohjelman kestosta. Tällaiseen toimintaan, jossa ohjaajat ja rippikoululaiset lähinnä seurasiivat isosten puuhia, kului siis keskimäärin 48 % iltaohjelman kestosta. Isosten

leirikeskuksen seinälle askartelemassa leirin päiväohjelmassakin luki ”Iltaohjelma by isoset”, mikä kuvastaa hyvin iltaohjelmien isosvetoisuutta.

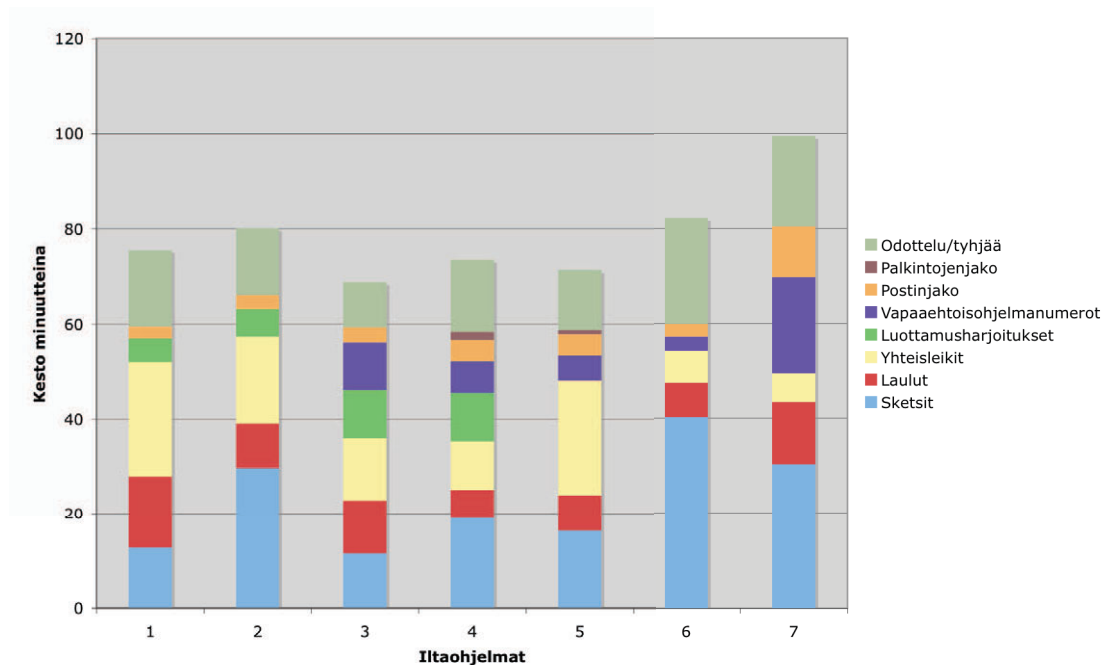
Rippikoululaisten ja useimpien isosten yhteisiin yhteisleikkeihin käytettiin keskimäärin 19 % ja yhteislauluihin 13 % iltaohjelman kestosta (ks. kuvio 4). Yhteislaulut, yhteisleikit ja luottamusharjoitukset voisi luokitella toiminnaksi, johon kaikki pääsivät osallistumaan. Tällaiseen toimintaan käytettiin keskimäärin 38 % iltaohjelman kestosta. Vapaaehtoisohjelmanumerot, postien jakamisen ja palkintojenjaon voisi puolestaan luokitella toiminnaksi, johon rippikoululaiset pääsivät osittain osallistumaan. Tällaiseen toimintaan käytettiin aikaa keskimäärin 14 % iltaohjelman kestosta.

Kuvio 4: Iltaohjelman keskimääräinen ajankäyttö

Kuviossa 5 näkyy iltaohjelmien ajankäyttö jokaisena seitsemänä iltana. Kuviosta on nähtävissä, kuinka eri asioihin käytetty aika vaihteli eri iltoina. Esimerkiksi ensimmäisenä iltana ohjelmaan, johon kaikki pääsivät osallistumaan, käytettiin poikkeuksellisen paljon aikaa, lähes 45 minuuttia eli lähes 60 % iltaohjelman kestosta. Sketseihin kului yhdessä iltaohjelmassa aikaa aina 12 minuutista 40 minuuttiin, vähintään 17 prosenttia iltaohjelman kokonaiskestosta ja enimmillään, kuudentena iltana, jopa yli puolet iltaohjelman kokonaiskestosta kului sketseihin. Tuolloin yhteislauluihin ja -leikkeihin käytettiin aikaa vain 14 minuuttia eli 17 % iltaohjelman kestosta.

Kuvio 5: Iltaohjelmien ajankäyttö seitsemässä iltaohjelmassa

4.2 Esimerkki-iltaohjelma

Esimerkki-iltaohjelmaksi valittiin keskellä leiriä ollut, neljännen illan iltaohjelma. Neljäs iltaohjelma on perusteltu valinta esimerkiksi, siksi koska siinä on edustettuna kaikki iltaohjelman eri ohjelmalliset sisällöt. Myös niiden ajallinen jakautuminen on kaikista seitsemästä illasta tasaisin ja se vastaa ajankäytöllisesti kaikkien parhaiten rippikoululeirin keskimääräistä iltaohjelmaa (vrt. Kuvio 5).

Neljäntenä iltana iltaohjelma alkoi kello 21.04 ja päättyi kello 22.15. Iltaohjelmassa oli yhdeksän sketsiä, joihin kului aikaa yhteensä 19 minuuttia. Kolmeen yhteislauluun aikaa käytettiin noin kuusi minuuttia. Vapaaehtoisohjelmanumeroon kului vajaa seitsemän minuuttia ja leikkimiseen käytettiin aikaa noin kymmenen minuuttia. Postinjako kesti neljä ja puoli minuuttia. Odotteluun ja muuhun, esimerkiksi Häkki-leikki kohtaukseen aikaa kului iltaohjelman aikana yhteensä viisitoista minuuttia.

Ulkona odotelleet rippikoululaiset päästetään iltaohjelm saliin yhtä aikaa, kun isokset ovat valmistelleet salin iltaohjelmakuntoon. Salin perälle on aseteltu pöytä, jonka päällä on iso peitto ja kolme ämpäriä kumollaan. Heini-ohjaaja tulee viimeisenä paikalle. Hän menee tapansa mukaan istumaan rippikoululaisten joukkoon. Iltaohjelma alkaa kello 21.04.

- 00:30 **Sketsi:** Käsienspesu. Ilkka tulee keskelle näyttämöä, sanoo ”Mä pesen nyttyllä käteni tästä jutusta! Sofia!” ja taputtaa kerran käsiään. Sofia tulee paikalle vesiämpärin ja pyyhkeen kanssa. Ilkka pesee kätensä ja kuivaa kädet pyyhkeeseen. Ilkka ja Sofia poistuvat näyttämöltä takahuoneeseen.
- 00:50 Ablodit. Yleisö taputtaa.
- 01:10 **Vapaaehtoisleikki:** Ämpärikisa. Ilkka kuuluttaa: ”Nyt pyydettais 4 vapaaehtoista.” Osa rippikoululaisista viittaa. Saara tarkentaa: ”Semmosia, jotka ei oo viä ollu.” Ilkka: ”Kekäs ei oo ollu vielä?” Halukkaista valitaan Eeva, Samu, Joel ja Timo. Vapaaehtoiset vie-dään ulos, yksi heistä jää huoneeseen. Vapaaehtoiselle selitetään, että hänen täytyy mennä lattiaan merkityltä viivalta ämpäripöydälle, nostaa yksi ämpäri, tulla takaisin maaliviivalle ja sanoa, mitä ämpärin alla oli. Tämä tulee toistaa kolmesti siten, että hän on lopulta katsonut jokaisen ämpärin alle. Suorituksesta otetaan aika. Viimeisessä ämpäriässä on Tuomaksen pää.
- Ensimmäisenä vuorossa on Eeva. Hän kiljaisee kimeästi säikähdyksestä nostaessaan viimeistä ämpäriä ja nauraa perään. Yleisö nauraa ja taputtaa. Toinen kilpailija on Samu. Hänkin näyttää kehonkielestä päätelleen (säpsähtää) hieman säikähtävän. Muut nauravat. Samu ei naura lainkaan kisailun jälkeen. Joni ja Mika imitoivat Samun viimeistä ämpä-rinnostoa ja säikähdystä. Joel ei näytä säikähtävän lainkaan. Kuin hän olisi arvannut kisan idean. Yleisö on ensimmäisen kilpailijan jälkeen mukana ”huijauksessa” ja kannustaa kilpailijoita tyyliin ”juokse sitten todella lujaa, voita Samu!”. Timokin näyttää hieman säikähtävän. Timoa huvittaa tapahtunut. ”Vähän säikähdin” Hän imitoi vielä omaa säih-kähdystään.
- 07:50 Kisa on ohi. Rippikoululaiset vielä juttelevat kisasta ja naureskelevat sille. Erityisesti Eevan kiljaisu naurattaa rippikoululaisia.
- 08:00 Eerika kuuluttaa: ”Ottakaa sivu 36.”¹²
- 08:10 **Laulu:** Olet vapaa. ” Niin kuin linnun poikaa, joka kurkkii pesästä, meitäkin nyt tuuli kutsuu lentämään...”

¹² Leirillä käytettiin laulukirjaa *Elämän siiville*, Saarainen Pekka (toim.). Kirjapaja 2002.

- 10:20 Laulu päättyy. Rippikoululaiset huutelevat lauluehdotuksia. Pojat huutelevat erityisesti laulua 142 (Laula ihmisille). Noora toivoo laulua 46 (Onneni on olla Herraa lähellä). Eerika päättää laulun.
- 12:00 **Laulu:** Tilkkutäkki. ”On sängyn päälle levitetty tilkkutäkki suuri...” Laulun kertosäkeessä on kohta, jossa isokset taputtavat rytmikkäästi tauon kohdalla. Vain muutama rippikoululainen taputtaa isosten mukana.
- 14:00 **Sketsi:** Uuno Poronkorva. Saara juontaa: ”Meille on jälleen tänä iltana tulossa vieras. Hänen nimensä on Uuno Poronkorva. Hän on hyvin vanha ja huononäköinen ja heikko-kuuloinen. Voitais yhdessä kovaan ääneen huutaa ”Uuno! Uuno! Uuno!” Saara taputtaa käsiä yhteen ja yleisökin yhtyy tähän. Kalle esittää kömpelöä, vanhaa miestä. Yleisö nauraa. Saara kertoo, että Uuno on tullut lausumaan runon. Uuno on unohtanut, joten Saara joutuu muistuttamaan hänelle, kuinka säkeet menevät. ”Mä oksalla ylimmällä” Saara aloittaa. Uuno: ”Mä oksennan yli aina” Saara: ”Oon Harjulan seljanteen” Uuno: ”Nään Harjulan selällään.” Saara: ”Niin kauas kuin silmäni siintää” Uuno: ”Näen kauas kuin Sinin siitä.” Saara: ”Nään Harjuja Lahtineen” Uuno: ”Nään karjuja lapioineen” Saara: ”Ja Roineen armaiset aallot” Uuno: ”Toinen armaani tahdon” Saara: ”Sen rantoja hyväilee” Uuno: ”Sun rintoja...” Ojentaa kätensä kohti Saaraa. Saara keskeyttää Uunon ja pyytelee yleisöltä anteeksi. Hän taluttaa Uunon pois.
- 16:50 Ablodit. Yleisö hurraa: ”Uuno! Uuno! Uuno!...” Kaikki taputtavat ja nauravat. Rippikoululaiset imitoivat sketsien hahmoja.
- 17:05 **Sketsi:** Igor. Vellu ja Tuomas tulevat lavalle. Tuomas huutaa Ilkalle. ”Igor! Tiedätkö mitä tällä kertaa?! Pomo käski laittaa sulle jauhot suuhun!” ja heittää kourastaan jauhoja Ilkan kasvoille.
- 17:40 Ablodit. Naurua. Eerika siivoaa jauhoja lattialta. Rippikoululaiset huutelevat Eerikalle, missä kohdissa jauhoja lattialla on.
- 18:25 Ilkka tulee lavalle nukkumaan pulsariksi pukeutuneena. Isokset siivoilevat edellisen sketsin jälkiä edelleen.
- 20:00 **Sketsi:** Paljonko kello on? Moni isonen käy herättämässä Ilkan ja kysymässä paljonko kello on. Hänellä ei ole kelloa. Viimein hän kyllästyy herättelyyn ja kirjoittaa eteensä lapun, jossa lukee ”En tiedä, paljonko kello on.” Kalle tulee paikalle ja herättää Ilkan ”Se on viis yli viis.”
- 21:50 Ablodit. Naurua.
- 22:05 **Leikki:** Tsoni up -kerho. Matti vetää leikin. Ohjaajat eivät osallistu. Matti ohjaa muodostamaan tuoleista yhtenäisen ringin. Matti näyttää käsillään erikoisen tempun sormillaan ”Tsoni up, tsoni ap, tsoni up,... Näin pääsee Tsoni up -kerhoon.” Seuraava saa yrittää samaa ja pääsyään Tsoni up -kerhoon. Jujuna on se, että lopuksi sormitempun jälkeen laittaa kätensä ristiin. Ensimmäisellä kierroksella vain Eeva, Samu ja Anssi tekevät jutun oikein. Eerika käy onnistuneiden luona onnittelemassa heitä lämpöisesti. ”Hyvä, hyvä!” Lähes kaikki tajuavat toisella kierroksella jujun. Isokset vielä lopuksi selittävän jujun, siten ettei kenellekään ei jää epäselväksi.
- 32:20 Leikki päättyy. Ablodit.
- 33:10 Matti ”Lauletaan!” Noora ehdottaa jälleen laulua 46. Anssi: ”Ihan mikä tahansa muu, muttei neljäkutosta! Sataneljäkaks!
- 33:45 **Laulu:** Laula ihmisille (142). ”Laula ihmisille ilosta, laula surusta, laula väreistä maailman...”
- 35:40 Laulu päättyy.
- 36:05 **Sketsi:** Hippa. Hassuihin vaatteisiin pukeutuneet Kalle ja Tuomas ilmestyvät näyttämölle. He juoksentelevat ympäri. Kalle ajaa huutavaa Tuomasta takaa. Tuomas on ilman paitaa.
- 36:30 Ablodit.
- 36:40 **Sketsi:** ”Emmää oo sellanen tyttö!” Vellu ja Saara. Poika saattaa tyttöä kotiin juhlista ja pyytää aina päästä pidemmälle: ovelle, sisälle taloon, tytön huoneeseen, istumaan sängylle. Tyttö aina vastaa: ”Emmää kyllä oo sellanen tyttö.” Viimein he menevät peiton alle piiloon. Ilkka säättää valoja hämäräksi. Peiton alla poika sanoo: ”Katos mitä täältä löytyy.” Tyttö: ”Onpa se iso! Aika hikininen, hyi. Ihan kova, ...” Yleisö hihittää. He poistuvat peiton alta ja pojalla on kädessä kenkä. Poika: ”Pitäis kyllä varmaan ostaa uudet kengät.”
- 39:10 Ablodit. Naurua. Miika: ”Hea, heal!”
- 39:45 **Sketsi:** Koirat. Eerika kävelee näyttämölle kontaten koiria esittävien Matin ja Kallen kanssa. Koirat haukkuvat vihaisesti ja Eerika komentaa niitä ”Matti! Kalle!”. Koirat hiljentyvän ja ulisevat myöntävästi.
- 40:40 Ablodit. Odottelua. Rippikoululaispojat kokeilevat Miika-ohjaajan erikoistaputusta.
- 41:20 **Häkki-leikki kohtaus.** Ilkka: ”Nyt mennään sellainen leikki kuin Häkki.” Rippikoululaiset nousevat seisomaan. Vetäjät keskeyttävät. Isokset ja ohjaajat kinastelevat sovitusti siitä,

- että saako Häkkiä leikkiä. Ohjaajat painottavat, että leikki on erittäin vaarallinen. Rippikoululaiset seuraavat keskustelua seisaaltaan.
- 42:05 Kohtaus on ohi. Rippikoululaiset alkavat kysellä Heini-papilta, miten Häkki-leikkiä mennään. Heini ei vastaa hänelle.
- 44:30 **Sketsi:** Villen äiti. Eerika näyttelee pikkulasta ja Tuomas äitiä. Rippikoululaiset nauravat kovasti Eerikan roolisuoritukselle. Lapsi suostuttelee äitiä valmistamaan matoa hänelle ruuaksi ja vetoaa aina lopulta siihen, että ”Niin Villenkin äiti teki.” Lopulta hän pyytää äitiä syömään madon, koska Villenkin äiti teki niin. Äiti tukehtuu matoon ja tuupertuu lattialle. Lapsi riemastuu ”Noin Villenkin äitille kävi!” Sketsi kestää pitkään, sillä näyttelijät pitkittävät sitä improvisoinnilla.
- 51:15 Ablodit.
- 52:00 **Sketsi:** Pantomiimi. Jo, kun isokset järjestäytyvät riviin seisomaan, rippikoululaispojat voihkaisevat ”Eei..” ja huokailevat mielenosoituksellisesti. Kaikki kuitenkin seuraavat pantomiimia intensiivisesti. Joka ilta toistuneessa pantomiimissa rivin ensimmäinen isonen alkaa näyttellä kädellään kuin jotain eläintä ja eläin kulkee koko rivistön läpi, kunkin isosen kädessä. Isokset seuraavat eläimen liikkeitä pelokkaina. Rivin viimeisen isosen jälkeen isokset huokaisevat helpotuksesta, kun eläin on lähtenyt pois.
- 54:00 Ablodit.
- 54:20 **Sketsi:** Kissat. Tuomas ja Ilkka tulevat lavalle puhumaan isoskoulutuksen hyvännäköisistä tytöistä. Takaa kuuluu kolinaa. Pojat: ”Mikä se oli?” Kuuluu kissan maukunaa. ”Ai se oli vaan kissa.” Kuuluu jälleen kolinaa. ”Mikä se oli?” Kuuluu: ”Tääl on vaan toinenkin kissa!” (Isostyttö huutaa.)
- 55:10 Ablodit.
- 55:30 **Luottamusharjoitus.** Eerika: ”Taas päätämme illan luottamusharjoituksella.” Eerika ohjeistaa ottamaan parin, jonka kanssa ei ole vielä ollut. Isokset ottavat pareja rippikoululaisista. Aluksi ohjeista on hieman epäselvyyttä. Ohjeena on tällä kertaa kuljettaa silmänsä sulkenutta paria yhdellä kädellä sormenpäiden varassa eteen ja taaksepäin. Välillä vaihdetaan kuljettajaa. Harjoitus sujuu hyvin rauhallisesti. Miika soittaa hiljaa kitaralla taustamusiikkia. Eerika huomauttaa hänelle toruvasti hiljaisuuden rikkomisesta ”Miika..” Anssi imitoi kesken harjoituksen sketsin hahmoa ”Tiigorr!” ja naureskelee. Heini kuiskaa välillä jatko-ohjeita harjoituksesta Eerikalle.
- 1:05:40 Harjoitus päättyy. Ablodit.
- 1:06:20 **Postilaulu & Postinjako.** Isokset laulavat edessä postilaulun: ”Hiihtisleirin posti. Postinlokero...” ja jakavat sen jälkeen kirjeet. Postia on paljon. Kirjeiden lueskelua.
- 1:10:50 **Palkintojenjako.** Ohjaajat jakavat palkintoja ensimmäisenä ulkoläksyt suorittaneelle. Timo saa palkinnon juhlallisesti. Miika lukee muistokirjoituksen: ”Timolle sen johdosta, että ensimmäisenä rippikoululaisista suoritit kaikki ulkoläksysi. Siunatkoon ja varjelkoon sinua Kaikkivaltias ja armollinen Jumala nyt ja aina. Johdattakoon hän teitäsi niin, että saamasi siunaus näkyisi sinusta kaikille. Kasvakoon Hän sinussa suureksi, että voisit olla siunaukseksi niiden ihmisten keskellä, joita elämässäsi kohtaat. Ja sitten vielä raamatunkohtakohta ’ Aina, kun olet eksymässä tieltä, milloin oikeaan, milloin vasempaan, sinä omin korvin kuulet takaasi ohjeen: – Tässä on tie, kulkekaa sitä.’ ” Timo palkitaan kirjalla, jossa on Katekismus ja Virsikirja.
- 1:12:30 Ablodit. Eerika ohjeistaa loppuilltaa.
- 1:14:00 Päätös. Lähes kaikki jäävät vielä hetkeksi saliin. Rippikoululaiset valokuvailevat, pelleilevät ja naureskelevat yhdessä isosten ja Miikan kanssa.

4.3 Iltaohjelman sisältö

4.3.1 Sketsit

Isokset näyttelivät iltaohjelmissa lyhyitä hauskuuttavia näytelmiä, sketsejä. Kolmannen päivän iltaohjelmaa suunniteltaessa Ilkka-isonen antoi sketsille määritelmän Matin sitä kysyessä:

Matti: ”Siis mikä on sketsi?”

Ilkka: ”No ne on niitä näytelmiä, missä on joku vitsi.”

Jokaisessa iltaohjelmassa oli yhdeksästä kolmeentoista isosten esittämää sketsiä. Keskimäärin sketsejä oli kymmenen illassa. Leirin aikana nähtiin siis yhteensä lähes seitsemänkymmentä sketsiä. Sketsit kestivät usein muutaman minuutin, mutta niiden kesto vaihteli aina kymmenestä sekuntista lähes kahteenkymmeneen minuuttiin.

Sketsien piirteitä esitellään tässä luokiteltuna sen mukaan, millaista huumoria¹³ tai viihdyttävyyttä niistä on löydettävissä. Sketsien huumoria luokiteltiin seitsemään eri luokkaan: 1. sanaleikkiin perustuva huumori, 2. absurdi huumori, 3. hölmöläishuumori, 4. kaksimielinen ja seksistinen huumori, 5. musta huumori, 6. sotkeminen ja alatyylinen huumori sekä 7. performanssinomaisuudella tavoiteltu viihdyttävyyys. Samassa sketsissä saattoi siis esiintyä usean eri kategorian huumoria.

Sketsien joukossa oli kymmenen sellaista sketsiä, joissa huumorin sisältö nousi sanaleikistä (Ks. esimerkki-iltaohjelmassa kohta 14:00 ja 20:00). Viitenä iltana nähtiin lyhyitä sketsejä, joita isokset nimittivät puujaloiksi. Myös näihin sketseihin oli piilotettu yleensä jokin sanaleikki. Esimerkiksi sketsi nimeltään *Kaatopaikka* eteni seuraavasti:

Isonen kävelee näyttämöllä. Yhtäkkiä toinen isonen tulee ja kaataa hänet kumoon. Kumoon kaadettu kysyy "Mitä ihmettää sää teet?", ja toinen vastaa "Tää on kaatopaikka!"

Viisi sketseistä toistui joka ilta: *Käsienpesu*, *Igor*, *Hippa*, *Koirat* ja *Pantomiimi* (Ks. esimerkki-iltaohjelman kohdat 00:30, 17:03, 36:05, 39:45 ja 52:00). Näitä sketsejä isokset kutsuivat jatkumoiksi. Joka ilta toistuvia sketsejä yhdisti se, että niihin tuli kuhunkin eri iltoina joitain yllättäviä tai poikkeavia elementtejä. Ne saatettiin esittää esimerkiksi eri tyyleillä, kuten hidastettuna tai nopeutettuna. Kullakin tällaisella sketsillä oli myös päätössketsinsä, loppuhuipentuma viimeisenä tai toiseksi viimeisenä iltana. Muiden paitsi *Igor*-sketsin idea paljastui yleisölle vasta viimeisellä esityskerralla, jota ennen ne näyttäytyivät yleisölle melko absurdeina ja päättöminä. Siksi sketseissä *Käsienpesu*, *Hippa*, *Koirat* ja *Pantomiimi* esiintyvä huumori luokiteltiin absurdin huumorin kategoriaan.

Iltaohjelmissa nähtiin viisi erilaista hölmöläishuumoria sisältävää sketsiä (Esimerkki-iltaohjelmassa kohta 54:20 Sketsi: Kissat). Osassa näistä isokset olivat muuttaneet perimätietona tai Hörönlörö-vihkosta oppimiaan sketsejä siten, että niissä niin sanotut hullut olivatkin itse isosia, kuten seuraavassa sketsiesimerkissä:

¹³ Kinnusen (1972, 11) mukaan huumori ymmärretään usein hauskuttamisena ja huvittamisena.

Isosia "uiskentelee" lattialla. Yksi kertoo ihmettelevälle vieraalle: "Me saatiin leirikukukseen uima-allas." Hän kertoo millaisia kaikkia uimahyppyjä isokset ovat siinä tehneet.. "Mutta arvaas mitä: me saadaan vasta huomenna vettä sinne. Sitten meillä vasta hauskaa onki!"

Viidessätoista sketsissä oli seksististä tai kaksimielistä huumoria (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 14:00 ja 36:40). Viidessä sketsissä yksi tai useampi isospoika oli pukeutunut naiseksi. Muutamassa sketsissä isospojat viljelivät homohuumoria, mitä he tekivät myös muulloin leirin aikana. Kahdessa sketsissä tapahtui viuhahdaminen eli joku isospojista juoksi vähäpukeisena (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 36:05). *Hercules-tanssi* -sketsissä kaikki isospojat esiintyivät vähäpukeisina. Seitsemän sketsin päähenkilöinä oli pariskunta: joko nuori tai vanha, seurusteleva tai naimisissa oleva pari (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 36:40).

Seuraavassa havainnointikatkelmassa kuvataan *Elinan surma* -sketsiä:

Sketsissä isokset esittävät eri tyyleillä kohtauksen, jossa äidin tytär kuolee, paikalle kutsutaan lääkäri toteamaan vainaja kuolleeksi, pappi siunaamaan ja hautausurakoitsija mittaamaan ruumis arkkua varten. Pojat ovat pukeutuneet naisiksi. Ohjaaja keskeyttää aina kohtauksen ja pyytää uudenlaista versiota näyttelijöiltä: surullista, iloista, Kauniit ja rohkeat -tyylistä ja seksikästä. Isokset muun muassa lääppivät toisiaan ja naisiksi pukeutuneet pojat kopeloivat tekorintojaan. Isosten näytellessä "seksikkäästi" sketsin ohjaaja huomauttaa väliin "Hei, ei tehdä pornoa, vaan tää oli seksikkäästi!". Leirin ohjaajat pyörittelevät sketsin aikana päätänsä ja peittävät kasvonsa myötähäpeästä. Joku rippikoululaisista vilkuilee välillä ohjaajia ja sitä, miten he reagoivat. Yleisön reaktiot vaihtelevat sketsin aikana naurusta vaivaantuneisiin ilmeisiin. Yhdeksäntoista minuutin pituiseksi venynyt sketsi saa laimeat ablodit.

Rippikoululaisten vaivautuneista ilmeistä ja ohjaajien vilkuiluista voi päätellä, että sketsi aiheutti hämmennystä. Vaikuttaa siltä kuin rippikoululainen olisi ohjaajien ilmeitä tarkisteessaan yrittänyt saada selville, miten sketsiin tulisi suhtautua ja missä menee hyvän maun rajat.

Isokset toivat huumoria esille myös muissa rippikoulun tilanteissa kuin iltaohjelmaan. Esimerkiksi ruokailutilanteissa keskustelu oli vapaamuotoista ja isokset vitsailivat usein isoon ääneen. Seuraavassa esimerkki tilanteesta, jossa isokset kertoivat kaksimielisiä vitsejä ruokailutilanteessa:

Kolmannen päivän ruokailussa on jälkiruoaksi hedelmiä. Eerika ja Tuomas keksivät kaksimielisiä juttuja banaaneista, johon jutut kuullut Anssi huutaa: "Sää oot kyllä kaksimielinen!" Myös Anssi ja muut rippikoululaispojat alkavat keksiä kaksimielisiä juttuja.

Esimerkin perusteella vaikuttaa siltä, että leiriläiset mallioppivat isosilta kaksimielisten huumorin ruokkimista (ks. Nevgi & Lindblom-Ylänne 2003, 98–99; Bandura 1977).

Kahdessa sketsissä oli nähtävissä mustaa huumoria eli tyyliä, jossa vakavina tai traagisina pidettyjä asioita käsitellään humoristisesti. Tällaisia sketsejä olivat *Villen äiti* (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 44:30) ja *Elinan surma*. Mus-

taa huumoria esimerkiksi kuolemaa käsittelevät sketsit on mahdollista nähdä riskinä etenkin jos rippikoululeirillä on nuoria, joiden elämässä kuolema on ollut erityisen lähelle. Huumorissa piilee kuitenkin myös mahdollisuus käsitellä sen avulla vaikeita asioita ja tunteita esimerkiksi kääntämällä vaikeita tilanteita myönteisiksi ja helpommin käsiteltäviksi. (Järvelä & al. 2004, 32–34; Foot & McCreddie 2006, 298.)

Yksi elementti, jolla sketseihin tuotiin huumoria, oli ruualla sotkeminen ja alatyylinen huumori. Erityisesti yhdessä jatkumosketseistä, Igor-sketsissä, tällaista esiintyi sotkemista usein (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 17:05). Myös *Treffit* -sketsissä sotkettiin ruualla. Kahdessa sketsissä oli niin sanottua alatyylistä huumoria, jossa huumorin lähteenä olivat ihmiskehon eritteet. Tällaisia olivat *Tuu pissalle!* - sekä *Pakkoliikkeiset linja-autossa* -sketsit.

Kolmessa iltaohjelmassa oli sketsejä, joihin liittyi ruualla sotkemista. Tällaisten sketsien jälkeen isokset siivosivat lattiaa yleensä seuraavan laulun aikana (ks. Esimerkki-iltaohjelma, kohdat 17:40 ja 18:25) Leirin viimeisessä iltaohjelmassa oli jälleen sketsi (*Treffit*), josta aiheutui lattialle ruokasotkuja. Tällä kertaa isokset eivät joutuneetkaan siivoamaan jälkiä keskenään.

39:00 Ablodit Treffit -sketsin päätyttyä. Isokset siivoavat sotkuja lattialta. Myös rippikoululaiset Noora ja Eeva tulevat auttamaan isosia siivoamisessa. Ronjakin tulee apuun. Pian siivoilussa tulevat auttamaan myös Anssi, Janette, Aino, ...

41:15 Laulu: Evankeliumi. Siivous jatkuu edelleen. Siivousapuna ovat yli puolet rippikoululaisista.

43:05 Laulu päättyy. Eerika: ”Mun on ihan pakko sanoa. Mää oon ihan saamarin ylpee teistä! Oikeesti! Te ootte oppinu yhen tärkeen asian, mitä täällä on toivotettu.” Anssi: ”Yhdelle jää vähemmän tehtävää?” ”Hyvä Anssi!” Eerika sanoo. ”Antakaa ablodit itsellenne.” Ablodit.

Kuusi sketsiä olivat luonteeltaan performanssin omaisia. Kullakin performanssi-tyylisellä sketsillä oli erikseen juontaja, joka kuulutti tai juonsi itse ohjelmanumeron tai esiintyjän lavalle, mikä toi sketseihin erityistä näyttävyyttä ja viihdyttävyyttä. Tällaisia sketsejä olivat muun muassa *Missikisat*, *Uuno Poronkorva* (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 14:00) ja *Suuri taikuri*.

Sketseissä aktiivisessa roolissa olivat sketsiä näyttelevät isokset. Muut seurasivat sketsejä ja nauroivat sekä taputtivat niille – toisille sketseille enemmän ja toisille vähemmän. Isokset ja ohjaajat houkuttelivat rippikoululaisia nauramaan nauramalla itse tarkoituksellisesti remakasti. Suuren osan ajasta osa isosista oli takahuoneessa valmistautumassa sketseihin. He pukeutuivat sketsejä varten hասuihin roolivaatteisiin ja peruukkeihin. Viimeisen iltaohjelman jälkeen rippikoulu-

laiset innostuvat kokeilemaan itse, miltä sketsien hahmojen vaatteissa – tuntuu olla.¹⁴

Viimeisen iltaohjelman jälkeen majoitusrakennukselle on tuotu laatikko, johon on kerätty iltaohjelman roolivaatteita. Rippikoululaiset ovat löytäneet laatikon. He pukevat roolivaatteita ylleen ja hassuttelevat niiden kanssa.

4.3.2 Leikit

Jokaisessa iltaohjelmassa oli vähintään yksi yhteisleikki. Iltaohjelmissa leikittiin viikon aikana yhteensä vain kymmentä erilaista yhteisleikkiä (vrt. sketsien määrään). Kahta leikeistä leikittiin iltojen aikana kahteen kertaan. Joitain yhteisleikkejä leikittiin myös päivällä leiriolympialaisten yhteydessä ulkona ja ensimmäisenä leiripäivänä rippikoululeirin yhteisessä aloitustilanteessa leikittiin yhtä nimileikkiä Heini-papin johdolla. Yhteisleikeillä oli kolmenlaisia eri rakenteita: laululeikkejä, joukkueleikkejä ja yksilökilpailuleikkejä. Kahdessa iltaohjelman leikissä tarkoituksena oli opetella nimiä, joten niille annettiin etuliite *nimileikki*. Yhdessä leikissä kilpailtiin nokkeluudesta, joten sille annettiin etuliite *nokkeluusleikki*.

Iltaohjelmissa leikittiin kolmea erilaista laululeikkiä. Ensimmäisessä ja kuudennessa iltaohjelmassa leikittiin laulu- ja tanssileikkiä nimeltään *Ponileikki*. Ensimmäisenä iltana juuri ennen leikkiä apuohjaaja antoi rippikoululaisille positiivista palautetta, toisin kuin kuudentena iltana. Mielenkiintoista on, kuinka apuohjaajan hyvä palaute rippikoululaisille sekä ryhmäpaine, vaikutti etenkin Anssi-rippikoululaisen leikkimisintoon. Kuudentena iltana Anssia ei ponileikki huvittanut ja hänen esimerkistään muutkin rippikoululaispojat jättäytyvät leikistä pois. Seuraavissa otteissa on kuvattu ponileikin leikkimistilanteita ensimmäisenä ja kuudentena iltana.

Saara-isonen ohjaa ponileikin. Eerika: "Saanks mää pitää puheen ensin? Te ootte hirveen kivoja!" Eerika tuulettaa. Anssi tuulettaa perässä. He lyövät läpyt käsillä yhteen. Leikissä taputetaan laulun tahtiin "Tuolta he saapuvat poneillansa, vaaleanpunaisilla poneillansa...". Anssi matkii edelleen sketsiä, jossa isoset eivät osanneet taputtaa. Leikkijät seisovat piirissä ja yksi laukkaa piirin keskellä. Hän valitsee piiristä parin, jonka kanssa tanssii laulun tahtiin "Vatsa, vatsaa, vatsaa vasten...". Myös pari tulee piirin keskelle laukkaamaan ja valitsee uuden parin. Anssi ei aluksi tanssi, mutta kun huomaa myös kaverinsa tanssivan, hänkin vähän jammailee.

Isoset ilmoittavat seuraavaksi ohjelmaksi ponileikin. Anssi: "Ei ponileikkiä!" hän menee istumaan. Muun muassa Timo-rippikoululainen alkaa osallistua leikkiin, mutta kun muutkin pojat istuvat, hänkin menee istumaan. Isoset yrittävät houkutellessa heitä vielä mukaan, mutta he eivät tule. Isoset ja rippikoululaistyöt leikkivät, mutta tyttökin eivät enää vaijuta kovin innostuneilta leikkijöiltä.

¹⁴ Myös tässä on havaittavissa mallioppimista (ks. Nevgi & Lindblom-Ylänne 2003, 98–99; Bandura 1977).

Yksi laululeikeistä oli leikki nimeltä *Nooan Arkki*, jossa laulun ja koreografian avulla sanoitetaan raamatunkertomusta Nooasta ”Nooa rakenna Herralle arkki, arkki...”. Suomalaisessa uskonnon didaktiikassa tanssi ei ole pedagogisena menetelmänä kovin tunnettu, mutta juuri tämänkaltaisten laululeikkien voidaan katsoa edustavan tätä pedagogista traditiota (Luodeslampi & Nevalainen 2005, 222). Kolmas laululeikki nimettiin *Jänis istui maassa* -leikiksi.¹⁵

Kolmessa erilaisessa joukkueleikissä leikkijät jaettiin kahteen joukkueeseen, jotka kilpailivat voitosta. Seuraavassa esimerkki tällaisesta *Sukan nappaus* -joukkueleikkitalanteesta:

Saara-isonen jakaa joukkueet. Vain rippikoululaiset osallistuvat leikkiin. Rippikoululaiset vielä selailevat laulukirjaa ja ehdottelevat seuraavaa laulua. Tehdään kaksi jonoa vastakkain. Etummaisesta jonosta yrittävät napata kitaramusiikin päättyessä isosen pitelemää sukkaa mahdollisimman nopeasti. Voittaja voittaa hävinneen pelaajan joukkueeseensa. Isoset soittavat erilaisia musiikkeja taitavasti kitaralla. Kilpailun ajan ja sen jälkeen on hyvä tunnelma. Rippikoululaiset ja isoset vitsailevat yhdessä.

Muita joukkueleikkejä oli *Tyynyformula*¹⁶ ja nimileikki nimeltään *Peittoleikki*¹⁷.

Yksilökilpailuleikkejä oli neljä: *Rakkaani, jos rakastat minua* -leikki, nimileikki nimeltään *Nimiläpsy*¹⁸, *Hedelmäsalaatti*¹⁹ sekä nokkeluusleikki *Tsoni up -kerho* (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 22:05). Seuraavassa on esimerkki *Rakkaani, jos rakastat minua* -leikin leikkimisestä viidennessä iltaohjelmassa:

Matti-isonen sanoo kuin merkiksi, että nyt leikitään: ”Mennään rinkiin” Hän kertoo, että nyt leikitään leikkiä Rakkaani, jos rakastat minua. Matti sanoo: ”Hei mää haluan Miikan ja Heininkin mukaan.” Muutkin yrittävät suostutella ohjaajia mukaan, jopa rippikoululainen, joka ei edes vielä tiedä, miten leikki menee. Ohjaajat suostuvat. Leikissä istutaan ringissä ja tarkoituksena on sanoa viereiselle henkilölle, kukin vuorollaan ”Rakkaani, jos rakastat minua, hymyile minulle” ja saada hänet nauramaan. Toinen vastaa ”Rakkaani, vaikka kuinka rakastankin sinua, en voi hymyillä sinulle.” Jos nauraa, putoaa pelistä. Suoritukset saavat välillä ablodeja. Niin ne, joissa joku saa toisen nauramaan kuin nekin, joissa leikkijä pystyy olemaan nauramatta.

¹⁵ Jänis istui maassa -laululeikissä viitottiin isosten johdolla käsikoreografioilla ringissä seisten laulun sanat. Laulua nopeutettiin jokaisella laulukerralla.

¹⁶ Tyynyformulassa istuttiin lattialla ringissä. Leikissä oli kaksi joukkuetta siten, että joka toinen kuului aina samaan joukkueeseen. Ringissä kiersi kaksi tyynyä, kummallakin joukkueella oli oma tyyny. Joukkueen jäsenet ojensivat tyynyn aina seuraavalle oman joukkueen pelaajalle. Tavoitteena oli yrittää ohittaa toisen joukkueen tyyny.

¹⁷ Peittoleikissä leikkijät oli jaettu kahteen joukkueeseen. Joukkueet istuivat lattialla ja joukkueiden välissä oli peitto, jota isoset pitelivät. Molemmista joukkueista tuli vuorollaan peiton lähelle ihminen, peitto poistettiin ja vuorossa olevat yrittävät mahdollisimman nopeasti sanoa peiton takana olleen nimen. Ensimmäisenä nimen sanonut voitti hävinneen pelaajan omaan joukkueeseen.

¹⁸ Nimiläpsyä varten tuoleista tehdään rinki. Leikissä sanotaan jonkun nimi ja keskellä olevan pitää läpsäistä häntä polville rullatulla lehdellä ennen kuin se, jonka nimi on sanottu, sanoo jonkun toisen toisen leikkijän nimen. Jos keskellä olija ehtii läpsäistä, hän pääsee istumaan ja läpsäisty siirtyy keskelle.

¹⁹ Hedelmäsalaatti-leikkiä varten penkeistä tehdään rinki ja jokaiselle kuiskataan yksi hedelmän nimi. Kun keskelle jäänyt leikkijä sanoo jonkun hedelmän nimen, ne, joille on kuiskattu kyseinen hedelmä, vaihtavat paikkoja ja keskellä ollut yrittää päästä istumaan. Ilman penkkiä jäänyt jää keskelle ja sanoo jonkun hedelmän tai ”Hedelmäsalaatti”, jolloin kaikki vaihtavat paikkaa.

Yhteisleikkeihin osallistuivat yleensä isokset, tai ainakin osa heistä sekä rippikoululaiset. Vain kerran myös ohjaajat osallistuivat isosten toiveesta yhteisleikkiin. Heini-pappi kertoi osallistuneensa leikkiin isosten painostuksesta, vaikka ei muutoin leikkeihin yleensä osallistunut.

Heini: -- mielellään itse oisin jättäytynyt vaikka siitä elisestä Rakastatko -leikistä pois. En muista, sorruinko ryhmäpaineesta menemään vai tiesinkö mitä siellä tapahtuu, mutta mää voin kuvitella, että se ei semmonen hauska leikki kaikille kuitenkaan oo.

Tutkija: Joo. Nii... Sää et oikeestaan ollukkaan niissä leikeissä tai semmosissa mukana.

Heini: En oo joo. Muutama vuosi sitten mää aattelin, että ehkä mää oon leikkiny näitä tarpeeks, että antaa nuorempien leikkiä (hymyilee). Mutta hengessä oon mukana.

Leirillä oli myös huijausleikki nimeltä Häkki, jota ei kuitenkaan leikitty iltaohjelmassa. Kyseessä oli isosten ja ohjaajien huijaus rippikoululaisille. Huijaus oli toteutettu siten, että isokset toivoivat eri tilanteissa pitkin leiriä rippikoululaisten kuullen ohjaajilta, että he saisivat leikkiä rippikoululaisten kanssa tätä hauskaa Häkki-leikkiä ja ohjaajat kielsivät leikkimisen jyrkästi. Syyksi he sanoivat, että leikki on todella vaarallinen ja monilla leireillä on sattunut tapaturmia juuri tässä leikissä (ks. esimerkki-iltaohjelman kohta 41:20). Tällaisten isosten ja ohjaajien näyttelemien kohtausten myötä rippikoululaiset innostuvat leikistä, vaikka eivät edes tienneet, kuinka sitä leikitään. Lopulta isokset ja rippikoululaiset päättivät leikkiä *Häkkiä* ”salaa”, mutta turvajärjestelyt ovat tarkat: kaikkien on topattava itsensä tyynyillä ja peitoilla. Seuraavassa lainaus havainnointipäiväkirjasta viimeiseltä leiripäivältä.

Rippikoululaiset kantavat takkiensa sisällä tyynyjänsä salamyhkäisesti majoitusrakennuksesta ulkorakennukseen, jossa Häkkiä on päätetty leikkiä. Ohjaajia ei näy paikalla. Isokset vannottavat rippikoululaisia kulkemaan portaissa hiljaa, jottei saman rakennuksen alakerrassa oleva ohjaaja saa tietoa puuhista. Turvajärjestelyt ovat massiiviset: huone on vuorattu patjoilla ja rippikoululaiset sekä isokset ovat topanneet itsensä muun muassa tunkemalla takkiensa sisään tyynyjä. Paikalle on tuotu myös ensiapulaukku. Kaikki rippikoululaiset eivät osallistu, vaan he seuraavat oven suulla. Isonen johtaa leikkiä. Hän ohjeistaa väen alkuasetelmiin: kahteen riviin vastakkain ja painottaa, että kaikkien tulee seurata tarkasti, miten hän toimii ja tehdä perässä. Kunkin tulee asettaa toisen käden peukalo ja toisen käden etusormi vastakkain. Leikki alkaa: ”Hämä-hämähäkki kiipes langalle. Tuli sade rankka hämähäkin vei...” Kaikki laulavat ja tekevät isosen perässä laululeikkiin kuuluvat koreografiat. Rippikoululaisten ilmeet ovat hämmentyneitä. Hiljalleen he tajuavat, että kyseessä on huijaus. Isosia sekä leikistä pois jättäytyneitä naurattaa. Rippikoululaiset purkautuvat toppauksistaan. Rippikoululaiset ovat pettyneitä: ”Vähän tyhmä olo!”, ”Vähän tyhmää!”, ”Haistakaa isokset kyykky!” ”Tää kostetaan ens yönä!”. Timo, joka ei osallistunut leikkiin kommentoi ”Kusetusta! Onneks mää en nolannu itseeni siinä!”

Huijaus siis näytti aiheuttaneen leiriläisissä petetyksi tulemisen tunteita ja ruokkivan jopa kostamisen asennetta.

4.3.3 Laulut

Kussakin iltaohjelmassa laulettiin kolmesta kuuteen hengellistä laulua yhteislauluna. Jokainen rippikoululainen oli saanut oman *Elämän siiville* -nimisen laulukirjan, josta laulettiin iltaohjelman aikana keskimäärin neljä laulua. Leirin aikana iltaohjelmissa laulettiin kuuttatoista eri laulua, joista kymmenen laulua laulettiin ainoastaan kerran. Yhteislaulut kestivät puolestatoista minuutista neljään minuuttiin. Yhteislauluja laulettiin iltaohjelmissa kaikkiaan kolmekymmentä kertaa.

Kaikkein suosituin ja useimmiten laulettu laulu oli *Laula ihmisille*, joka laulettiin leirin iltaohjelmien aikana yhteensä kuusi kertaa. Etenkin rippikoululaispojat pitivät laulusta kovasti ja toivoivat lähes joka kerta, että laulettaisiin laulu ”sataneljäkaks” eli *Laula ihmisille* (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 10:20 ja 33:10). Toiseksi yleisin, viidessä iltaohjelmassa laulettu laulu, oli *Evankeliumi*. Laulu *Tuu mun vaimoksein* laulettiin kolmessa iltaohjelmassa. Laulut *Siunaa koko maailmaa*, *Pyhiinvaeltajan laulu* ja *Olet vapaa* laulettiin kahdessa iltaohjelmassa.

Yksi rippikoululaisista kertoi haastattelussa, kuinka eräs laulukirjan lauluista on hänelle erityisen tärkeä, sillä sitä oli laulettu hänen sisarensa hautajaisissa. Noora toivoi kyseistä *Onneni on olla Herraa lähellä* -laulua usein, kun iltaohjelman aikana valittiin seuraavaa laulettavaa laulua (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 10:20 ja 33:10). Vasta viimeisessä iltaohjelmassa hänen toiveensa toteutui ja Noora itketti laulun aikana. Osa leirin muista tytöistä huomasi tämän ja heidän ymmärtäväisistä katseistaan päätellen he näyttivät siltä, että he tiesivät, miksi Noora itki.

Rippikoululaiset huutelivat laulutoiveita lähes aina laulujen jälkeen sekä silloin, kun joku isosista ilmoitti, että kohta lauletaan tai kaappasi kitaran esille ja selaili laulukirjaa sen näköisenä, että seuraavaksi on vuorossa musiikkia. Tästä voi päätellä, että rippikoululaiset pitivät yhteislauluista. Isoset ottivat rippikoululaisten laulutoiveita vaihtelevasti huomioon ja päätöksen siitä, mitä laulua kulloinkin laulettaisiin, teki aina isonen.

4.3.4 Vapaaehtoisohjelmanumerot

Kolmannesta illasta eteenpäin kussakin iltaohjelmassa isoset pyysivät rippikoululaisten joukosta vapaaehtoisia erityisiä ohjelmanumeroita varten. Apuohjaaja oli päättänyt, ettei vapaaehtoisohjelmanumeroita ole leirin ensimmäisissä iltaohjelmissa ja hän perusteli tätä isosille sillä, että osallistuminen voi olla rippikoululaisille vielä ensimmäisinä iltoina epämiellyttävää.

Vapaaehtoisohjelmanumeroita oli leirin aikana yhteensä kuusi. Ne olivat luonteelta joko leikkejä, kilpailuja (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 01:10) tai sketsin omaisia esityksiä. Ohjelmanumeron kulkua ei paljastettu vapaaehtoisia pyydettyessä. Vapaaehtoisohjelmanumeroihin sisältyi usein jokin yllätyksellinen elementti. Välillä vapaaehtoisia jopa huijattiin ohjelmanumerossa ja välillä huijauksen tai yllätyksen kohteena oli koko yleisö. Seuraavassa esimerkki vapaaehtoisohjelmanumerosta nimeltä *Saharan autioma*:

Saara huutaa "Kolme vapaaehtosta!" Hän valitsee vapaaehtoisten rippikoululaisten joukosta Eevan, Anna-Liisan ja Anssin. Timo protestoi mielenosoituksellisesti ja pettyneenä: "Niin!! Mää en päässy ollenkaan!". Anssi ja Eeva viedään takahuoneeseen. Anna-Liisaa pyydetään menemään lattialle istumaan ja hänen päälleen laitetaan kaksi peittoa, niin ettei häntä näy sen alta lainkaan. Tuomas-isonen kertoo Anna-Liisalle, että hän on Saharan autiomaassa, jossa on kovin kuuma ja hänellä on paljon kaikkea turhaa päällä ja että nyt hänen tulee ottaa jotain ylimääräistä pois päältensä. Anna-Liisa ehtii ottamaan kaksi vaatetta pois ja heittämään ne pois peiton alta näkyville ennen kuin hoksaa, että ylimääräinen asia onkin peitto. Isoset oikein painottavat "ota jotain ylimääräistä pois sun PÄÄLTÄ!" Seuraavana vuorossa on Anssi. Hänelle kerrotaan sama tarina ja hän ottaa yltänsä ensin yhden, sitten toisen sukan, hupparinsa, --- aika monta vaatekappaletta kuitenkin siten, että hänellä on vielä housut ja päita yllä. Lopulta hän hoksaa ja ottaa peiton pois. Viimeisenä on Eeva. Hän heittää aina vaan vaatteita pois. Aina rintaliiveihinkin asti. Yleisö kiemurtelee naurusta, eikä ole uskoa. Anssi käy oikein tarkistamassa, kun Eeva on heittänyt rintaliivinsä peiton alta, että näkikö hän todella oikein. Heini-pappi nousee loppuvaiheessa ylös ja sanoo "Lopetetaan tämä jo! Onkohan tää leikki mennyt nyt vähän liian pitkälle..?" "Älä ota!" huutaa Anssi ja Timo Eevalle. Lopulta Eeva "tajuaa" ai tää peitto! Ja ottaa peiton pois. Hänellä olikin toiset vaatteet päällysvaateidensa alla ja hän on pukeissa. Yleisö on hämmentynyt. Eeva lyö kättä isosten kanssa. He olivat suunnitelleet koko jutun yhdessä ja myös ohjaajat olivat mukana juonessa. Ablodit. Rippikoululaiset kommentoivat "Tää oli kyllä hyvä!" "Se meni kyllä läpi!"

Myös Järvelän ja muiden (2004) tutkimuksessa esiintyi opettajien jekkuja oppilaille, joita voi verrata esimerkiksi *Saharan autioma* – vapaaehtoisohjelmanumeroon, *Ämpärikisaan* (ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 1:10) ja huijausleikki *Häkkiin*. Tällaisen negatiivisen huumorin käytössä on oltava varovainen ja sen käyttämisen edellytyksenä on hyvä oppilaantuntemus. (Järvelä & al. 2004, 42, 54)

Kuten joissakin sketseissä, myös vapaaehtoisohjelmanumeroissa oli kaksimielisiä ja seksistisiä elementtejä. Kuudesta vapaaehtoisohjelmanumerosta kolmessa on löydettävissä tällaisia piirteitä. Nämä ovat *Saharan autioma*, *Tiät sä, mikä tää on?* ja *Leirisääret*²⁰. Seuravassa esimerkki *Tiät sä, mikä tää on?* ohjelmasta viidennessä iltaohjelmassa:

²⁰ Leirisääret: Isonen pyytää kolme vapaaehtoista poikaa ja tyttöä. Keskellä on kome tuolia, jolle tytöt menevät istumaan. Vapaaehtoiset pojat viedään takahuoneeseen. Kun pojat on viety piiloon, tuoleille tulee kolme isospoikaa ja leiriläistyöt jäävät heidän taakseen seisomaan. Isoset ohjeistavat tyttöjä kikettelemaan. Pojat tuodaan yksitellen saliin silmät sidottuna. Heille annetaan tehtäväksi sääriä tunnustelemalla tunnistaa, kuka tyttö on kyseellä. Kun side poistetaan, selviää, että tuoleilla istuikin isospojat.

Tuomas pyytää neljä vapaaehtoista. Moni poika viittaa. Mika, Anssi, Noora ja Ronja valitaan. Ronja ja Tuomas menevät keskelle tuoleille istumaan vierekkäin. Tuomas näyttää kättänsä ”Tiät sä, mikä tää on?” ”Tiät sä, mitä sillä voi tehdä?” ja laittaa käden Ronjan olkapäälle. Hän kysyy saman kysymykset myös jalastaan ja laittaa jalan Ronjan polvelle. Hän näyttää huuliaan. ”Tiät sä mikkä nää on? Tiät sä mitä niillä voi tehdä?” Ronja vastaa ”Pussata.” ”Joo, mutta niillä voi tehdä myös näin.” Ja hän pärisyttää huuliaan sormella. Naurua ja ablodit. Myös isokset ovat tulleet yleisöön seuraaman sketsiä. Ronjaa pyydetään tekemään sama seuraavalle. Seuraava on Anssi. Hän kuitenkin tietää jutun ja sanoo siitä ”Joo, tiiän, sitten sää laitat sen käden mun olkapäälle ja sitten ja jalan ja sitten huulet.” Kalle sanoo yleisöstä. ”Ei se mitään. Se onkin tää juju tässä, että sää tiedöt tän ja me tullaankin Tuomaksen kanssa ja tullaan tähän.” Tuomas ja Kalle isokset tulevat Anssin syliin. Naurua. Anssia pyydetään tekemään sama Nooralle. Anssia huvittaa ja hän laittaa kädet kasvojen eteen, kun hän tajuaa, kuka sieltä tulee. Anssi tekee jutun hyvin nopeatempoisesti. Nooraa ei pyydetä enää tekemään juttua Mikalle vaan Tuomas tulee tekemään. Mika on nolona ja vastustelee Tuomaksen lähentelyä. Huulikohdassa Tuomas yrittää lähes pussata Mikaa.

Leirin aikana jokainen kahdestatoista rippikoululaisesta osallistui vähintään kerran vapaaehtoisohjelmanumeroon. Vapaaehtoisia oli etenkin loppuleiristä usein enemmän kuin ohjelmaan tarvittiin. Leiriläiset osallistuivat numeroihin vapaaehtoisesti, mutta välillä osittain muiden rippikoululaisten kannustuksesta tai painostuksesta.

4.3.5 Luottamusharjoitukset

Neljän ensimmäisen iltaohjelman päätteeksi ennen leiripostin jakamista oli luottamusharjoitus. Heini-pappi oli toivonut isosilta kyseistä ohjelmanumeroa ja apuohjaaja Eerika sekä Heini sopivat luottamusharjoituksista ennen kutakin iltaa. Eerika ohjeisti kunkin luottamusharjoituksen. Neljännen iltaohjelman jälkeen luottamusharjoitukset putosivat ohjelmasta.

Luottamusharjoituksissa kuljetettiin huoneessa silmänsä sulkenutta paria aluksi harteista kiinni pitämällä, seuraavaksi kaksi kättä ja myöhemmin yksi käsi vastakkain ja lopulta siten, että ainoastaan sormenpäät koskettivat toisiaan. Vain isokset ja rippikoululaiset osallistuivat luottamusharjoituksiin. Aluksi rippikoululaiset olivat pareja keskenään ja isokset keskenään. Ensimmäisten iltojen jälkeen, kun isokset olivat tutustuneet jo rippikoululaisiin paremmin, he hakivat heitä pariin luottamusharjoituksiin. Heini-pappi oli ohjeistanut Eerikaa ja isosia toimimaan parienmuodostuksessa tähän tapaan. Kahtena ensimmäisenä iltana luottamusharjoitus kesti noin viisi minuuttia. Kolmantena ja neljäntenä iltana luottamusharjoitus oli puolta pidempi, noin kymmenen minuuttia.

Luottamusharjoituksia ohjannut Eerika avannut rippikoululaisille luottamusharjoitusten tarkoitusta sanoin. Sen sijaan Matti-isonen käytti toisena iltana kesken luottamusharjoituksen puheenvuoron, jossa hän selitti, mitä harjoituksissa opetellaan:

Eerika: ”Sitten samalla tavalla kuin eilen, meillä on vielä jäljellä se luottamusharjoitusjuttu, joten valitkaa itsellenne sama tai eri pari ja nouskaa.” Tällä kertaa paria kuljetetaan kädet vastakkain takaperin. Monet availevat silmiään, pelleilevät ja naureskelevat harjoituksen aikana. Ennen parin vaihtoa Eerika tähdentää, että kuljetus tapahtuu rauhassa ja hiljaa. Matti sanoo vielä ”Ja hei. Mää haluan, että nyt jokainen nostaa kätensä ylös, joka haluaa, että teihin ei voi luottaa elämässä.” kukaan ei nosta kättä. ”Noniin,” Matti sanoo. ”Tää harjoitus on merkki siitä, että voiko teihin luottaa. Se, että te heitätte täällä rallia, niin te kontrolloitte sitä ihmistä. Sillä on silmät kiinni. Miettikää, miten tää heijastaa oikeeseen elämään.” Kuljettajanvaihdon jälkeen harjoitus menee huomattavasti rauhallisemmin.

Tällaista tilannetta, jossa kasvattaja – tässä tapauksessa isonen – tarttuu hetkeen ja osoittaa sanoin, mitä tilanteesta voidaan oppia, voidaan kutsua autenttiseksi oppimistilanteeksi. Yleensä autenttisella oppimisella tarkoitetaan todellisessa ja aidossa tilanteessa tapahtuvaa oppimista, eikä välttämättä tällaista järjestettyä harjoitusta (Lindblom-Ylänne & Nevgi 2003, 102). Konstruktivistisen oppimisteorian mukaan aidossa tilanteessa tapahtuva autenttinen oppiminen on tehokkainta. Kasvattajan tehtävä teorian mukaan onkin luoda oppimisympäristöjä, joissa oppijat aktivoituvat rakentamaan ja laajentamaan kokemusmaailmaansa. Oppimisympäristöt voivat tarvittaessa olla luottamusharjoituksen kaltaisia simuloituja tilanteita. Kasvattajan tehtävä on oppimisympäristöjen luomisen lisäksi ohjata keskustelua siihen suuntaan, että opittava sisältö ja oppijan elämäntodellisuus voivat kohdata (Pruuki & Tirri 2004, 37–41). Luottamusharjoituksen tapauksessa siis Heini-pappi loi oppimisympäristön, jonka apuohjaaja Eerika pani täytäntöön ja isonen otti vastuun keskustelun ohjaamisesta ja opittavan asian tähdentämisestä.

4.3.6 Leiriposti ja palkintojenjako

Leirin ensimmäisenä päivänä kullekin rippikoululaiselle, isoselle ja ohjaajalle annettiin salainen ystävä, jolle oli tarkoituksena kirjoittaa nimimerkillä kirje päivittäin. Kirjeitä varten isokset olivat askarrelleet postilaatikon. Leiripostin joukossa monet lähettivät myös muita kirjeitä toisillensa. Isokset jakoivat kirjeet kunkin iltaohjelman päätteeksi (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 1:06:20). Välillä myös Heini-pappi osallistui kirjeiden jakamiseen. Kirjeiden jakoseremoniaan kuului myös isosten esittämä postilaulu, jonka he lauloivat ”Pikkukakkosen posti” -sävelmällä:

”Hiihtisleirin posti! Postinlokero (kukin isonen luetteli eri numerot ja sanoi leirikeskusten nimen). Hiihtisleirin posti!”

Viimeisenä päivänä leirikirjeitä ei enää kirjoitettu vaan iltaohjelmassa paljastettiin kunkin salainen ystävä. Salaisten ystävien paljastusseremoniassa kukin arvasi

vuorollaan, kuka heille on mahtanut kirjoittaa ja paljastunut salainen ystävä oli seuraava arvaaja. Salaiset kirjeystävät halusivat toisiaan keskellä näyttämöä.

Kahden iltaohjelman päätteeksi ohjaajat jakoivat palkintoja ensimmäisten joukossa ulkoläksynsä suorittaneille rippikoululaisille (Ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 1:10:50). Palkintojenjako oli ainoa ohjelmanumero, jonka leirin ohjaajat iltaohjelmissa vetivät. Molemmissa palkintojenjakotilaisuuksissa nuorisotyönjohtaja luki ääneen palkintokirjaan kirjoittamansa Raamatusta lainatun muistolauseen. Palkinnot luovutettiin juhlallisesti ablodien kera.

5. Rippikoululaisten kokemukset ja arviot iltaohjelmasta

Rippikoululaiset reflektoivat haastatteluissa kokemuksiaan iltaohjelmista ja arvioivat iltaohjelmia. Heidän arviointilausumistaan muodostettiin kolme luokkaa: 1. Arviointi yhteistoiminnallisena ohjelmana, 2. Arviointi esityksenä ja 3. Arviointi suhteessa rippikoulun kokonaisuuteen. Arviointien luokittelu ja se, kuinka moni rippikoululaisista esitti kuhunkin luokkaan ja alaluokkaan kuuluvaa arviointia on esitetty kootusti taulukossa 5.

Taulukko 5: Rippikoululaisten kokemukset ja arviot iltaohjelmasta

Rippikoululaiset

1. Arviointi yhteistoiminnallisena ohjelmana	11
a) Yhteiseen toimintaan on mukava osallistua	10
b) On mukavaa päästä esille	3
c) Laulaminen ja musiikki on jäänyt mieleen	3
2. Arviointi esityksenä	12
a) Sketsien ja vapaaehtoisohjelmanumeroiden katseleminen on hauskaa	12
b) Osa sketseistä on tylsiä tai niitä ei ymmärrä	6
3. Arviointi suhteessa rippikoululeirin kokonaisuuteen	12
a) Iltaohjelma keventää rippikoululeiriä	10
b) Iltaohjelma on sisällöltään opetuksen vastapainoa	4
c) Iltaohjelman sketsit opettavat	1

5.1 Arviointi yhteistoiminnallisena ohjelmana

Kahdestatoista rippikoululaisesta yksitoista toi esille lausumia, joissa he arvioivat iltaohjelmaa yhteistoiminnallisena ohjelmana. Näistä lausumista muodostettiin kolme alaluokkaa. Alaluokat nimettiin seuraavasti: a) Yhteiseen toimintaan on mukava osallistua, b) On mukavaa päästä esille ja c) Laulaminen ja musiikki on jäänyt mieleen.

Yhteensä kymmenen leiriläistä mainitsi, että iltaohjelman yhteiseen toimintaan, kuten leikkeihin ja luottamusharjoituksiin on mukava osallistua. Yksi leiriläinen myös mainitsi, että kirjeiden saaminen on mukavaa. Mieluisina leik-

keinä he mainitsivat *Rakkaani, jos rakastat minua, Sukannappausleikin* ja *Peittoleikin*. Eeva mainitsi, että iltaohjelmassa oppii tuntemaan leiriporukan yhteisleikkien myötä.

Yhteisleikkien suosio tuli esille myös siinä, millaisia toiveita rippikoululaiset esittivät iltaohjelman suhteen. Kolmannen illan iltapalalla oli puhetta iltaohjelmasta ja Joel esitti toiveen: ”Mennään taas sitä tyynyjuttu!” Hän tarkoitti ensimmäisessä iltaohjelmassa ollutta *Tyynyformula*-leikkiä. Kuudentena päivänä Anssi kommentoi lounaalla: ”Mentäispä taas sitä Rakkaani, jos rakastat minua – leikkiä! Vähän oli helmi!”

Luottamusharjoituksiin osallistumisen mainitsi erikseen mukavana iltaohjelmasta mieleen jääneenä yhteensä kolme rippikoululaista.

Samu: On ihan ihan hauskoja leikkejä ja sitten on se toisen luottamustehtävä ---

Tutkija: Mitä sää niistä luottamustehtävistä ajattelet?

Samu: Ihan mukavia ja ei niissä varmaan mitään muuta oo, kun antaa toisen ihmisen käsiin ja silmät kiinni ja sitten se kuljettaa sua.

Samu ja Eeva kertoivat kokeneensa, että tunnelma oli kerran iltaohjelmassa laantunut. Molemmat viittasivat Häkki-leikki kohtaukseen (ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 41:20), jossa tunnelmaa laannuttanut isosten ja ohjaajien kinas-telu oli tarkoituksellista esitystä. Tämä tietenkin selvisi rippikoululaisille vasta viimeisenä päivänä.

Tutkija: Entä onks joku sitten ollu jotenki epäonnistunu?

Eeva: No ei sillee niinku kauheen epäonnistunu, mutta ehkä se toissa iltane, ku mejän piti mennä sitä Häkkiä, niin se tunnelma jotenki vähä laantu siä, kun ne ohjaajat alko vähä sanoo. Sitten mä aloin aatteleen, mikä se häkki o, kun mä en tiedä, mikä se on.

Vaikuttaisi siis siltä, että isosten tavoite saada rippikoululaiset kiinnostumaan Häkki-leikistä onnistui, vaikkakin kohta-
aus laannutti iltaohjelman tunnelmaa ainakin hetkellisesti.

Viimeisenä leiri-iltana rippikoululaiset, isokset ja ohjaajat kokoontuivat ruokasaliin syömään herkkuja. Pöydät on aseteltu ringiin. Tunnelman täytti hyväntuulinen keskustelu. Ohjelmassa oli muun muassa isosten leikkimielisiä ja raamatunlukuun rohkaisevia puheita, palkintojen jakoa sekä positiivisen palautteen lappujen jakaminen. Osa isosista ja Noora itkevät välillä haikeamielisinä.

Hyväntuulisessa keskustelussa jutellaan muun muassa iltaohjelman numeroista. Puhetta tulee Häkki-leikistä, Uuno Poronkorva –sketsistä ja Saharan autiomaan - vapaaehtoisohjelmanumerosta. Mika kommentoi: ”Vähän meitä on höynäytetty tällä leirillä.” Naurua.

Tämä rippikoululaisen kommentti hyväntahtoisen keskustelun lomassa osoittaa, että vaikka isokset huijasivat rippikoululaisia, ”höynäytyksissä” säilyi leikkimielisyyden hyväntuulinen henki.

Kolme rippikoululaista mainitsi, että erityisen mieluisaa oli ollut nimenomaan se, että iltaohjelmassa oli päässyt itsekin esille.

Tutkija: No miltä se on tuntunu olla niissä iltaohjelmissa?

Ronja: No mun mielestä siä on tosi kivaa ollu.

Tutkija: Mitä sää luulet, että mikä siitä on tehny sen, et se tuntuu kivalta?

Ronja: No ehkä se, kun välillä pääsee niinkun ittekin tekeen niitä kaikkee.

Ronja viittasi *Tiät sä mikä tää on?* -ohjelmanumeroon, jossa hän oli itse ollut vapaaehtoisena. Noora vaikutti haastattelussa siltä, että hän oli suorastaan nauttinut siitä, kun oli päässyt leikissä huomion kohteeksi.

Noora: Se oli kyllä hyvä, ku (naurahtaa) mentiin sitä peittoleikkiä, niin siä istuu Tuomas ja se peläyttää meijät tälleen ”Laa, Tuomas!” (imitoi) Sitte oli hyvä, kun toi Mika oli siinä. (innostuneesti) Mikan ois luullu, et ois mut keksiny, mun sit mä vaan ”Mmmika!” Se oli siis niin ”Öääää..”!

Tutkija: Mikä siinä oli niin ”Öääää..”?

Noora: Emmä tiä. Emmää aluks keksiny. Mää vaan pyöritin käsiä ja kaikki vaan nauro siinä.

Hän oli pitänyt myös siitä, kun yksi isonen tuli hänen viereensä usein istumaan.

Tutkija: No jos puhutaan vielä niistä iltaohjelmista niin... Tota, millasena sää oot kokenu olla siellä?

Noora: Ihan hyvänä. Kaikki kuuntelee ja Saara tulee välillä viereen istuun, kun sillä ei oo mitään tekemistä. Se on kivaa.

Kolme rippikoululaisista mainitsi, että on pitänyt iltaohjelmissa nimenomaan laulamisesta. Samu oli kokenut laulujen sanat mukaansatempaavina.

Tutkija: Jos sää muistelet noita iltaohjelmia, niin mitä sulla on erityisesti jääny sieltä mieleen?

Samu: Varmaan lauluja.

Tutkija: Miks?

Samu: Emmä tiä. Mää tykkään laulaa, vaikken mää osaa.

Tutkija: Mikä siinä on semmosta, että sää pidät siitä?

Samu: Kai ne sanat siinä vie mukanaan, sitten alkaa tykkäämään siitä.

Noora oli pitänyt erityisesti siitä, että isokset olivat ottaneet myös rippikoululaisten lauluehdotuksia vastaan. Erityisen merkitykselliseksi hän oli kokenut kappaleen ”Onneni on olla Herraa lähellä”.

Noora: Ja sitten siinä (iltaohjelmassa) lauletaan. Saa itte ehdottaa lauluja, niin sekin on tosi kivaa. Ettei ne vaan itte aina päätä, että ”lauletaan se ja se laulu”, vaan ottaa myös yleisöltä ehdotuksia.

Tutkija: Joo. Onks siä jotain semmosta, mistä sää oot niinkun erityisesti pitäny?

Noora: Mmm.. Tää neljäkuus-kappale ”Herra lähellä”, ku mun serkut esitti sen mun sis-kon hautajaisissa ja se oli mun isoveljen rippijuhlassa ja muutenki se on tosi tärkeä biisi.

5.2 Arviointi esityksenä

Kaikki 12 rippikoululaista arvioivat iltaohjelmaa esityksenä. Tämä luokka jakautuu kahteen alaluokkaan: a) Sketsien ja vapaaehtoisohjelmanumeroiden katseleminen on hauskaa ja b) Osa sketseistä on tylsiä tai niitä ei ymmärrä. Kun rippikoululaiset arvioivat iltaohjelmia, he kiinnittivät huomionsa yleensä nimenomaan

siihen, oliko iltaohjelmassa ollut hauskaa. Kun rippikoululaisilta kysyttiin, minkä he luulevat iltaohjelman tarkoituksen olevan, heistä yhdeksän arveli, että iltaohjelmia järjestetään rippikoululaisten viihdyttämisen vuoksi.

Tutkija: Mitä sää oletat, että minkä takia täällä riparilla pidetään tommosii iltaohjelmia?

Joel: Mm.. No ainakin sillain, että jos.. Kekkä täällä on mää ja Timo ja Samu ja nää, että ne nauraa tai sillain pitää siitä.

Kaikki leiriläiset kertoivat pitävänsä sketsejä hauskoina. Kahdeksan rippikoululaista mainitsi erikseen sketsejä, joista oli pitänyt tai jotka olivat jääneet heille mieleen – yhteensä 11 eri sketsiä, joista kahdeksan esitettiin esimerkki-iltaohjelmassa. Esimerkki-iltaohjelman sketseistä ainoastaan *Emmää oo sellanen tyttö* -sketsiä (Esimerkki-iltaohjelma, kohta 36:40) ei mainittu rippikoululaisten haastatteluissa. Rippikoululaisten mainitsemista, heidän pitämistään ja heille mieleen jääneistä sketseistä viisi sisälsi sanaleikin (*Puujalkasketsit Kaatopaikka ja Pururata, Uuno Poronkorva, Paljonko kello on? ja Igor*). Rippikoululaisille oli jäänyt mieleen myös kaikki viisi joka ilta toistunutta sketsiä (Esimerkki-iltaohjelmassa: *Käsienpesu* 00:30, *Igor* 17:05, *Hippa* 36:05, *Koirat* 39:45 ja *Pantomiiimi* 52:00). Rippikoululaiset mainitsivat myös yhden hölmöläishuumoria sisältävän sketsin (*Ollaanko jo rajan yli?*) sekä yhden seksististä tai kaksimielistä huumoria sisältävän sketsin (*Uuno Poronkorva*, esimerkki-iltaohjelmassa kohta 14:00). Kolme rippikoululaispoikaa kertoi pitäneensä *Uuno Poronkorva* -sketsistä.

Anssi: Sitten ku Kalle tuli siihe vanhana Uunona, niin sitten se oli himo kiva.

Tutkija: Mikä niistä teki niinku kaikkein kivoimpia?

Anssi: No ku Kalle sano ne hauskasti, että Saara siitä ja rintojas hyväilen (naurattaa) ja sitte kaikkee sellasta.

Kaksi rippikoululaisista mainitsi pitäneensä mustaa huumoria sisältäneestä Villen äiti -sketsistä (ks. esimerkki-iltaohjelma, kohta 44:30). Kyseisessä sketsissä heistä erityisen hauskaa oli ollut Eerikan roolisuoritus pienenä lapsena.

Noora: Sitten se, kun Eerika esitti sitä pientä poikaa, että ”Noin Villenkin äitille kävi.” (nauraa) Se oli siis- Mää en olis pystyny pitää siinä vaiheessa pokkaa. Ne on muutenkin ihan sairaan hauskoja juttuja.

Leirin aikana sketsit elivät etenkin rippikoululaispoikien puheissa esimerkiksi ruokapöytäkeskusteluissa, kun rippikoululaispojat esimerkiksi imitoivat neljäntenä leiripäivänä iltapalapöydässä ja oppitunnilla iltaohjelmassa nähtyjä *Suuren taikurin* taikatemppeja. Tällaisessa imitoinnissa voi nähdä olevan kyse mallioppimisesta (ks. Nevgi & Lindblom-Yläne 2003, 98–99; Bandura 1977).

Seitsemäntenä päivänä päiväkahvilla rippikoululaispojat kyselevät isosilta tulevan illan sketseistä:

Mika: "Eiks eilen ollu (iltaohjelmassa) joku Kummeli-läppä? Eiks pitäny olla? Mitä tänä iltana on?" (kysyy isosilta)

Kaksi leiriläistä mainitsi, että myös vapaaehtoisohjelmanumeroiden katseleminen oli ollut hauskaa. *Ämpärikisasta* kahdelle rippikoululaistytölle oli jäänyt erityisesti mieleen kisaan osallistuneen Eevan säikähtäminen.

Kolme rippikoululaista kertoi osan sketseistä ja vapaaehtoisohjelmanumeroista olevan heille entuudestaan tuttuja seurakunnan lastenleireiltä tai koulusta, mutta he kertoivat siitä huolimatta pitäneensä niistä.

Puolet leiriläisistä kertoi, ettei ole pitänyt joistain sketseistä tai ettei ole tajunnut niitä. Kolme rippikoululaisista kertoi pitävänsä tylsinä jotain niitä sketsejä, jotka toistuivat joka ilta. Samu kertoi, ettei pidä Igor-sketsistä senkään takia, kun siinä huudetaan niin paljon.

Tutkija: No onks siä ollu jotain, mistä sää et oo oikein pitäny?

Samu: Emmää oo jaksanu sitä Igoria oikein kuunnella, kun se rääkyy niin paljo.

Tutkija: Miks se on ollu ikävää se rääkymine?

Samu: No ei oikein joka päivänä oo mukava kuunnella semmosta rääkymistä, ku kurkku suorana huutaa "Igor!"

Igorin lisäksi ainoat sketsit, joista rippikoululaiset eivät haastatteluiden mukaan pitäneet olivat jatkumot *Käsienpesu* ja *Pantomiiimi*. Anssi mainitsi, että ensimmäisen illan iltaohjelma ei ollut hauska.

Tutkija: ...No tota, täällä on ollu tosiaan viitenä iltana iltaohjelmia, niin onks sun mielestä tota sillain joku niistä ollu erityisen semmonen huippu?

Anssi: Noku oli se Uuno.

Tutkija Joo. Se päivä? Entä semmonen huono?

Anssi: Varmaan se ensimmäinen päivä.

Tutkija: Mitä sää aattelet, miks se oli huono?

Anssi: Noku siinä ei ollu mitää hauskaa. Kaikki nii tylsiä.

Rippikoululaisista ainoastaan yksi kommentoi haastattelussa huomanneensa, ettei kaikki isosten sketsit ole onnistuneet aivan kuten pitäisi, vaan isokset olivat menneet sekaisin repliikkiensä kanssa.

Aino: Kyllä huomaa, että välillä jokkut ei onnistunu, niinku me puhuttiin yhen isosen kanssa, että siinä muumipeikko-jutussa, et se sano liian aikasin siinä.

Kolme rippikoululaisista kertoi, ettei ole tajunnut kaikkia sketsejä ja kaksi jopa kertoi välillä nauravansa niillekin sketseille, joita ei ymmärrä, koska kaikki muutkin nauravat.

Tutkija: Mitä sää oot ollu mieltä niistä (iltaohjelmista), kun niitä on nyt ollu?

Timo: No ne on ollu ihan hirveen hauskoja. Jotain juttuja en tajuu, mut sitte niille kuitenkin nauran, ku kaikki muutki nauraa.

Timo mainitsi tästä, ettei tajua jotain tiettyä sketsiä myös kolmantena iltana saunan jälkeen ennen iltaohjelmaa, kysyessään isosilta, mikä sketsissä on ideana.

5.3. Iltaohjelman arviointi suhteessa rippikoululeirin kokonaisuuteen

Kaikki rippikoululaiset arvioi iltaohjelmaa suhteessa rippikoululeirin kokonaisuuteen. Nämä arviot jaettiin kolmeen alaluokkaan: a) Iltaohjelma keventää rippikoululeiriä, b) Iltaohjelma on sisällöltään opetuksen vastapainoa ja c) Iltaohjelman sketsit opettavat.

Jopa kymmenen rippikoululaista kertoi kokeneensa iltaohjelman rentouttavaksi vastapainoksi oppituntien rinnalle. Rippikoululaiset kokivat iltaohjelmat leppoisiksi hengähdystauoiksi rippikouluopiskelun – kirjoittamisen ja pulpetissa istumisen – rinnalle.

Aino: No iltaohjelmat on ollu sillain et ne on ollu kivoja. Ne on just silleen, että ei tarvi olla aina niinku pöntätä johki. Lukee ja tälleen.

Tutkija: No millasena sää oot kokenu noi iltaohjelmat, että millaselta sen on tuntunu olla niissä?

Aino: --- (siellä) saadaan välillä hengähtää ja pitää hauskaa.

Osa heistä koki, että iltaohjelmat ovat vastapainoa oppitunneille, nimenomaan siksi, että ne ovat toisenlaista ja rennompaa ohjelmaa kuin esimerkiksi oppitunnit sekä muu ohjelma.

Anna-Liisa: Iltaohjelmat on ollu kivoimpia, koska niissä on hauskaa ja siä saa olla vapaammin kun jossain oppitunnilla vaikka, jossa pitää kuunnella ihan, mitä siä puhutaan.

Tutkija: No mitä sää luulet, miks täällä riparilla pidetään tommosia iltaohjelmia? Mitä sää oletat?

Anna-Liisa: --- Että on niinkun muutakin, kun noita oppitunteja tai Raamatusta luetaan tai muuta. Että se ois vähä niinku muuta tekemistä.

Neljä rippikoululaisista ilmaisi, että heidän on vaikea nähdä, miten iltaohjelma liittyy muuhun rippikoulussa tapahtuvaan, etenkin rippikouluopetukseen. Tämä tuli ilmi, kun he perustelivat, miksi olivat sijoittaneet iltaohjelman rippikouluohjelmien tärkeysjärjestyksen häntäpäähän. Kokonaisuuden kannalta tärkeäksi useimmat rippikoululaiset näkivät esimerkiksi oppitunnit, raamattuopetuksen ja leirijumalanpalvelukset. Iltaohjelman heidän oli sen sijaan vaikea nähdä tukevan rippikoulun kokonaisuutta.

Tutkija: Sää laitoit ton iltaohjelman tonne ihan viimetteeks?

Joni: Mm... Ei se oo tärkeä.

Tutkija: Minkä takia?

Joni: Emmä tiä. Ei siä oo mitään hyödyllistä.

Yksi rippikoululaisista ilmaisi hyvin suorasanaisesti, ettei näe, mitä tekemistä iltaohjelmalla on kristinuskosta oppimisen kanssa.

Tutkija: Mitä sä niistä iltaohjelmista oikein aattelet?

Timo: No siis on ne ihan kivoja ja sillain, mut siis.. Jos niinku täällä ollaan oppimassa kristinuskosta ja tällain, niin ei sillä sillain oo kauheesti tekemistä asian kanssa.

Rippikoululaisten antamissa järjestyssijoissa oli enemmän vaihtelua keskenään kuin isosten ja ohjaajien tärkeysjärjestyksissä. Heidän keskimääräinen tärkeysjärjestyksensä rippikoulun sisällöille oli:

1. Oppitunnit
2. Pelasta maailma -video ²¹
3. Jumis
4. Raamis + Markus-visa
5. 6. ja 7. Medis, Olympialaiset & **Iltaohjelma**
8. Iltahartaus

Kaikkein tärkeimmiksi sisällöiksi rippikoululaiset sijoittivat joko jumiksen, oppitunnit, iltaohjelman tai olympialaiset. Yksi rippikoululainen lisäsi listaan nukkumisen, jonka hän sijoitti kaikkein tärkeimmäksi. Iltaohjelman sijoitti kolmen kärkeen yhteensä viisi kahdestatoista rippikoululaisesta ja viimeiselle tai toiseksi viimeiselle sijalle iltaohjelman sijoitti myös viisi rippikoululaista. Ne rippikoululaiset, jotka sijoittivat iltaohjelman listansa kärkikolmikkoon perustelivat sijaa sillä, että iltaohjelmat ovat kaikkein kivoimpia, joten he eivät vaikuttaneet pitävän iltaohjelmaa tärkeänä rippikouluopetuksen kannalta.

Tutkija: No kertoisit sä vähän tosta järjestyksestä, miks sä laitoit ne just tolleen?

Anssi: No iltaohjelma on hauskin ja se on kivaa ja sitte Olympialaiset --- no ne on kiivoimmat, niin mä vaan pistin jotenki nää loput.

Myös ne rippikoululaiset, jotka sijoittivat iltaohjelman tärkeysjärjestyksensä loppupäähän, perustelivat sijoitustaan sillä, että iltaohjelma on rippikoulun hauskaa ohjelmaa ja sen takia vähemmän tärkeää.

Tutkija: Sää laitoit sen (iltaohjelman) tohon ihan viimetteeks. Viimeseks tärkeimmäks jutuks. Miks sä sijoitit sen just siihen?

Joel: Joo, ku se oli sillain, että niinku nää oppitunnit ja nää eka ja sitten nää kaikki hauskat loppuun.

Tämäkin osoittaa, kuinka rippikoululaisten oli vaikea nähdä, miten iltaohjelma nivoutuu rippikoululeirin muuhun sisältöön.

Eeva oli ainoa rippikoululainen, joka mainitsi ajattelevansa, että osa iltaohjelman sketseistä liittyy rippikoulussa käsiteltäviin aiheisiin ja opettaa sitä

²¹ Kiinnostava yksityiskohta oli se, että jopa kaksi kolmasosaa rippikoululaisista sijoitti Pelasta maailma -videohetken sijalle 2–4, kun puolestaan isokset ja vetäjät pitivät sitä korkeintaan viidenneksi tärkeimpänä. Hartauselämää rippikoululeirillä edustivat leirijumalanpalvelukset eli *jumikset*, iltapäivän *medis*-hetket sekä isosten pitämät *iltahartaudet*. Rippikoululaisista kymmenen sijoitti iltahartaudet sijalle 5–7, kun puolestaan isokset ja ohjaajat sijoittivat ne tärkeimpien sisältöjen joukkoon. Medis- ja jumishetkiä rippikoululaiset pitivät puolestaan keskimäärin tärkeämpinä kuin isokset ja ohjaajat.

kautta, mutta totesi, että enemmän iltaohjelma on vitsailua. Kysyttäessä hän ei keksinyt esimerkkiä sketsistä, joka opettaa.

Tutkija: Mää oikeestaan oisin tosta iltaohjelmasta kiinnostunu, että mitä sää siitä aattelet. Sää sen laitoit tohon seittemänneks.

Eeva: No. Tota.. öö, no kyllä siäki niinku kaikkee opetustaki jotkut. Tai siä nyt enemmänkin vitsaillaan kaikesta. ---

Tutkija: Joo. Mitä sää aattelit, että siäki jotai opetusta. Mitä sää olit sanomassa?

Eeva: Noku niillä on niitä kaikkee niitä esityksiä, mikkä niinku kuuluu tähä asiaan. Niin seki jotenki opettaa.

Tutkija: Sanoisik sää jotai esimerkii vaikka tommosta.

Eeva: No. Nää... öö.. oota, kun mä mietin, mitä siä on... Noo... Emmä tiä, emmä saa nyt mitään päähä.

6. Tavoitteisuuden toteutuminen rippikoulun iltaohjelmassa

Tässä luvussa tarkastellaan, miten opetuksen linjakkuuden ja tavoitteisuuden ihanteet (Kansanen & al. 2000; Biggs 1996; Uljens 1997) toteutuvat rippikoulun iltaohjelmassa. Tavoitteisuuden ihanteen toteutumista tarkastellaan opetussuunnitelmakäsitteen avulla (Innanen 2005, 190–191; Uusikylä & Atjonen 2005, 51–56; Kansanen 2004, 43). Rippikoulun opetussuunnitelma *Elämä – usko – rukous* (2001) on vain kirjoitettu suunnitelma siitä, mitä ja miten rippikoulussa opetetaan. Rippikoulusuunnitelma 2001:n tulisi kuitenkin ohjata myös rippikoulun iltaohjelman tavoitteita ja toteutusta. Toteutunut iltaohjelman opetussuunnitelma sisältää ne iltaohjelman tavoitteet, joita isokset ja ohjaajat iltaohjelmalle asettavat (luku 3). Iltaohjelman koettu opetussuunnitelma on puolestaan se toteutunut iltaohjelma, jonka rippikoululaiset, isokset ja ohjaajat kokevat (luku 4). Iltaohjelman piilopetussuunnitelmaan sisältyvät ne tiedostetut ja tiedostamattomat iltaohjelmassa vaikuttavat tavoitteet, joita ei olla tehty näkyviksi.

Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamia tavoitteita (toteutettu opetussuunnitelma) peilataan Rippikoulusuunnitelman 2001 tavoitteisiin (kirjoitettu opetussuunnitelma) sekä iltaohjelman toteutukseen ja rippikoululaisten arvioihin ja kokemuksiin (koettu opetussuunnitelma). Tämän avulla selvitetään, millaisia piilopetussuunnitelmaan kuuluvia piilotavoitteita iltaohjelmalla on.

6.1 Ryhmän koheesion edistämiseen liittyvät tavoitteet

Tavoitteiden ja toiminnan välillä voidaan nähdä jännitteisyyttä erityisesti siinä, kuinka kaikki isokset ja ohjaajat painottivat, että iltaohjelman tavoitteena on olla hauskaa yhdessäoloa ja parantaa ryhmän koheesiota, mutta toteutus oli kuitenkin hyvin isosvetoinen. Voidaan todeta, että iltaohjelma oli toteutukseltaan suorastaan isosten ”show”. Tila oli järjestetty siten, että isokset istuvat ja näyttelevät estradilla (ks. kuvio 3, s. 62). Keskimäärin kolmasosa iltaohjelmiin käytetystä ajasta kului isosten sketsien parissa, kun puolestaan yhteisleikkeihin käytettiin vain keskimäärin viidesosa ja yhteislauluihin reilu kymmenesosa ajasta. Yhteislauluissakin isosten rooli esilaulajina ja soittajina oli merkittävä. Myös leirin päiväohjelmaan isosten kirjoittama ”Iltaohjelma by isokset”, kuvastaa hyvin heidän asennoitumistaan ja omistautumistaan iltaohjelman toteutukseen: iltaohjelma on isosten toteuttama ohjelmanumero. Tutustumista ja ryhmähenkeä iltaohjelmissa edistävät sket-

sejä ansiokkaammin yhteisleikkien ja luottamusharjoitusten kaltaiset ohjelmat, joissa rippikoululaiset pääsivät toimimaan toistensa ja isosten kanssa. Luottamusharjoitusten kesto oli iltaohjelmassa enimmillään 15 prosenttia iltaohjelman kokonaiskestosta ja neljännen illan jälkeen ne putosivat koko ohjelmasta.

Kuten isokset ja ohjaajatkin, myös rippikoulun opetussuunnitelmassa rippikoululle asetetaan lämpimän vuorovaikutuksen, ryhmäytymisen ja hyvän ilmapiirin edistämisen tavoitteita. Tällaisten tavoitteiden edistämiseen tulisi rippikoulusuunnitelman mukaan kiinnittää huomiota erityisesti rippikoulun alkuvaiheessa. Avoin ilmapiiri ja lämmin vuorovaikutus ei rippikoulusuunnitelman mukaan ole kuitenkaan itseisarvo, vaan niillä on tärkeä merkitys oppimismotivaation kannalta ja ne ovat edellytys onnistuneelle rippikoulutyöskentelylle. Rippikoulusuunnitelman mukaan ryhmäytymisen lisäksi tulisi myös ryhmästä luopumiselle rippikoulun loppuvaiheessa antaa tilaa ja aikaa. Rippikoulusuunnitelmassa mainitaan tavoitteeksi myös vuorovaikutustaitojen oppiminen. (RKS 2001, 11–14, 23.)

Rippikoululaisista kukaan ei maininnut haastattelussa yhteis- tai ryhmähenki sanoja. Heidän haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella kaikki kuitenkin olivat viihtyneet iltaohjelmissa pääasiassa hyvin. Tämä ilmeni esimerkiksi siinä, kuinka he kuvailivat iltaohjelmaa hauskaksi ja kertoivat, että olivat pitäneet sketseistä, yhteisleikeistä ja vapaaehtoisohjelmanumeroista. Se, kuinka he odottivat iltaohjelmaa, tuli esille myös siinä, kuinka he esimerkiksi kyselivät isosilta tulevan illan ohjelmasta. Myös Heini-pappi kertoi tehneensä havainnon, että leiriläiset odottavat iltaohjelmia kovasti.

Myös konstruktivistisen oppimiskäsityksen valossa lämpimän vuorovaikutuksen edistäminen oppimisryhmässä on perusteltua. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan nimittäin ihminen rakentaa uutta tietoa vanhan tiedon varaan, minkä vuoksi opetuksessa on hyvä lähteä liikkeelle siitä, mitä oppilas tietää etukäteen. Jotta tällainen aikaisemmista tiedoista keskustelu sujuisi, opettajan on hyvä edistää ryhmässä lämmintä vuorovaikutusta. Sosiaalisen konstruktivismi painottaa erityisesti sitä, että ihminen oppii aina yhteydessä muihin ihmisiin. Sosiaalista vuorovaikutusta pidetään keskeisenä pedagogisena välineenä myös symboliseen interaktionismiin pohjautuvassa oppimiskäsityksessä, ja vuorovaikutuksen ajatellaan olevan myös yksi syvällisen oppimisen edellytys. (Pruuki & Tirri 2004, 44; Tynjälä 1999, 37–39, 50–60; Puolimatka 2002, 44, 238–289; Biggs 1991, 220.)

Isosten ja ohjaajien asettamat yhdessä nauramisen ja hauskan pitämisen tavoitteet ovat myös huumoritutkimuksen valossa perusteltuja ryhmän ilmapiirin kannalta. Naurun on todettu heijastavan tuntemattomien ihmisten välistä keskinäistä hyväksyntää, lyhentävän ihmisten välistä kuilua, rentouttavan ilmapiiriä ja edistävän avoimuutta (Stebbins 1977, 212; Järvelä & al. 2004, 54). Myös opettajan ja oppilaiden todettu olevan hetkellisesti samalla tasolla toistensa kanssa, kun he nauravat yhdessä (Stebbins 1982, 94–95).

Haastattelut ja havainnointi antoi viitteitä siitä, että esimerkiksi luottamuksen ja tutustumisen edistämiseen tähtäävät tavoitteet toteutuivat iltaohjelmassa kohtuullisen hyvin. Esimerkiksi isokset kokivat, että luottamusharjoitukset edistivät kontaktin saamista rippikoululaisiin. Myös rippikoululaiset olivat pitäneet luottamusharjoituksista. Luottamusharjoitukset osoittautuivat siis osittain niin tavoitteiltaan, toteutukseltaan kuin arvioinniltaan rippikoulusuunnitelman tavoitteiden kanssa linjakkaaksi toiminnaksi. Luottamusharjoitusten voi nähdä olevan myös konstruktivististen oppimisteorioiden valossa perusteltu menetelmä. Ristiriitaisuutta isosten ja ohjaajien asettamien ryhmän koheesion edistämiseen pyrkivien tavoitteiden kanssa on kuitenkin siinä, että luottamusharjoituksiin osallistuivat ainoastaan rippikoululaiset ja isokset. Ikään kuin leirin ohjaajat olisivat rippikoulussa isosista ja leiriläisistä erillinen ryhmä.

Isosten ja ohjaajan tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelmassa on tarkoitus edistää rippikoululaisten ja isosten tutustumista toisiinsa, voidaan nähdä myös oppimismotivaation syntymisen kannalta relevantteina tavoitteina, sillä ihmisryhmät joihin halutaan kuulua vaikuttavat motivaatioon eli auttavat sisäistämään kyseisen ryhmän tavoitteita (Byman 2002, 35). Ristiriitaista tässäkin kuitenkin on, että tavoitteet viittasivat ainoastaan nimenomaan isosten ja leiriläisten tutustumiseen keskenään, eivätkä myös ohjaajien tutustumista leiriläisten kanssa.

On vaikea arvioida autoiko iltaohjelma rippikoululaisia olemaan paremmin oma itsensä, kuten useat isokset asettivat tavoitteeksi. Ainakin voi sanoa, että iltaohjelmissa rippikoululaiset ilmaisivat avoimesti, pitivätkö esimerkiksi sketseistä ja leikeistä (ks. esimerkki-iltaohjelman kohdat 16:50 ja 52:00). Isokset ajattelivat, että kun he laittavat iltaohjelmissa itsensä likoon, myös leiriläiset rohkaistuvat olemaan esillä. Kolme leiriläistä mainitsi haastattelussa erityisesti pitäneensä iltaohjelmassa vapaaehtoisohjelmanumeroihin osallistumisesta, minkä voi ajatella kertovan siitä, että he rohkenivat tuoda itseään esille. Tosin ei ole mahdollista päätellä, mikä vaikutus isosten esityksillä oli tähän rohkeuteen.

Kaikki isokset ja molemmat ohjaajat asettivat iltaohjelman tavoitteeksi, että kaikki pääsisivät osallistumaan siinä esimerkiksi leikkien myötä. Molemmat ohjaajat ja viisi isosta arvioi, että tavoite ei ole kaikin puolin onnistunut. Myös havainnoin perusteella sellaista ohjelmaa, johon kaikki osallistuvat, oli iltaohjelmassa isosvetoisen ohjelman määrään suhteessa vähän (ks. Kuvio 4, s. 63). Vaikka rippikoululaiset pääsivät iltaohjelmassa osallistumaan suhteellisen vähän, he olivat arviointien perusteella kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiä siihen, kuinka olivat iltaohjelmassa päässeet osallistumaan. Jopa 11 rippikoululaista arvioi iltaohjelmaa yhteistoiminnallisena ohjelmalla (ks. Taulukko 5, s. 79). Siitä, että leikkeihin ja vapaaehtoisohjelma-numeroihin osallistuminen oli rippikoululaisille erityisen mieluisaa, kertoo sekin, että jokainen heistä osallistui leirin aikana vähintään kerran vapaaehtoisohjelma-numeroon.

6.2 Iltaohjelman hauskuuteen, sujuvuuteen ja monipuolisuuteen keskittyvät tavoitteet

Rippikoululaisten haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella isosten ja ohjaajien asettamat iltaohjelman viihdyttävyyttä tavoittelevat päämäärät, etenkin nauramisen tavoitteet toteutuivat hyvin. Isosten lisäksi myös rippikoululaisilla vaikutti olevan vahva käsitys siitä, että hyvä iltaohjelma on nimenomaan hauska iltaohjelma. Kuitenkaan kaikki sketsit eivät naurattaneet rippikoululaisia ja osa vaikutti aiheuttavan lähinnä hämmennystä. Nauramisesta vaikutti tulleen jossain määrin suorastaan itse tarkoitus, sillä haastatteluissa neljä rippikoululaisista kertoi, ettei ole tajunnut kaikkia sketsejä ja kaksi jopa kertoi välillä nauravansa niillekin sketsseille, joita ei ymmärrä, koska kaikki muutkin nauravat.

Iltaohjelman sujuvuuteen ja organisointiin liittyvät isosten ja toisen ohjaajan mainitsemat tavoitteet toteutuivat iltaohjelmassa vaihtelevasti. Esimerkiksi odotteluajan suuri määrä iltaohjelmassa (keskimäärin 20% iltaohjelman kestosta) kertoo siitä, ettei tavoite toteutunut, kuten isokset ja ohjaaja toivoivat. Myös iltaohjelmien valmistelu jäi isosilta toisinaan puolitiehen. Iltaohjelmien monipuolisuus eli sketsien, leikkien ja laulujen tasainen määrä iltaohjelmassa toteutui hyvin vaihtelevasti (ks. kuvio 5, s. 64). Seitsemän isosta ja toinen ohjaajista arvioivat, ettei iltaohjelman sujuvuus, monipuolisuus tai hauskuus toteutunut täysin heidän toivomallaan tavalla.

Kun on tutkittu opettajien huumorinkäyttöä, on havaittu että kouluopetuksessa ohjaajat käyttävät huumoria muun muassa oppimisen motivointiin ja aiheen

keventämiseen (Järvelä & al. 2004, 55). Olennainen kysymys kuitenkin on, palveleeko aiheesta täysin irrallinen huumori oppimista, onko se täysin harmitonta vai voiko siitä olla kokonaisuuden kannalta haittaa. Nauramisen lisäksi tärkeää on myös se, mille nauretaan. Huumoriteorioiden mukaan huumori voi syntyä esimerkiksi yllättävyydestä, vahingonilosta eli toisen virheelle nauramisen kautta, huomion kiinnittymisellä johonkin tiettyyn teemaan tai nolostumisesta (Foot & McCreddie 2006, 297–298). Iltaohjelmien sketseissä ja vapaaehtoisohjelmanumeroissa oli havaittavissa kaikkia näitä. Nauraminen ei myöskään ole aina ainoastaan positiivisten tunteiden ilmaisua. Esimerkiksi Foot ja McCreddie (2006) ovat luokitelleet naurua huumorinauruun, sosiaaliseen ryhmän koheesiota edistävään ja mielihyvää ilmaisevaan nauruun sekä välinpitämättömään mukana nauramiseen, tunteiden peittämiseen pyrkivään, vähättelevään, ahdistuneisuutta ilmaisevaan ja ilkeään nauruun (Foot & McCreddie 2006, 308–310).

Järvelän ja muiden (2004) tutkimuksen mukaan opettajan huumori ei saanut vastakaikua, jos opettajan ja oppilaan vuorovaikutus ei ollut kunnossa (Järvelä & al. 2004, 55). On siis perusteltua, että rippikoulussakin panostetaan etenkin alussa enemmän tutustumiseen ja vuorovaikutuksen edistämiseen kuin rippikouluilaisten hauskuuttamiseen.

Rippikoulusuunnitelma 2001 ei aseta tavoitteita, joiden mukaan rippikoulussa tulisi järjestää sujuvan ja monipuolisen viihteellisen ”shown” kaltaista ohjelmaa.

6.3 Rippikoulun keventämiseen tähtäävät tavoitteet

Seitsemän isosta ja toinen ohjaajista asetti iltaohjelmalle tavoitteita, jotka tähtäsivät rippikoulun kokonaisuuden keventämiseen. Jopa 11 rippikouluilaista arvioi, että iltaohjelma on rippikouluopetuksen vastapainoa. Heistä ilmaisi, että iltaohjelma on kevyempää ohjelmaa kuin opetus ja neljä ilmaisi, että iltaohjelma on opetuksen vastapainoa nimenomaan sisältöjensä puolesta. Ainoastaan yksi rippikoululainen arvioi, että iltaohjelmassa opitaan samoja sisältöjä kuin oppitunneilla, mutta hän ei kuitenkaan keksinyt tästä esimerkkiä. Sitä, kuinka rippikouluilaisten oli vaikea nähdä, miten iltaohjelma palvelee rippikoulun kokonaisuutta, kertoo sekin, että useimmat heistä sijoittivat iltaohjelman vähiten tärkeimpien rippikoululeirin ohjelmien joukkoon. Isot ja ohjaajat näkivät iltaohjelman keskimäärin tärkeämpänä kuin leiriläiset.

Jotta olisi mahdollista luotettavammin arvioida, toteutuiko isosten ja toisen ohjaajan asettama tavoite, että iltaohjelma olisi opetuksen vastapainoa, oppitunneilla, olisi rippikoululeirin oppitunteja pitänyt havainnoida ja analysoida tarkemmin. Havainnoinnin perusteella on kuitenkin mahdollista sanoa, että tunnelma oppitunneilla oli hyvin erilainen verrattuna iltaohjelmien tunnelmaan. Oppitunneilla rippikoululaisten ilmeet olivat välillä pitkästyneitä ja he puuhailivat omiaan. Iltaohjelmassa sen sijaan raikui nauru ja rippikoululaiset osallistuivat ohjelmaan ja sen seuraamiseen pääosin innostuneesti.

Rippikoulusuunnitelmassa ei aseteta tavoitteita, joiden mukaan rippikoulussa tulisi tylsän rippikouluopetuksen vastapainona tarjota kevyempää ohjelmaa. Rippikoulusuunnitelma kannustaa enemmänkin käyttämään opetuksessa ylipäänsä monipuolisia ja nuorten elämään kytkeytyviä opetusmenetelmiä, kuten vaikkapa draamaa.

Järvelän ja muiden (2004) tutkimuksen mukaan opettajat käyttivät huumoria opetuksessa motivoinnin keinona muun muassa piristykseenä oppituntien välissä ja houkuttelemalla hauskojen juttujen avulla oppimaan. (Järvelä & al. 2004, 43) Tätä voisi verrata isosten ja ohjaajien tavoitteeseen, jonka mukaan iltaohjelma on tasapainottavaa kevennystä oppituntien ja muun ohjelman rinnalle. On kuitenkin todettava, että jos huumoria on rippikoulussa vasta monta tuntia oppimistuokion jälkeen, se tuskin motivoi oppimistuokiassa oppimiseen.

6.4 Iltaohjelman hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet

Kaikkien isosten ja molempien ohjaajien ilmaisemien hengellisten ja seurakunnallisten tavoitteiden voidaan nähdä olevan linjassa rippikoulun yleistavoitteen kanssa. Yleistavoite on rippikoulusuunnitelman mukaan, että nuori "vahvistuu --- uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan --- kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä" (RKS 2001, 19). Kaiken rippikoulussa tapahtuvan pitäisi palvella tätä tavoitetta. Kuten isokset ja ohjaajatkin, myös rippikoulusuunnitelma painottaa myös hengellisen musiikin merkitystä rippikoulussa. Sen avulla voi oppia Jumalasta, kokea Jumalan läsnäoloa ja käsitellä vaikeitakin asioita. (RKS 2001, 33)

Rippikoulusuunnitelman mukaan rippikoulutyöskentelyn tulisi tukea hengellisen elämän hoitamista, jolloin esimerkiksi rukouksen tulisi olla läsnä kaikessa rippikoulun työskentelyssä (RKS 2001, 29). Kaksi poikaisosta mainitsi haastattelussa iltaohjelmissa laulettujen laulujen olevan ylistystä ja rukousta. Hengellisten

laulujen lisäksi hengellisen elämän hoitamista tukevia elementtejä voisi ajatella olleen neljännen ja viidennen iltaohjelman palkintojenjakotilaisuudet, joissa ohjaaja lausuu ääneen muistolauseeksi annetut Raamatun jakeet. Myös palkintokirjan, Uusi Testamentti ja Psalmit, voisi ajatella kannustavan oman hengellisen elämän hoitamiseen Raamattua lukemalla.

Ohjaajat ja kuusi isosta asetti tavoitteeksi, että iltaohjelma voisi murtaa ja luoda käsityksiä uskovan elämästä ja Jumalasta. He ajattelivat, että iltaohjelma voisi esimerkiksi murtaa ennakkoluuloja siitä, ettei uskovaiset voisi pitää hauskaa. Havainnoinnin perusteella on vaikea sanoa, mursiko iltaohjelmat rippikoululaisten ennakkoluuloja, mutta ainakin he näkivät iltaohjelmissa hauskaa pitämässä isosia, joista ainakin osa kertoi uskostaan avoimesti esimerkiksi iltahartauksissa. Myös rippikoulusuunnitelma ottaa huomioon, että rippikoulussa rakennetaan kuvaa uskosta ja seurakunnasta koko ajan havainnoimalla vallitsevia käytäntöjä ja aistimalla ilmapiiriä. Rippikoulusuunnitelman mukaan rippikoulussa on mahdollista myös purkaa vääristyneitä käsityksiä kristinuskosta, mikäli ilmapiiri on avoin. (RKS 2001, 11)

Neljä isosta asetti iltaohjelman tavoitteeksi opettaa lähimmäisen rakkaudesta sketsien, laulujen, leikkien ja leiripostin avulla sekä viihdyttämällä rippikoululaisia. Havainnoinnin perusteella lähimmäisenrakkaudesta oppimista voi nähdä iltaohjelmissa tapahtuneen etenkin siinä, kuinka rippikoululaiset viimeisenä iltana alkoivat spontaanisti auttamaan yhdessä isosia sketsistä tulleiden sotkujen siivoamisessa (ks. sivu 70) Yksikään rippikoululainen ei haastattelussa maininnut mitään siihen viittaavaa, että olisi iltaohjelmissa oppinut lähimmäisenrakkaudesta.

Isosten tavoitteessa, että iltaohjelmassa voisi oppia lähimmäisenrakkaudesta, voi nähdä olevan kyse pyrkimyksestä vaikuttaa asenteisiin. Pruukin ja Tirrin (2004) mukaan asenteiden muuttuminen ei ole mahdollista, ellei muutos koske niin asenteen tiedollista, tunteenomaista kuin toiminnallistakin ulottuvuutta. Esimerkiksi tunnepuoleen voidaan vaikuttaa tarjoamalla myönteisiä kokemuksia. (Pruuki & Tirri 2004, 44–45.) Iltaohjelman tavoitteiden, joiden pyrkimyksenä on esimerkiksi hyvän ilmapiirin luominen, voidaan nähdä siis tukevan asenteisiin vaikuttamisen tavoitteita, sillä hyvän ilmapiirin kokemus kristittyjen kanssa voi vaikuttaa nimenomaan tähän asenteen tunteenomaiseen ulottuvuuteen.

Molemmat ohjaajat ja kaksi isosista painottivat laulujen merkitystä iltaohjelmassa. Tavoite toteutui varmasti ainakin Noora-rippikoululaisen kohdalla, kun hänelle merkityksellinen toivelaulu laulettiin viimeisessä iltaohjelmassa. Yhteis-

laulujen osuus iltaohjelmissa oli kuitenkin pieni (keskimäärin vain 19% iltaohjelman kestosta) suhteutettuna siihen, kuinka merkittävänä isokset ja ohjaajat yhteislauluja pitivät. Niin ohjaajat kuin isoksetkin kiinnittivät huomiota laulujen vähäiseen määrään ja arvioivat, että lauluja olisi iltaohjelmissa voinut laulaa enemmän ja monipuolisemmin. Kolme rippikoululaista kertoi, että iltaohjelmissa laulaminen oli heille erityisen mieluisaa.

Isosten mainitsemat tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelmassa pelleilevien isosten näkeminen saattaisi esimerkiksi herättää rippikoululaisissa kiinnostusta lähteä mukaan isostoimintaan, voidaan nähdä jonkinlaisena sosiaalisen motiivoinnin tavoitteena. Tutkimusten mukaan se, että oppija näkee ihmisen, joka on innostunut asiastaan, saattaa herättää uteliaisuutta ottaa selvää asiasta (Biggs & Tang 2007, 34–35, 37). Tämän tavoitteen toteutumista ei tutkimuksen perusteella pystytä juuri arvioimaan. Kuitenkin vaikkapa sen, kuinka rippikoululaiset viimeisenä iltana innostuivat kokeilemaan iltaohjelman roolivaatteita voi kertoa kiinnostuksesta isosen näyttelemistehtävää kohtaan.

Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat hengelliset tavoitteet vaikuttavat leiriläisten arvioinnin perusteella toteutuneen huonosti. Vain yksi rippikoululainen mainitsi näkevänsä iltaohjelmassa liittymäkohtia muuhun rippikouluopetukseen. Neljä leiriläistä ilmaisi näkevänsä ristiriitaisuutta iltaohjelman ja muun rippikoulussa tapahtuvan välillä. Myös kolme isosta oli sitä mieltä, että iltaohjelma ei palvele sitä tarkoitusta, jonka he rippikoululla näkevät olevan. Vaikuttaa siis siltä, että vaikka isokset ja ohjaajat asettivat iltaohjelmalle rippikoulusuunnitelman suuntaisia sisällöllisiä ja hengellisiä tavoitteita, ne etsivät vielä osittain muotoaan käytännön toteutuksessa.

6.5 Iltaohjelman piilotavoitteet

Iltaohjelman piilotavoitteiksi voidaan määritellä kaikki ne tavoitteet, joita ei olla tehty näkyviksi. Piilotavoitteiksi luetaan tässä ne isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat tavoitteet, jotka eivät ole linjassa rippikoulun virrallisten tavoitteiden kanssa sekä ne asiat, joita iltaohjelmassa tapahtuu, mutta jotka eivät ole isosten ja ohjaajien tavoitteiden mukaisia.

Isosten ja ohjaajien tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelman tarkoitus on olla hauskaa viihdettä, voidaan nähdä iltaohjelman piilotavoitteena. Isokset asettivat iltaohjelman tavoitteeksi muun muassa sen, että he voisivat asettaa itsensä siellä naurunalaiseksi. Järvelän ja muiden tutkimuksen mukaan myös kouluopetta-

jat pilailevat toisinaan omalla kustannuksellaan. Samassa tutkimuksessa esiintyi myös opettajien jekkuja oppilaille, kuten tässäkin tutkimuksessa esimerkiksi isosten (ja ohjaajien) huijausleikki Häkki sekä vapaaehtoisnumerot, joissa esiintyi yleisön huijaamista. (Järvelä & al. 2004, 42). Tällaisen Järvelän ja muiden luokitteleman negatiivisen huumorin käytössä on oltava varovainen ja sen käyttämisen edellytyksenä on hyvä oppilaantuntemus. (Järvelä & al. 2004, 54) Esimerkiksi nolausleikkejä, kuten *Saharan autiomaa* onkin syytä käyttää erittäin harkiten, jos lainkaan, ja rippikoululaiset on tunnettava hyvin, kun tämänkaltaista huumoria käytetään.

Sketseistä kritiikkiä rippikoululaisilta sai ainoastaan jatkumosketsit, joita rippikoululaiset olivat niiden toistumisen takia pitäneet tylsinä. Useat jatkumosketseistä avautuivatkin heille vasta viimeisenä iltana, jota ennen ne osoittautuivat niitä tuntemattomalle yleisölle absurdeina. Kaksi rippikoululaista kertoi kokeneensa, että iltaohjelman tunnelma meni hetkellisesti pilalle, kun ohjaajat kielsivät leikkimisen kesken Häkki-leikin aloittamisen. Kyseessä oli todellisuudessa isosten ja ohjaajien näyttelemä kohtaus. Koska tämä oli ainoa hetki, jolloin rippikoululaiset kertoivat kokeneensa iltaohjelman ilmapiirin varsinaisesti huonoksi, esimerkiksi Häkki-leikin kaltainen huijausleikki voidaan nähdä riskinä rippikoulun ilmapiirin kannalta. Leikkimielisessä höynäytyksessä piilee se riski, että se horjuttaa rippikoululaisten luottamusta isosiin ja ohjaajiin, ja ruokkii esimerkiksi kostamisen asennetta, kuten leirillä tuli ilmi (ks. s. 73). On syytä pohtia, onko valmis riskeeraamaan rippikoululeirin onnistumisen kannalta tärkeää ja joskus kovallakin työllä ansaittua luottamusta. Toisaalta Häkki-leikin kaltainen järjestetty tapahtumaketju antaa mahdollisuuden myös pohdinnalle ja oppimiskokemukselle siitä, kuinka helposti saattaa tulla lähdettyä mukaan juttuihin, joista ei edes tiedä mitään – vain, koska se kuulostaa muiden puheiden perusteella hauskalta ja on ehkä vaarallista ja kiellettyäkin. Tällaiseen pohdintaan ohjaajat ja isokset eivät havaintojen mukaan kuitenkaan leiriläisiä ohjanneet.

Tämän tutkimuksen perusteella myös kaksimielisen huumorin viljeleminen voidaan nähdä iltaohjelman yhtenä kirjoittamattomana ja osin ehkä myös tiedostamattomana piilotavoitteena. Molemmat ohjaajat sen sijaan arvioivat, että sketsien kaksimielinen huumori oli iltaohjelmissa tarpeetonta ja toinen ohjaajista toi esiin pohdintaa siitä, kuinka kaksimieliset vitsit sopivat rippikoulun kontekstiin. Isokset eivätkä rippikoululaiset maininneet sketsien kaksimielisyydestä mitään. Havainnoinnin perusteella etenkin sketsissä Elinan surma sketsin seksisti-

syys lähinnä hämmensi rippikoululaisia. Toisaalta kaksimielistä huumoria sisältänyt Uuno Poronkorva -sketsi oli etenkin rippikoululaispoikien suosikki. Rippikoulusuunnitelma ei aseta tavoitteita, joiden mukaan kaksimielisen huumorin esittäminen rippikoulussa olisi perusteltua. Rippikoulusuunnitelma painottaa, että tavoitteiden ja toiminnan on tärkeää olla sopuoinnussa keskenään (RKS 2001, 16). Aalto ja muut (2004) nostavat esille erityisesti, kuinka rippikoulussa viljelty huumori ja leikit saattavat joko vahvistaa tai vesittää sen, mitä rippikoulussa opitaan vaikkapa Jumalasta ja luottamuksesta (Aalto & al. 2004, 229). Kaksimielisten sketsien esittäminen saattaa toisaalta vahvistaa kuvaa siitä, että kristinusko ei ole seksuaalikielteen, mutta mennessään liian pitkälle se saattaa lähinnä hämmäntää nuorta rippikoululaista. Rippikoulusuunnitelmassa (2001) mainitaan sisältöjä, joita on mahdollista käsitellä rippikoulussa. Sisällöiksi mainitaan muun muassa oman seksuaalisen identiteetin löytäminen, suhde omaan ja toisen seksuaalisuuteen ja suhde toiseen sukupuoleen (RKS 2001, 24). Jos ainoa tapa, jolla näitä teemoja rippikoulussa käsitellään, ovat iltaohjelman kaksimieliset sketsit tai vaikkapa sketsit, joissa pilaillaan seksuaalisten vähemmistöjen kustannuksella, kyseenalainen iltaohjelman sisältö suhteessa rippikoulun opetukseen. Ertmanin (2009) kyselytutkimus antaa viitteitä siitä, että monet rippikouluopettajat kokevat juuri seksuaalivähemmistöistä opettamisen erityisen vaikeaksi (Ertman 2009, 199). Tutkimuksen kohteena olleessa rippikoulussa sketsit eivät jääneet ainoaksi rippikoulun seksuaalikasvatukseksi. Kyseisen rippikoulun seksuaalikasvatukseen liittyvää oppituntia kuvataan sivulla 24.

Yksi iltaohjelman piilotavoite oli myös ruualla sotkeminen, jota iltaohjelman sketseissä esiintyi. Tämän voi nähdä olevan jopa ristiriidassa rippikoulun tavoitteiden²², sekä esimerkiksi sen kanssa, että rippikoululeirin Pelasta maailma -hetkissä tarkasteltiin kehitysyhteistyönäkökulmia katsomalla videoita köyhissä olosuhteissa ruuan ja veden niukkuudessa elävistä ihmisistä.

Iltaohjelman piilotavoitteisiin kuuluu myös isosten ja ohjaajien tiedostama ja haastatteluissa esiin tuoma tavoite siitä, että iltaohjelma on opetuksen vastapainoa. Rippikoulusuunnitelma ei tue kyseistä tavoitetta. On ongelmallista, jos tämänkaltaiset tavoitteet ajavat rippikoulun opettajatkin ajattelemaan, että oppitunnit saavat olla tylsiä ja puuduttavia, koska iltaohjelmassa pidetään hauskaa. Täl-

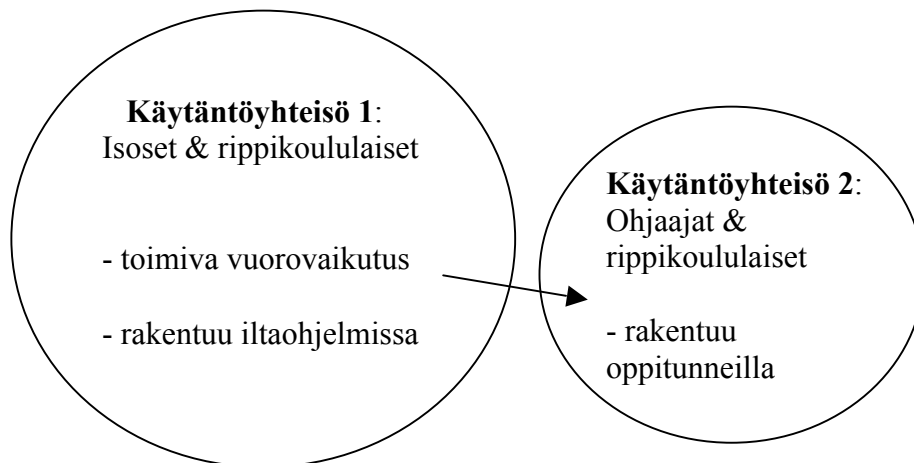
²² Ks. RKS 2001, 25. Opetuksen sisältöinä muun muassa ”Ihminen luomakunnassa.”

löin iltaohjelmalla ikään kuin ostettaisiin oikeutus puuduttavaan ja pedagogisesti huonotasoiseen rippikouluopetukseen.

Leirin ohjaajat eivät osallistuneet leikkeihin eivätkä luottamusharjoituksiin kuin kerran isosten painostuksesta. Molemmat heistä kuitenkin asettivat iltaohjelmalle ryhmäytymisen ja hyvän yhteishengen luomisen tavoitteita, ja pitivät iltaohjelmaa siksi tärkeänä rippikoulun onnistumisen kannalta. Herää kuitenkin kysymys, kuinka paljon he saivat oppitunneilla irti iltaohjelmassa mahdollisesti luodusta lämpimästä vuorovaikutuksesta, kun he eivät itse osallistuneet esimerkiksi leikkeihin. Yhdeksi piilotavoitteeksi voisi tutkimuksen perusteella siis määritellä myös kahden erillisen käytäntöyhteisön (ks. Säljö 2001; Wenger 2000) muodostumisen: isosten ja leiriläisten käytäntöyhteisö, jota rakennettiin esimerkiksi iltaohjelmien kautta sekä ohjaajien oppitunnilla rakentama käytäntöyhteisö. Iltaohjelman kautta rakennetussa käytäntöyhteisössä opittiin esimerkiksi, kuinka laulaa iltaohjelmassa laulettuja hengellisiä lauluja tietyllä tavalla tai kuinka imitoida *Suuren taikurin* taikatemppeja.

Mielenkiintoista on, että leirin pappi pyysi välillä jonkun isosista oppitunnille mukaan, jotta levottomasti oppitunneilla käyttäytyneet rippikoululaiset rauhoittuisivat. Ikään kuin esimerkiksi iltaohjelmien kautta isosten ja rippikoululaisien käytäntöyhteisön välille hyvin toimivasta vuorovaikutuksesta olisi pyritty tuomaan oppitunnille jotain, jotta myös oppituntien käytäntöyhteisön vuorovaikutus voisi toimia. Tätä ilmiötä voidaan kuvata seuraavan kuvion avulla:

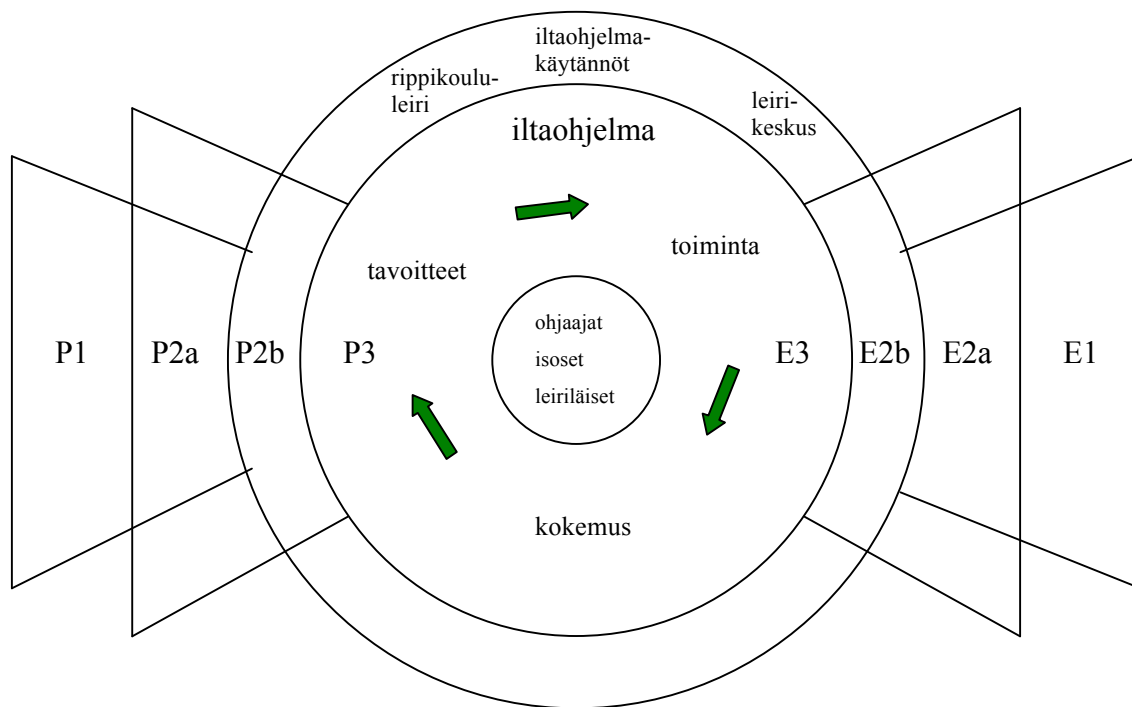
Kuvio 6: Rippikoulun käytäntöyhteisöt

6.6 Iltaohjelman suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin linjakuus

Linjakkuuden ihanteiden toteutumista iltaohjelman tavoitteidenasettelun toteutuksen ja arvioinnin prosessia voidaan tarkastella Michael Uljensin (1997) kouludiktisen mallin valossa. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 7) Uljensin mallia on sovellettu rippikoulukontekstiin ja iltaohjelmaan.

Kuvio 7: Iltaohjelman tavoitteiden, toteutuksen ja arvioinnin malli Uljensin kouludidaktista mallia mukailien (Uljens 1997, 65)

- P1 Rippikoulun (ja iltaohjelman) suunnittelu virallisella tasolla valtakunnallisessa sekä seurakunnan omassa rippikoulusuunnitelmassa
- P2a Isosten ja ohjaajien yhteinen iltaohjelman suunnittelu suhteessa rippikoulusuunnitelman tavoitteisiin isokoulutuksessa ja ennen leiriä
- P2b Isosten (ja ohjaajien) iltaohjelman suunnittelu suhteessa kyseiseen leiriin leirin aikana
- P3 Isosten (ja ohjaajien) jatkuva tilannekohtainen suunnittelu ja päätöksenteko iltaohjelmassa
- E3 Jatkuva tilannekohtainen kokemusten arviointi iltaohjelmassa (ja sen jälkeen)
- E2b Ohjaajien ja isosten arviot suhteessa rippikoululaisiin ja kyseiseen leiriin
- E2a Ohjaajien (ja isosten) arviointi suhteessa omaan ja opetussuunnitelman tavoitteisiin
- E1 Virallisen tason arviointi seurakunnassa tai valtakunnallisesti esimerkiksi tutkimuksen valossa

Mallin keskiössä on itse rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien kokema iltaohjelma omassa kontekstissaan, jolla tarkoitetaan esimerkiksi rippikoululeiriä, kyseisen seurakunnan iltaohjelmakäytäntöjä ja -perinteitä sekä ympäristöä eli esimerkiksi leirikeskusta.

Itse iltaohjelmaa edeltää kolmella tasolla tapahtuva suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen: ensinnä virallisen tason suunnittelu eli rippikoulusuunnitelma (P1); toiseksi isosten ja ohjaajien yhteinen esimerkiksi isoskoulutuksessa tapahtuva iltaohjelman suunnittelu suhteessa rippikoulusuunnitelman tavoitteisiin (P2a) ja toisaalta suunnittelu suhteessa kyseisen leirin olosuhteisiin ja rippikoululaisiin (P2b); kolmanneksi isosten ja ohjaajien jatkuva tilannekohtainen suunnittelu iltaohjelman aikana (P3). Iltaohjelmassa opettajien, isosten ja rippikoululaisten tavoitteet, toiminta ja kokemukset kohtaavat.

Iltaohjelmaa voidaan myös arvioida kolmella tasolla: ensinnäkin ohjaajat, isokset ja rippikoululaiset arvioivat kokemuksiaan iltaohjelmassa ja toisaalta myös sen jälkeen (E3); toiseksi ohjaajat ja isokset (sekä rippikoululaiset) arvioivat iltaohjelmaa jälkikäteen suhteessa rippikoululaisiin ja kyseiseen leiriin (E2b) sekä suhteessa valtakunnalliseen ja seurakunnan omaan rippikoulusuunnitelmaan (E2a); kolmanneksi arviointia tapahtuu virallisen tason arviointi (E3), joka tapahtuu esimerkiksi seurakunnassa, hiippakunnassa tai valtakunnallisesti vaikkapa tutkimustulosten valossa.

Kyseistä mallia voidaan pitää ihanteena sille, kuinka iltaohjelman tavoitteiden asettelu, toteutus ja arviointi tulisi tapahtua. Tämän tutkimuksen perusteella virallisen tason iltaohjelman suunnittelua (P1) ei varsinaisesti ole, vaan Rippikoulusuunnitelma 2001 antaa ainoastaan yleisiä tavoitteita ohjaamaan kaikkea rippikoulun toimintaa. Rippikoulusuunnitelma ei esimerkiksi velvoita järjestämään rippikoulussa iltaohjelmia. Haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella tutkimuksen kohteena olleen rippikoululeirin isokset ja ohjaajat eivät suunnitelleet iltaohjelmia suhteessa rippikoulusuunnitelman tavoitteisiin, vaikka heidän tavoitteensa olivatkin osin linjassa rippikoulusuunnitelman tavoitteiden kanssa. He eivät esimerkiksi haastatteluissa perustelleet tavoitteitaan rippikoulusuunnitelmalla (2001). He tosin olivat suunnitelleet esimerkiksi luottamusharjoitusten toteuttamista jo ennen leiriä (P2a). Pappi oli esimerkiksi antanut isosille linjauksia iltaohjelmien toteutuksen suteen ennen leiriä (ks. s. 41). Seurakunta kohtaista rippikoulun opetussuunnitelmaa ei kyseisessä seurakunnassa oltu laadittu. Isokset sen sijaan suunnittelivat leirin aikana iltaohjelmia suhteessa kyseiseen leiriin ja rippikoulu-

laisiin (P2b). He muun muassa pohtivat iltaohjelmia suunnitellessaan, mikä juuri kyseisiä rippikoululaisia viihdyttää ja he kehittivät myös leirin omia sisäpiirivitejä iltaohjelmiin. Iltaohjelmissa isosten tilannekohtainen päätöksenteko ja suunnittelu (P3) ilmeni esimerkiksi, kun heidän iltaohjelmasuunnitelmansa vaihtuivat kesken iltaohjelman, kun he valitsivat lauluja iltaohjelman aikana ja improvisoivat sketsejä.

Iltaohjelmakokemusten arviointia iltaohjelmien aikana (E3) oli esimerkiksi se, kun isokset arvioivat vaikkapa kuinka kauan jokin leikki sai jatkua. Tämä johti tilannekohtaiseen suunnitteluun esimerkiksi siitä, mikä ohjelma jätetään kauan kestäneen leikin takia pois. Rippikoululaisten kokemusten arviointi ilmeni iltaohjelman aikana välittömänä palautteena, kuten nauruna tai kommentteina. Iltaohjelman arviointia suhteessa kyseiseen leiriin (E2b) tuli tutkimuksessa esiin muun muassa isosten ja ohjaajien iltapalavereissa ja haastatteluissa. Rippikoululaisten arviointi tuli ilmi palautteena leirin aikana, isosten mukaan myös leiripostin välityksellä sekä tutkimushaastatteluissa. Isokset ja ohjaajat eivät arvioineet tutkimuksen perusteella iltaohjelmia suhteessa rippikoulusuunnitelman tavoitteisiin (E2a), mutta toisaalta heidän käsityksensä rippikoulun tavoitteista olivat useimmissa tapauksissa hyvin samansuuntaisia Rippikoulusuunnitelma 2001:n tavoitteiden kanssa, ja suhteessa näihin heidän omiin tavoitteisiinsa arviointia tapahtui jossain määrin. Virallisen tason arviointi (E1) voisi tässä tapauksessa tarkoittaa vaikkapa tätä tutkimusta ja sen tulosten valossa arviointia. Kirkolliskokous on edellyttänyt rippikoulun arviointia ja sen avulla kehittämistä jo vuodesta 1987 (Innanen 2009, 20).

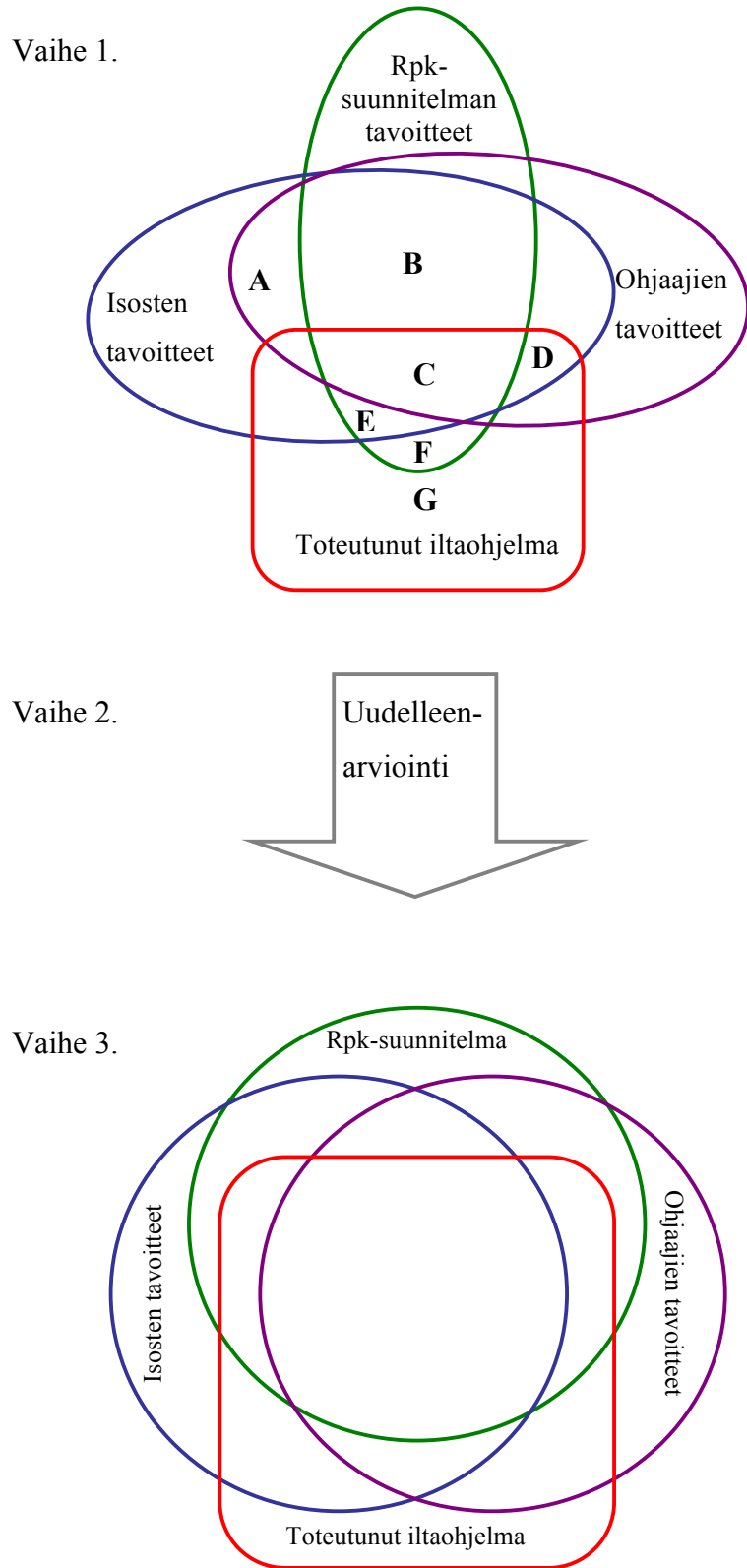
6.7 Linjakkuus iltaohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa

Lisää tietoa rippikouluopetuksen linjakkuudesta saadaan, kun tarkastellaan iltaohjelmaan sovellettua Uljensin mallia rinnakkain opetussuunnitelmakäsitteiden kanssa. Rippikoulun opetussuunnitelma Elämä- usko- rukous (2001) on vain kirjoitettu suunnitelma siitä, mitä ja miten rippikoulussa opetetaan (vrt. tavoitteet P1). Rippikoulusuunnitelma 2001:n tulisi kuitenkin ohjata myös rippikoulun iltaohjelman tavoitteita ja toteutusta. Toteutunut iltaohjelman opetussuunnitelma sisältää ne iltaohjelman tavoitteet, joita isokset ja ohjaajat iltaohjelmalle asettavat (vrt. tavoitteet P2). Iltaohjelman koettu opetussuunnitelma on puolestaan se toteutunut iltaohjelma, jonka rippikoululaiset, isokset ja ohjaajat kokevat (vrt. tavoitteet

P3 ja arviointi E3). Iltaohjelman piilo-opetussuunnitelmaan sisältyvät ne tiedostetut ja tiedostamattomat iltaohjelmassa vaikuttavat tavoitteet, joita ei olla tehty näkyviksi.

Opetuksen linjakkuuden ja tavoitteisuuden ihannetta (Kansanen & al. 2000; Biggs 1996), opetussuunnitelman käsitettä (Innanen 2005; Uusikylä & Atjonen 2005; Kansanen 2004) ja tämän tutkimuksen tuloksia soveltamalla kehitettiin malli, jonka avulla on mahdollista arvioida linjakkuuden toteutumista ripikoulussa, tässä tapauksessa erityisesti iltaohjelmassa (Kuvio 8).

Kuvio 8: Linjakkuus iltaohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa – Iltaohjelman tavoitteet ja niiden kehityksellinen uudelleen arviointi²³

²³ Vrt. Lahdes 1997, 68; Innanen 2009, 17.

Kuvion ensimmäisessä kuvassa (Vaihe 1.) on havainnollistettu sitä, kuinka rippikoulusuunnitelman tavoitteet (vihreä ovaali), isosten tavoitteet (sininen ovaali) ja ohjaajien tavoitteet (violetti ovaali) ovat osittain linjassa keskenään ja limittyvät toistensa kanssa (sektorit B ja C). Osa näistä tavoitteista myös saavutetaan toteutuneessa iltaohjelmassa (punainen kuvio). Nämä kaikille yhteiset toteutuneet tavoitteet sijoittuvat sektorille C.

Osa isosten, ohjaajien ja rippikoulusuunnitelman tavoitteista ei kuitenkaan toteutunut iltaohjelmassa. Ne tavoitteet sijoittuvat sektorille B. Sektorille E sijoittuvat ne iltaohjelmissa toteutuneet tavoitteet, jotka olivat isosten ja rippikoulusuunnitelman mukaisia, mutta joita ohjaajat eivät asettaneet. Sektorille F kuuluvat puolestaan ne asiat, jotka ovat rippikoulusuunnitelman tavoitteiden mukaisia, mutta isokset ja ohjaajat eivät varsinaisesti kertoneet tavoittelevansa.

Iltaohjelmassa tapahtuu myös asioita, jotka eivät ole rippikoulusuunnitelman, isosten eikä ohjaajien varsinaisena tavoitteena – näiden voidaan ajatella olevan juuri niitä iltaohjelman piilo-opetussuunnitelmaan kuuluvia tavoitteita, jotka sijoittuvat sektorille G. Toisaalta iltaohjelman piilo-opetussuunnitelmaan kuuluu myös kaikki ne iltaohjelman toteutuneet ja toteutumattomat tavoitteet, joita isokset ja ohjaajat asettavat iltaohjelmalle, mutta joita ei olla tehty näkyväksi rippikoulun opetussuunnitelmassa. Näitä olisivat siis sektoreille A ja D kuuluvat tavoitteet.

Ihanteena voidaan pitää, että niin rippikoulusuunnitelman, isosten kuin ohjaajienkin tavoitteet olisivat linjassa keskenään eli mahdollisimman yhteneviä. Jotta tähän voitaisiin päästä on Biggsin (1996) mukaan tavoitteita ja toteutusta uudelleenarvioitava (Vaihe 2.), minkä jälkeen niitä voidaan muuttaa ja tarkentaa. Arvioinnin seurauksena tavoitteet saavat uuden muodon (Vaihe 3.) ja ihanteena olisi, että ne olisivat myös enemmän linjassa niin keskenään kuin toteutuksenkin kanssa, ja kuvion keskiöön jäävä alue (sektori C) olisi suurempi. Jaettuja toteutuksen kanssa linjassa olevia tavoitteita olisi nyt enemmän ja Piilo-opetussuunnitelmaan kuuluvia ja keskenään ristiriitaisia tavoitteita olisi vähemmän.

Kun iltaohjelman tavoitteita ja toteutusta arvioidaan tämän mallin avulla, voidaan huomata, että iltaohjelmassa on kullekin nimetyille sektorille kuuluvia näkyväksi tehtyjä tavoitteita tai piilotavoitteita. Sektorille A sijoittuu iltaohjelmien sujuvuuteen ja monipuolisuuteen liittyvät tavoitteet, joita eivät varsinaisesti ole rippikoulusuunnitelman (2001) tavoitteiden mukaisia, mutta joita isokset ja ohjaajat

asettivat. Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan havainnoinnin ja isosten arvioiden perusteella iltaohjelmissa kuitenkaan kaikilta osin toteutuneet.

Ryhmän koheesion edistämiseen tähtäävät iltaohjelman tavoitteet kuitenkin ovat rippikoulusuunnitelman (2001) tavoitteiden kanssa linjassa ja sijoittuvat sektorille B. Isosten ja ohjaajien tavoite edistää ryhmän koheesiota jäi toteutuksessa kuitenkin vaillinaiseksi siltä osin, että iltaohjelmat olivat hyvin isosvetoisia ja ohjaajat eivät osallistuneet yhteistoiminnallisiin ohjelmiin, kuten luottamusharjoituksiin. Myös tavoitteiden, joiden mukaan iltaohjelmassa on tarkoitus oppia yhteislauluja voi sanoa havainnoinnin ja isosten sekä ohjaajien arvioiden perusteella toteutuneen vain osittain. B-sektorille voisi sijoittaa myös tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelmissa on tarkoitus oppia Jumalasta, sillä suurin osa rippikoululaisista ei nähnyt, miten iltaohjelma liittyy rippikoulun opetukseen.

C-sektorille kuuluviksi tavoitteiksi voisi luokitella esimerkiksi yhteislaulujen merkitystä korostavat tavoitteet, joiden voidaan sanoa toteutuneen iltaohjelmissa osittain. Myös hyvän ilmapiirin luomisen tavoitteita oli niin isosilla, ohjaajilla kuin rippikoulusuunnitelmassakin ja tämän voi havainnoinnin ja haastatteluiden perusteella sanoa myös onnistuneen.

D-sektorille sijoittuu puolestaan iltaohjelman hauskuuteen tähtäävät tavoitteet sekä ne tavoitteet, joiden mukaan iltaohjelman tarkoituksena on keventää rippikoulua. Nämä eivät olleet rippikoulusuunnitelman tavoitteiden mukaisia asioita, mutta niiden voidaan havainnoin ja haastatteluiden perusteella kuitenkin sanoa toteutuneen.

Sektorille E sijoittuisi isosten asettama tavoite, jonka mukaan iltaohjelman tarkoituksena on opettaa lähimmäisenrakkaudesta. Tämä tavoite on linjassa rippikoulusuunnitelman (2001) tavoitteiden kanssa. Havainnoinnin perusteella voidaan lähimmäisenrakkauden oppimista sanoa tapahtuneen iltaohjelmassa (ks. s. 93).

G sektorille sijoittuvia iltaohjelman tiedostamattomia piilotavoitteita ovat esimerkiksi sketsien imitoimisen oppiminen ja kaksimielisen huumorin esittäminen (ja oppiminen, ks. s. 69). G-sektoriin sijoittuu myös se, kuinka rippikoulussa muotoutui kaksi erillistä käytäntöyhteisöä (ks. Kuvio 6).

7. Johtopäätökset

7.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tässä laadullisessa tapaustutkimuksessa selvitettiin rippikoulun iltaohjelman merkitystä rippikoulussa. Tutkimuksen havainnointi- ja haastatteluaineisto kerättiin erään rippikoululeirin aikana, keväällä 2008. Rippikoululeiriä havainnoitiin osallistuvan havainnoinnin avulla, rippikoululeirin iltaohjelmat videoitiin ja rippikoulun 12 rippikoululaista, 8 isosta ja 2 ohjaajaa haastateltiin. Aineistoa analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä.

Tämän tutkimuksen tulokset on suhteutettava siihen, että kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, jossa ei pyritä yleistettävän tiedon saavuttamiseen, vaan tutkittavan tapauksen ominaislaadun kuvaamiseen – syvällisen ja ymmärtävän tiedon saavuttamiseen (Stake 200, 439). Yleistettävien päätelmien tekemisessä tutkimustulosten perusteella on siis oltava varovainen.

Tutkimuksessa käytettiin monipuolisia aineistonkeruumenetelmiä mahdollisimman kattavan kuvan saamiseksi iltaohjelman merkityksestä rippikoululeirin kokonaisuudessa. Osallistuvan havainnoinnin avulla saatiin tietoa siitä, mitä iltaohjelmissa tapahtuu. Havainnointiin aineistonkeruumenetelmänä liittyy kuitenkin myös ongelmia. Havainnoidessaan tutkija tekee jatkuvasti valintoja siitä, mihin hän kiinnittää huomion. Kun hän kirjaa ylös havainnointimuistiinpanoja, hän jo tulkitsee tilanteita. Havainnoinnin ongelmana on myös se, että tutkijan läsnäolo vaikuttaa vääjäämättä tutkijoiden käyttäytymiseen. Vaarana on se, että tutkittavat käyttäytyvät tutkijan läsnä ollessa toisin kuin he käyttäytyisivät normaalisti. Tätä riskiä pyrittiin vähentämään sillä, että tutkimuksen varsinaista kiinnostuksen kohdetta ei paljastettu tutkittaville havainnointijakson aikana.

Tutkijan rooli havainnointitutkimuksessa on siis merkittävä. Tutkimuksen luotettavuutta parantaakin se, että tutkijan roolia ja vaikutuksia tutkimuksen aineistonkeruuprosessissa on pyritty kuvaamaan ja arvioimaan mahdollisimman tarkasti (ks. luku 2). Sillä, että tutkija ei ollut osalle informanteista täysin tuntematon, oli omat vaikutuksensa tutkimukseen. Sen, että tutkimuskonteksti oli tutkijalle hänen aikaisemman rippikoulutyökokemuksen perusteella hyvin tuttu ja osa informanteistakin olivat tuttuja, voi nähdä heikentävän mahdollisimman objektiivisten tutkimustulosten saavuttamista. Tätä vaaraa on pyritty minimoimaan sillä, että analyysissa on näkyvissä runsaasti aineistoesimerkkejä sanatarkasti litte-

roidusta materiaalista (ks. Stake 2000, 439–442). Näin lukijan on mahdollisuus arvioida, mihin tutkijan päätelmät perustuvat. Toisaalta tuttuuden voi nähdä edistäneen autenttisen tutkimusaineiston keräämistä, sillä esimerkiksi rippikoulun isokset eivät juurikaan vaikuttaneet vierastavan tutkijan läsnäoloa.

Iltaohjelmasta tehtyjen havaintojen luotettavuutta paransi merkittävästi se, että osallistuvan havainnoinnin lisäksi iltaohjelmat videoitiin. Näin esimerkiksi tutkijan vireystila ei päässyt vaikuttamaan havaintojen tekemiseen, vaan havainnointiaineistoon oli mahdollista palata myös jälkikäteen. Video ei kuitenkaan tallenna kaikkea, vaan tutkijan paikanpäällä tekemillä havainnoilla oli keskeinen merkitys ja videot lähinnä auttoivat palauttamaan tilanteet mieleen transkriptioita kirjoittaessa. Videoinnin ongelmana on puolestaan se, että videokameran läsnäolo saattaa vaikuttaa tutkijoiden käyttäytymiseen. Vaikutuksia on arvioitu luvussa 2.4.1. Myös monipuolinen havainnointi rippikoululeirin aikana varmisti tutkimustuloksia ja toi niihin lisää syvyyttä.

Myös haastatteluihin aineistonkeruun menetelmänä liittyy ongelmia. Haastatteluiden luotettavuutta saattaa esimerkiksi heikentää haastateltavan taipumus antaa sellaisia vastauksia, kuin hän olettaa tutkijan toivovan (Hirsjärvi & Hurme 2006, 35). Haastatteluihin sisältyy myös väärinymmärrysten mahdollisuus (Kansanen & al. 2000, 190). Väärinymmärrysten mahdollisuutta kuitenkin pienensi se, että haastateltavia myös havainnoitiin ja se, että osa heistä oli tutkijalle entuudestaan tuttuja.

Analyysin luotettavuutta parantaa runsaiden aineistoesimerkkien lisäksi se, että analyysin luokituksia tarkistettiin ja korjattiin useaan kertaan. Lopulta päädyttiin esiteltyihin luokituksiin, joiden todettiin mahdollisimman kattavasti kuvaavan aineiston keskeistä sisältöä. Aineiston runsauden takia analyysin ulkopuolelle kuitenkin jäi edelleen paljon kerättyä aineistoa, eikä kaikkia ilmiöön liittyviä vivahteita ollut mahdollista tuoda tämän tutkimuksen puitteissa esille. Etenkin iltaohjelman sisällön analysointi laajasta havainnointiaineistosta oli haasteellista. Analyysin tasoa olisi parantanut perusteellisempi sisältöjen erittely ja luokittelu. Tätä ei kuitenkaan tutkimuksen laajuuden huomioon ottaen nähty mielekkääksi. Havainnoinnista ja haastatteluista saatujen tulosten peilaaminen toisiinsa kuitenkin parantaa merkittävästi tutkimuksen luotettavuutta ja tieteellistä tasoa (ks. luku 6).

7.2 Tutkimustulosten tarkastelu

Iltaohjelman merkitystä rippikoulun kokonaisuudessa selvitettiin seuraavien kysymysten avulla: 1. Millaisia tavoitteita isokset ja ohjaajat asettavat iltaohjelmalle? 2. Mitä iltaohjelmassa tapahtuu? 3. Miten rippikoululaiset arvioivat iltaohjelmia?

Isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamia tavoitteita tuli esille niin havainnoinnissa kuin haastatteluissakin. Tavoitelauseumista muodostettiin neljä luokkaa. Ensimmäiseen luokkaan sijoitettiin isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat ryhmän koheesion edistämiseen liittyvät tavoitteet. Näitä olivat tavoitteet kehittää ryhmähenkeä ja luoda ilmapiiriä, tavoitteet edistää ryhmässä tutustumista ja luottamusta sekä tavoite, että kaikki pääsisivät osallistumaan iltaohjelmissa. Toiseen tavoiteluokkaan sijoitettiin isosten ja ohjaajien asettamat tavoitteet, jotka tähtäsivät iltaohjelman hauskuuteen, sujuvuuteen ja monipuolisuuteen. Kolmas tavoiteluokka muodostettiin isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamista tavoitteista, jotka tähtäsivät rippikoulun keventämiseen iltaohjelman avulla. Neljänteen tavoiteluokkaan sijoitettiin isosten ja ohjaajien iltaohjelmille asettamat hengelliset ja seurakunnalliset tavoitteet. Niitä olivat tavoitteet murtaa ja luoda käsityksiä Jumalasta ja uskovan elämästä, tavoitteet oppia lähimmäisenrakkaudesta, yhteislaulujen merkitystä korostavat tavoitteet sekä rippikoulunjälkeisen nuorisotyön edistämiseen tähtäävät tavoitteet.

Iltaohjelmien suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat rippikoulun isokset, mikä vahvistaa Kiisken (1978) ja Porkan (2004) tutkimustuloksia siitä, että iltaohjelmat kuuluvat isosen tehtäviin. Iltaohjelmiin osallistuivat rippikoululaiset, isokset ja ohjaajat. Iltaohjelmat kestivät yleensä reilun tunnin. Keskimäärin 48 prosenttia iltaohjelman ajasta kului isosten toiminnan seuraamiseen. Tämän johdosta iltaohjelma oli luonteeltaan pääosin isosten esitys, mikä tukee Porkan (2009) tutkimustuloksia siitä, että isosia motivoi isosena toimimisessa esiintymään pääseminen. He joko esittivät sketsejä, valmistautuivat niihin tai esimerkiksi virittivät soittimiin. Yhteistoiminnalliseen ohjelmaan, kuten yhteislauluihin, -leikkeihin ja luottamusharjoituksiin iltaohjelmissa käytettiin aikaa keskimäärin 38 prosenttia kokonaiskestosta. Loput ajasta kului muuhun toimintaan, johon rippikoululaiset pääsivät osallistumaan, kuten vapaaehtoisohjelmanumeroihin.

Iltaohjelmissa isokset esittivät rippikoululeirin aikana yhteensä lähes 70 erilaista sketsiä. Sketseissä esiintyvää huumoria ja viihdyttävyyttä luokiteltiin. Sketseissä oli havaittavissa sanaleikkiin perustuvaa huumoria, absurdiä huumoria,

hölmöläishuumoria, kaksimielistä ja seksististä huumoria, mustaa huumoria, ruualla sotkemista ja alatyylistä huumoria sekä performanssinomaisuudella tavoiteltua viihdyttävyyttä. Iltaohjelmissa leikittiin kymmentä erilaista yhteisleikkejä, kuten nimileikkejä, joukkueleikkejä ja laululeikkejä. Leikkeihin osallistuivat yleensä ainakin osa isosista ja rippikoululaiset. Ohjaajat osallistuivat yhteisleikkiin vain kerran. Iltaohjelmissa oli myös vapaaehtoisohjelmanumeroita, joissa yleisöä tai vapaaehtoista usein huijattiin. Jokaisessa iltaohjelmassa laulettiin kolmesta kuuteen hengellistä laulua isosten ja ohjaajan soiton säestyksellä (Vrt. Chaulagai 2009, 121) Neljän ensimmäisen iltaohjelman lopuksi oli luottamusharjoitus, johon isokset ja leiriläiset osallistuivat. Iltaohjelmissa jaettiin myös päivän aikana isosten, ohjaajien ja rippikoululaisten toisilleen kirjoittamia kirjeitä. Tunnelma iltaohjelmissa oli usein iloinen.

Rippikoululaiset arvioivat iltaohjelmia joko yhteistoiminnallisena ohjelmana, esityksenä tai suhteessa rippikoululeirin kokonaisuuteen. Useimmat heistä kertoi kokeneensa, että leikkeihin tai luottamusharjoituksiin osallistuminen oli ollut mukavaa. Muutama kertoi pitäneensä myös vapaaehtoisohjelmanumeroissa esille pääsemisestä sekä iltaohjelmissa laulamisesta. Kaikki kertoivat pitäneensä sketsejä hauskoina. Osa kuitenkin kertoi pitäneensä joitain sketsejä tylsinä, ja osa mainitsi, ettei ollut tajunnut niistä kaikkia. Kaikki leiriläiset myös arvioivat iltaohjelmaa suhteessa rippikoulun kokonaisuuteen. He pitivät iltaohjelmaa rippikoululeiriä keventävänä ohjelmana tai opetuksen vastapainona sisältöjensä puolesta. Vain yksi leiriläinen ajatteli, että sketsit myös opettavat.

Isosten ja ohjaajien tavoitteita peilattiin lopuksi opetuksen linjakkuuden ja tavoitteisuuden ihanteiden valossa iltaohjelman toteutukseen, rippikoululaisten arviointeihin sekä rippikoulusuunnitelman (2001) tavoitteisiin. Peilaus antoi tietoa siitä, mikä iltaohjelman merkitys kyseisessä rippikoulussa oli. Saatiin selville, että isosten ja ohjaajien iltaohjelmalle asettamat tavoitteet ja iltaohjelman toteutus ovat osittain rippikoulusuunnitelman (2001) tavoitteiden suuntaisia. Isokset eivät kuitenkaan perustelleet tavoitteitaan rippikoulun opetussuunnitelmalla, vaan muilla intuitiivisilla ja rationaalisilla perusteluilla. Osa heidän tavoitteistaan ei toteutunut iltaohjelmissa. Iltaohjelmalla havaittiin myös olevan tiedostamattomia piilotavoitteita.

Ryhmän koheesion edistämiseen tähtäävät tavoitteet toteutuivat iltaohjelmissa vaihtelevasti. Näihin tavoitteisiin nähden ristiriitaista oli, että iltaohjelma oli toteutukseltaan hyvin isosvetoinen ja että ohjaajat eivät osallistuneet luottamus-

harjoituksiin ja yhteisleikkeihin. Ristiriitaista myös oli, että isokset ja ohjaajat korostivat laulujen merkitystä, mutta lauluja laulettiin iltaohjelmissa hyvin vähän suhteessa muuhun ohjelmaan. He arvioivat myös itse, että lauluja olisi pitänyt laulaa enemmän. Toisaalta osa leiriläisistä mainitsi erikseen iltaohjelman musiikin merkityksellisyydestä itselleen. Isokset ja ohjaajat kyllä asettivat iltaohjelmalle hengellisiä ja seurakunnallisia rippikoulusuunnitelman (2001) suuntaisia tavoitteita, mutta iltaohjelman toteutuksessa niiden toteutuminen etsi muotoaan.

Rippikoulusuunnitelman tavoitteiden kanssa ristiriidassa oli se, että isokset pitivät iltaohjelmaa rippikoulun opetusta keventävänä vastapainona. Tavoite vaikutti toteutuneen sillä myös lähes kaikki rippikoululaiset ajattelivat, että iltaohjelma keventää rippikoululeiriä tai on sisällöltään opetuksen vastapainoa. Yhtenä iltaohjelman tiedostamattomana piilotavoitteena vaikutti olevan kaksimielisen huumorin esittäminen iltaohjelmissa, minkä molemmat rippikoulunohjaajat kokivat ongelmalliseksi. Tämä vahvistaa Tirrin (2009) tutkimustulosta, jonka mukaan yksi rippikouluopettajien työssään kohtaama eettinen ongelma oli se, että isokset olivat suunnitelleet mauttoman iltaohjelman.

7.3 Kohti linjakkaampaa rippikoulua

Tutkimus tarjoaa runsaasti uutta laadullista tietoa rippikoululeirin todellisuudesta ja erityisesti entuudestaan tutkimattomasta iltaohjelmasta. Tutkimus myös vahvistaa aikaisempien tutkimuksen tuloksia. Merkittäväksi havainnoksi tutkimuksesta nousee isosten, ohjaajien ja rippikoululaisten näkemys siitä, että iltaohjelma on rippikoulun opetusta keventävää vastapainoa. Kun tätä peilataan Pruukin (2009) tutkimustuloksiin siitä, että rippikouluopetus on hyvin opettajakeskeistä, herää kysymys, tarvitseeko pedagogisesti huonotasoinen rippikouluopetus vastapainokseen laadukasta viihdettä esimerkiksi iltaohjelmien muodossa. Pruuki huomauttaa, että opetuksen vuorovaikutteisuuden lisääminen rippikoulun opetuksessa on yksi rippikoulun kehittämisen keskeinen haaste. Tämä tutkimus osoittaa, että rippikoulun iltaohjelmassa on vuorovaikutteisuutta paljon, mutta vuorovaikutteisuutta ja yhteistoiminnallista ohjelmaa olisi myös syytä lisätä. (Pruuki 2009, 76–77) Myös ohjaajien roolia iltaohjelmassa ja erityisesti sen yhteistoiminnallisissa osissa on syytä pohtia. Rippikoulun opetustavoitteiden kannalta voi olla eduksi, jos myös leirin ohjaajat osallistuvat esimerkiksi luottamusharjoitusten kaltaisiin yhteisleikkeihin.

Yhtenä linjakkaamman rippikoulun haasteena on, kuinka saada iltaohjelman sisällöt vastaamaan rippikoulusuunnitelman opetussisältöjen linjaa. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että erityisesti iltaohjelman yhteislaulut, yhteisleikit ja luottamusharjoitukset ajavat rippikoulun tavoitteita. Huomionarvoista on se, että vaikka esimerkiksi luottamusharjoitukset eivät olleet iltaohjelman hauskuuttavinta ohjelmaa, rippikoululaiset pitivät niistä kovasti. Myös yhteisen hauskanpidon tavoittelu rippikoulussa on ehdottomasti perusteltua niin tutkimusten kuin rippikoulusuunnitelmankin valossa. Sen lisäksi, että iltaohjelmassa on hauskaa ja siellä nauretaan on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös siihen, mille nauretaan. Etenkin kaksimielisen huumorin ja huijaus- tai höynäytysleikkien käytössä on tämän tutkimuksen perusteella syytä olla varovainen. Opetuksen linjakkuuden ihanteen mukaista olisi suhteuttaa rippikoulussa viljeltävää huumoria rippikoulun kristillisen arvopohjaan ja etiikkaan. Jos isosilla on päävastuu iltaohjelman suunnittelusta ja toteutuksesta, kuten tämän tutkimuksen rippikoulu-leirillä, eikä heille anneta valmiuksia ottaa huomioon rippikoulun aihesisältöjä, saattaa iltaohjelmassa esimerkiksi sketseissä käsiteltävät aiheet jäädä hyvin irralliseksi rippikoulun muusta kokonaisuudesta tai olla jopa ristiriidassa sen kanssa. Tällöin vastaavuus rippikoulun opetussuunnitelman tavoitteiden ja isosten sekä ohjaajien tavoitteiden välillä jää heikoksi.

Sopivia ratkaisuvaihtoehtoja iltaohjelman toteutusvaihtoehtoisissa voi paikallistasolla lähteä etsimään yhdessä isosten kanssa. Myös rippikoulun isokset on syytä ottaa mukaan suunnittelemaan linjakasta rippikoulua ja arvioimaan toimintakäytäntöjä. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi pohtimalla isosten kanssa, mitä eri leikit ja sketsit viestittävät ja mikä niiden tarkoitus rippikoulussa on. Näitä viestejä ja tarkoituksia voi tarkastella rinnakkain rippikoulun tavoitteiden tai esimerkiksi päiväohjelman kanssa ja etsiä yhdessä niistä vastaavuuksia ja ristiriitaisuuksia. Iltaohjelman ja muunkin rippikoulun toteutuksen linjakkuutta on mahdollista arvioida tässä tutkimuksessa esitettyjen mallien avulla (ks. Kuvio 7 ja 8) Kun ratkaisuvaihtoehtoja, uusia toteutusmahdollisuuksia ja niiden perusteluita pohditaan yhdessä isosten kanssa, tarjoutuu koko seurakunnan rippikoulutyölle mahdollisuus kasvaa kohti kokonaisempaa rippikoulua. Koska rippikoulusukupolvi on joka vuosi uusi, muutoksilla on mahdollisuus tuottaa hedelmää yllättävänkin nopeasti. Jos juuri iltaohjelma on se, mitä rippikoululaisille jää rippikoulusta mieleen, siihen tai sen kaltaiseen toimintaan panostaminen rippikoulutyössä on erityisen tärkeää. Jatkossa iltaohjelmien osalta olisi hyödyllistä selvittää, millaisia

ratkaisuvaihtoja rippikoulun iltaohjelmien toteutukselle on eri seurakunnissa löydetty.

Lähteet

Havainnointiaineisto: Videomateriaali ja havainnointipäiväkirja tutkimuksen kohteena olleelta rippikoululeiriltä ajalta 22.2. – 1.3.2008. Transkriptiot rippikoulun iltaohjelmista. Tutkijan hallussa.

Kahden rippikoululeirin ohjaajan, apuohjaajan, seitsemän isosen ja kahdentoista rippikoululaisen litteroidut haastattelut. Tutkijan hallussa.

Kirjallisuus

Aalto, Mikko, Pohjalainen-Vinko, Tuula & Saarainen, Pekka

2004 Työntekijän ja työn tekemisen rajat. Teoksessa Aaltonen, Pruuki & Saarainen (toim.) Rippikoulun käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 227–232.

Aho, Sirku

1997 Minä. Teoksessa Aho & Laine, Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava, 203–255

Bandura, A.

1977 Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review* 2/1977, 191–215.

Biggs, John

1991 Good learning: What is it? How can it be fostered? Teoksessa Biggs (toim.) Teaching for learning : the view from cognitive psychology. Hawthorn : Australian Council for Educational Research, 215–230.

1996 Enhancing teaching through constructive alignment. *Higher education* 32, 347–504.

Biggs, J. & Tang, C.

2007 Teaching for quality learning at university : what the student does. Maidenhead : Open University Press : Society for into Higher Education

Byman, Reijo

2002 Voiko motivaatiota opettaa? Teoksessa Kansanen & Uusikylä (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. Jyväskylä : PS-kustannus. 25–41.

Carter, K., & Gonzales, L.

1993 Beginning teachers' knowledge of classroom events. *Journal of Teacher Education*, 44, 223–232.

Craik, K. H. & Ware, A. P.

1998 Humor and personality in everyday life. Teoksessa W. Ruch (toim.) The sense of humor: explorations of a personality characteristic. Sarjassa Humor research, 3. Berlin: Mouton de Gruyter, 63–94.

Elämä – Usko – Rukous

2001 Rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen ev. Lut. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10.

Ertman, Kira

2009 Yksi osa elämää – Seksuaalikasvatuksen haasteellisuus ja ihanuus rippikoulussa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 193–209.

Foot, Hugh & McCreddie, May

2006 Humour and laughter. Teoksessa Hargie, Owen (toim.) The Handbook of Communication Skills. 3. PAINOS. London / New York: Routledge, 293–322.

- Grönfors, Martti
1982 Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät. Juva: WSOY.
- Hakkarainen, Kai, Lonka Kirsti & Lipponen Lasse
2004 Tutkiva oppiminen: järki tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Helsinki, Porvoo: WSOY.
- Helve, Helena
2002 Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena
2006 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula
1997 Tutki ja kirjoita. 12. painos. Tampere: Tammi.
- Järvelä, Hanna, Keinänen, Anna, Nuutinen, Pirjo & Savolainen, Erkki
2004 Huumori opettajan työvälineenä. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Verkkokirjan ISBN: 952-458-548-0
- Hämäläinen, Riikka
2009 Havainnointitutkimus rippikoulun iltaohjelmasta: puujalkojen kaatopaikka vai tärkeä oppimistilanne? Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 91–111.
- Innanen, Tapani
2005 Opetussuunnitelmasta oppimiseen. Teoksessa Kallioniemi & Luodeslampi (toim.) Uskonnonopetus uudella vuosituhannella. Helsinki: Kirjapaja, 183–195.
2009 Rippikoulun opetussuunnitelma ja asema uskontokasvatuksessa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 16–34.
- Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.)
2009 Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Järvenoja, Seija
1997 Elämyksellinen oppiminen rippikoulussa. Pro gradu -työ, Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kansanen, Pertti
2004 Opetuksen käsitemaailma. Jyväskylä: Ps-kustannus
- Kansanen, P., Tirri, K., Meri, M., Kroghors, L., Husu, J. & Jyrhämä, R.
2000 Teachers' pedagogical thinking. Theoretical landscapes, practical challenges. American University Studies XIV: Education Vol. 47. New York: Peter Lang.
- Katekismus
2000 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi: hyväksytty kirkolliskokouksessa vuonna 1999. Helsinki: Edita.
- Kiiski, Jouko
1978 Rippikoulun ryhmänjohtajat. Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kilpeläinen, Aino-Elina
2009 Nuoren jumalakäsityksen muuttuminen rippikoulussa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 266–287.

Kirkon toimintatilastot

- 2008 Lapsi ja nuorisotyö, koko kirkko. Internet-julkaisu
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/6EB0C28F5565176CC225758C00239B44?OpenDocument&lang=FI> (Viitattu 29.10.2009).
- Lahdes, Erkki
 1997 Peruskoulun uusi didaktiikka. Helsinki: Otava.
- Laine, Kaarina
 1997 Yksilö ryhmässä. Teoksessa Aho & Laine, Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava, 203–255.
- Lappalainen, Sirpa
 2007 Rajamailla. Etnografinen tarina kenttätyöstä lasten parissa. Teoksessa Lappalainen & al. (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 65–88.
- Lappalainen, Sirpa, Hynninen, Pirkko, Kankkunen, Tarja, Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja
 2007 Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino
- Lehtonen, Timo
 1998 Elämän seikkailu : näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin / Timo Lehtonen (toim.). Jyväskylä : Atena.
- Liimatainen, Mari
 2009 Opetuksen suunnittelu, toteutus ja ihanteet sotilasrippikoulussa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 128–144.
- Luodeslampi, Juha & Nevalainen, Sari
 2005 Uskonnonopetuksen menetelmiä. Teoksessa Kallioniemi & Luodeslampi (toim.) Uskonnonopetus uudella vuosituhannella. Helsinki: Kirjapaja, 196–231.
- Metsämuuronen, Jari
 2006 Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Helsinki : International Methelp. 81–150.
- Nevgi, Anne & Lindblom-Ylänne, Sari
 2003 Oppimisenäkemykset antavat perustan opetukselle. Teoksessa Lindblom-Ylänne & Nevgi (toim.) Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja. Helsinki: WSOY, 82–116.
- Niemelä, Kati
 2002 Hyvä rippikoulu. Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus. Kirkon tutkimuskeskus, Sarja A Nro 79. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.
 2007 Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
 2009 Johdanto. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 5–13.
- Niemelä, Kati & Kokkonen, Jarmo
 2007 Rippikoulututkimuksen osaprojekti. Kotisatamasta aarresaarelle Teoksessa Kokkonen & Mononen (toim.) Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston Rippikouluprojekti 2001–2006 Loppuraportti. Kirkkohallitus: Helsinki, 66–73.
- Niemelä, Kati & Pruuki, Lassi
 2009 Rippikoulun toteutustavat Euroopassa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 78–90.
- Niemistö, Raimo

- 2002 Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 6. muuttamaton painos 2004. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Porkka, Jouko
2004 On kunnia olla isonen. Suomen evankelisluterilaisen kirkon isostoiminta 2000-luvun alussa. Suomen kirkkohallituksen julkaisuja. Helsinki.
- 2009 Rippikoulusta seurakunnan vapaaehtoistyöhön – Iseksi haluamisen motiivit ja odotukset. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 311–328.
- Pruuki, Lassi
2004 Rippikoulun suunnittelu ja arviointi. Teoksessa Aaltonen, Pruuki & Saarainen (toim.) Rippikoulun käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 179–190.
- 2009 Miten rippikoulussa opetetaan? Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.
- Pruuki, Lassi & Tirri, Kirsi
2004 Mielekäs oppiminen rippikoulussa. Teoksessa Aaltonen, Pruuki & Saarainen (toim.) Rippikoulun käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 35–55.
- Puolimatka, Tapio
2002 Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Rantala, Taina
2007 Kokemuksen etnografia – avain koulun arjen tunteisiin. Teoksessa Syrjäläinen, Eronen & Värrä (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere, 126–158.
- Repo-Kaarento, Saara & Levander, Lena
2003 Oppimista edistävä vuorovaikutus. Teoksessa Lindblom-Ylänne & Nevgi (toim.) Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja. Helsinki: WSOY, 140–170.
- Saarainen, Pekka
2002 Elämän siiville: laulukirja, Saarainen (toim.). Helsinki: Kirjapaja.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna
2006 KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Internet- aineisto http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html (Viitattu 4.2.2008)
- Salmi, Hannu
1993 Science Centre Education. Motivation and Learning in Informal Education. Tutkimuksia / Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitos; 119. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Schmuck, R. & Schmuck, P.
2001 Group processes in the classroom. 8. painos. Boston: McGraw-Hill.
- Seppälä, Jarkko
1992 Seurakuntien rippikoulutyö 1990-luvun alkaessa. Uskonnonpedagogiikan julkaisuja. Sarja B 16/1992. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos.
- Spradley, James P.
1979 The Ethnographic Interview. New York : Holt, Rinehart & Winston
- Stake, Robert E.
2000 Case studies. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (toim.) Handbook of qualitative research. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 435–454.
- Stebbins, R. A.
1977 The meaning of academic performance: How teachers define a classroom situation. Teoksessa P. Woods & M. Hammersley (toim.) School experience. London: Croom Helm, 28–56.

- 1982 The role of humor in teaching: Strategy and self-expression. Teoksessa P. Woods (toim.) *Teacher strategies: Explorations in the sociology of the school*. London: Croom Helm, 84–97.
- Syrjälä, Leena
1994 Tapaustutkimus opettajan työvälineenä. Teoksessa Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 9–66.
- Syrjäläinen, Eija
1994 Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 68–112.
- Säljö, Roger
2004 *Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma*. Helsinki: WSOY.
- Tedlock, Barbara
2000 *Ethnography and Ethnographic Representation*. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (toim.) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 455–486.
- Talib, M-T., Löfström J. & Meri, M.
2004 *Kulttuurit ja koulu, avaimia opettajille*. Helsinki: WSOY.
- Tirri, Kirsi
2009 Eettiset ongelmat rippikoulussa. Teoksessa Innanen & Niemelä (toim.) *Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 225–238.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli
2002 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, Päivi
1999 *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Uljens, Michael
1997 *School didactics and learning : a school didactic model framing an analysis of pedagogical implications of learning theory*. East Sussex : Psychology Press.
- Unkuri, Juhana
2002 Sketsi keventää riparin tunnelmaa. Artikkelikirkontiedotuskeskuksen lehdistökantaan kuuluvassa lehdessä 19.6.2002. Internet-aineisto <http://www.evl.fi/kkh/kt/uutiset/kes2002/sketsit.htm> (Viitattu 29.10.2009)
- Uusikylä, Kari & Atjonen, Päivi
2005 *Didaktiikan perusteet. 3. Uudistettu painos*. Helsinki: WSOY.
- Vermasvuori, Juha & Nurmi, Kari
1992 Nuoret ja rippikoulu. *Uskonnonpedagogiikan julkaisuja B 17/1992*. Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos.
- Wenger, E.
2000 *Communities of Practice and Social Learning Systems, Organisation*, vol 7, no 2, 225–246.

Liitteet

Liite 1

Kirje rippikoululaisille ja heidän huoltajalleen

Hyvä rippikoululainen ja huoltaja

Olen teologian opiskelija Helsingin yliopistosta. Kerään [seurakunnan nimi] seurakunnan hiihtolomarippikoulussa tutkimusaineistoa opintoihini kuuluvaa pro gradu -tutkimusta varten. Tarkoitukseni on tehdä havainnointitutkimus kyseiseltä rippileiriltä, jossa seuraan rippikoulun elämää koko leirijakson ajan. Tutkimustani ohjaa uskonnonpedagogiikan vs. professori Lassi Pruuki.

Tutkimusmateriaalia kerätään havainnoinnin ja pienten haastatteluiden avulla. Havainnoinnin apuvälineenä käytetään videonauhoitusta rippikoulun yhteisissä tuokioissa. **Kaikki kerättävä aineisto on ehdottoman luottamuksellista ja tulee vain tutkimuskäyttöön. Kenenkään henkilöllisyys ei tule paljastumaan tutkimusraportissa eikä missään tutkimuksen vaiheessa.**

Tutkimuksen onnistumisen kannalta toivon, että antaisitte luvan osallistua tutkimukseen. Jos haluatte kysyä jotakin tutkimuksesta, voitte ottaa minuun yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla. Olen myös tavattavissa rippikoulun vanhempainillassa, jolloin on mahdollista keskustella tutkimuksesta.

Riikka Hämäläinen
[puhelinnumero]
[sähköpostiosoite]

Palauta alaosa vanhempainillassa [vanhempainillan päivämäärä ja kellonaika]

Tiedustelu tutkimukseen osallistumisesta

Rippikoululaisen nimi: _____

Rippikoululaista koskevaa materiaalia SAA käyttää tutkimuksessa
Rippikoululaista koskevaa materiaalia EI SAA käyttää tutkimuksessa

Rippikoululaisen allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Haastattelurungot

a) Rippikoululaisille:

Haastateltavan nimi. Haastattelupäivä. Kerro haastatteluiden luottamuksellisuu-
desta.

1. Päiväohjelman arviointi. Nuorille annetaan lomake, jossa näkyy leirin päi-
väohjelma.
 - Arvioi, mikä on sinun mielestäsi täällä rippileirillä ollut tärkeää.
Laita numerojärjestykseen.
 - Kerro, miksi teit näin. Kerro tästä järjestyksestäsi. Miksi laitoit teit
juuri tällaisen järjestyksen?
 - Huomion kiinnittäminen iltaohjelmaan. ”Puhutaan iltaohjelmasta
vielä lisää.”
2. Mitä mieltä sinä olet näistä iltaohjelmista? Miksi? Mitä ajattelet niistä?
3. Mistä olet iltaohjelmissa erityisesti pitänyt ja mistä et? Miksi?
4. Mitä niistä on jäänyt sinulle erityisesti mieleen? Miksi?
5. Millaisena olet iltaohjelmat (itse) kokenut?
6. Mikä leirin iltaohjelmista on mielestäsi ollut onnistunut iltaohjelma? Mik-
si? Entä epäonnistunut?
7. Mitä oletat, miksi täällä pidetään iltaohjelmia?

b) Isosille ja apuohjaajalle:

Haastateltavan nimi. Haastattelupäivä. Luottamuksellisuudesta.

Kuinka monella rippileirillä olet ollut? Monesko vuosi tämä on isosena?

Päiväohjelman arviointi.

- Arvioi, mikä on sinun mielestäsi täällä rippileirillä ollut tärkeää.
Laita numerojärjestykseen.
 - Kerro, miksi teit näin. Kerro tästä järjestyksestäsi. Miksi laitoit teit
juuri tällaisen järjestyksen?
 - Huomion kiinnittäminen iltaohjelmaan. ”Puhutaan iltaohjelmasta
vielä lisää.”
1. Mitä sinä ajattelet iltaohjelmista?
 2. Millainen on mielestäsi onnistunut iltaohjelma (esim. tällä leirillä)? Miksi?
 3. Muistele eilistä iltaohjelmaa. Miten se meni?
 4. Millaista iltaohjelmassa mielestäsi pitäisi olla? Miksi? Mitä iltaohjelmassa
mielestäsi (ainakin) pitäisi olla? Onko tällä leirillä ollut?
 5. Mikä on mielestäsi tärkeintä iltaohjelmassa?
 6. Mistä ja miten olette oppineet, kuinka iltaohjelma järjestetään?
 7. Miksi järjestätte iltaohjelmia?/ Miksi täällä järjestetään iltaohjelmia?
 8. Mitä ajattelet, mihin iltaohjelmaa tarvitaan rippikoulussa?
 9. Millaisena itse koet iltaohjelman rippikoulussa? Millaisena olet kokenut
täällä olleet iltaohjelmat?

Mitä ajattelet, mikä on rippikoulun/rippileirin tarkoitus?

Miten iltaohjelma palvelee mielestäsi tätä tarkoitusta?

c) Ohjaajille:

Haastateltavan nimi. Haastattelupäivä. Luottamuksellisuudesta.

Kuinka monella rippileirillä olet ollut?

Päiväohjelman arviointi.

- Arvioi, mikä on sinun mielestäsi täällä rippileirillä ollut tärkeää. Laita numerojärjestykseen.
- Kerro, miksi teit näin. Kerro tästä järjestyksestäsi. Miksi laitoit teit juuri tällaisen järjestyksen?
- Huomion kiinnittäminen iltaohjelmaan. ”Puhutaan iltaohjelmasta vielä lisää.”

1. Mitä ajattelet iltaohjelmista? Mitä mieltä olet niistä? Miksi?
2. Millainen on mielestäsi onnistunut iltaohjelma (esim. tällä leirillä)? Miksi?
3. Muistele eilistä iltaohjelmaa. Miten se meni?
4. Millaista iltaohjelmassa pitäisi olla? Miksi? Mitä iltaohjelmassa (ainakin) pitäisi olla? Miksi? Onko tällä leirillä ollut?
5. Mikä on mielestäsi tärkeintä iltaohjelmassa?
6. Kuka iltaohjelmasta vastaa? Miksi?
7. Miten isosia on koulutettu/ohjeistettu iltaohjelman järjestämisessä?
8. Miksi rippikoulussa on iltaohjelma?
9. Mihin iltaohjelmaa tarvitaan rippikoulussa? Mikä tarkoitus iltaohjelmalla rippikoulussa on?
10. Millaisena/miten itse koet iltaohjelmat rippikoulussa? Millaisena olet kokenut täällä olleet iltaohjelmat?

Mitä ajattelet, mikä on rippikoulun/rippileirin tarkoitus?

Miten iltaohjelma palvelee mielestäsi tätä tarkoitusta?

Liite 4

Havainnointikaavake

Aika	Toiminto	Aktiivisessa roolissa	Tulkinnallisia vihjeitä